

Brončanodobni keramički materijal s lokaliteta Iločki Gornji grad - položaj kula 8

Balaban, Dominik

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:780396>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za arheologiju

Ivana Lučića 3

Dominik Balaban

Brončanodobni keramički materijal s lokaliteta Iločki
Gornji grad – položaj kula 8

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Janja Mavrović Mocos

U Zagrebu, 2021. g.

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1. Povijesno-geografski kontekst grada Iloka.....	1
2. Povijest arheoloških istraživanja Iloka	3
3. Arheološka istraživanja Iloka-položaj Kula 8 iz 2011. godine.....	6
3.a Stratigrafski kontekst grada Iloka.....	8
3.b Popis stratigrafskih jedinica s položaja Kula 8 u Iloku.....	13
4. Rano brončano doba u sjevernoj Hrvatskoj.....	17
5. Srednje brončano doba u sjevernoj Hrvatskoj i Belegiš I kultura	20
6. Kasno brončano doba u sjevernoj Hrvatskoj i Belegiš II kultura	21
7. Mlađa faza Kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj	23
8. Bosutska kulturna grupa	24
9. Kulturna grupa Dalj	26
10. Odnos kulturnih grupa Dalj i Bosut te kontakti s jugoistočno-alpskim prostorom	28
11. Relativno i apsolutno kronološko datiranje	31
11.a Apsolutna datacija prapovijesnih stratigrafskih jedinica iz Iloka – Kula 8.....	35
12. Metodologija rada i tipologija.....	39
12.a Lonci.....	43
12.b Zdjele.....	47
12.c Šalice	47
12.d Amforice.....	47
12.e Ostali nalazi	49
12.f Tehnike ukrašavanja	49
13. Rasprava.....	54
13.a Lonci.....	55
13.b Zdjele.....	64
13.c Šalice	71

13.d Amforice.....	72
13.e Ručke i drške	73
13.f Dno posuda	74
13.g Fragmentirani keramički materijal	74
14. Zaključna razmatranja.....	79
15. Popis literature	86
16. Popis priloga	92
17. Katalog nalaza i table.....	94

ZAHVALE

Diplomski rad nikada u konačnici nije produkt truda i zalaganja jedne osobe. Iz tog se razloga želim zahvaliti svima koji su mi pomogli pri studiranju i pisanju ovog rada te omogućili završetak studija. Stoga prvenstveno zahvaljujem mentorici dr. sc. Janji Mavrović Mokos, na ukazanom strpljenju, savjetima i ostaloj pomoći tijekom dugotrajnog procesa pisanja. Veliku zahvalnost ovim putem želim izraziti i dr. sc. Marijani Krmpotić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu na predloženoj temi i povjeri ovdje obrađenog arheološkog materijala. Također zahvaljujem i ostatku arheološke ekipe Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu na konstantnoj podršci tijekom studiranja i mnogobrojnim lijepim doživljajima sa arheoloških terena i van njih. Zahvalan sam i svim kolegama i prijateljima, bez čije se pomoći ovo dostignuće ne bi ostvarilo. Matei, svojoj djevojci i najboljoj prijateljici posebice zahvaljujem jer je uvijek vjerovala u mene i pružala mi čvrst oslonac. Posebno mi je drago što ovim putem mogu zahvaliti i svojoj obitelji; majci Dragici, ocu Zoranu i bratu Davidu, na njihovoj ljubavi i podršci tijekom života.

UVOD

Ovaj diplomski rad nastao je kao rezultat tipološko kronološke obrade kasnobrončanodobnih keramičkih nalaza pronađenih prilikom arheološko-konzervacijskih istraživanja u Iloku na poziciji Kula 8 2011. godine koje je proveo Hrvatski restauratorski zavod sa sjedištem u Zagrebu. Pronađena keramička građa je obrađena, opisana prema zadanim kategorijama te uvrštena u katalog. Kada je to bilo moguće, materijal je i tipološki kategoriziran, pripisan arheološkoj kulturi i relativno kronološki datiran u svrhu boljeg razumijevanja prošlosti Iločkog kraja.

Istočna Hrvatska u vrijeme brončanog doba prostor je koji nastanjuju pripadnici velikog broja različitih arheoloških kultura. Iako je u ovom radu naglasak na kasnom brončanom dobu, obrađene će biti i kulture ranog brončanog doba, srednjeg brončanog te željeznog doba tog prostora, čiji je keramički materijal pronađen tijekom iste kampanje, kako bi pokušali pružiti što precizniji kronološki kontekst. Iz tog je razloga potrebno Ilok, kao arheološki izrazito bogat grad s dugotrajnim kontinuitetom naseljavanja, smjestiti u širi geokronološki kontekst koji će nam pružiti bolji uvid u ljudsku aktivnost ovog područja tijekom prapovijesti, a pogotovo u periodu od 18. do 9. stoljeća pr. Kr. kojim se ovaj diplomski rad bavi.

Table crteža te katalog s detaljnim opisima svake kataloške jedinice nalaze se na kraju ovog rada i otvoreni su za revizije.

1. POVIJESNO-GEOGRAFSKI KONTEKST GRADA ILOKA

Ilok je grad i pristanište na desnoj obali Dunava, 39 kilometara jugoistočno od Vukovara, Vukovarsko-srijemska županija i nalazi se u južnom dijelu Panonske nizine u hrvatskom dijelu pokrajine Srijem (*Prilog 1*). Srijem je smješten između rijeka Save i Dunava, istočno od Slavonije od Vukovara pa sve do Zemuna, gdje Sava utječe u Dunav (Sekulić 2015, 10). Zemljopisno i povijesno, s izuzetkom nekoliko rubnih naselja, zapadna granica Srijema proteže se granicom Vukovarsko-srijemske županije (Sekulić 2015, 10). Graniči s Bačkom na sjeveru, Banatom na istoku, Mačvom na jugu te Bosnom i Hercegovinom na jugozapadu i Slavonijom na zapadu (Sekulić 2015, 10). Zapadni dio Srijema nalazi se u današnjoj Hrvatskoj, a istočni u Srbiji

(tj. Vojvodini) (Sekulić 2015, 10). Hrvatski dio Srijema čini veći dio Vukovarsko-srijemske županije sa sjedištem u Vukovaru (Sekulić 2015, 10). Srijem je dobio ime po antičkom rimskom gradu *Syrmiu* (današnja Srijemska Mitrovica). U literaturi ga se nalazi i pod nazivima: latinski *Syrmia*, njemački *Syrmien*, mađarski *Szerém* ili srpski *Срем*.

Prilog 1

Karta Karpatske kotline- crvenim kvadratom označen je položaj grada Iloka

https://hr.wikipedia.org/wiki/Panonska_nizina

Grad Ilok leži na 133 metra apsolutne nadmorske visine podno Fruške gore (***Prilog 2***), koja se većim dijelom prostire na području Srbije. Plato na kojemu je smještena današnja srednjovjekovna jezgra grada i Dvor knezova Iločkih ima dobru stratešku poziciju te predstavlja

jedan od najvećih i najvažnijih urbano-fortifikacijskih kompleksa sjeverne Hrvatske i Podunavlja, s kojeg je moguće nadzirati riječni prijelaz preko Dunava i okolni ravničarski kraj. Iločki je plato naseljen po prvi puta tijekom neolitika u kontekstu starčevačke kulture (Tomičić, Dizdar 2007, 38), a arheološka istraživanja potvrdila su kako je to i važno središte ljudske aktivnosti u vrijeme brončanog i željeznog doba ali i kasnije (Ložnjak 2002, 65). Dugotrajnost zabilježene ljudske aktivnosti svjedoči o važnosti tog položaja u strateškom, gospodarskom i komunikacijskom smislu (prometni pravac Dunav-Sava-Drava), kako u prapovijesti tako i u novije vrijeme na području Karpatske kotline.

Prilog 2

Karta sjeverne Hrvatske - geografski položaj grada Iloka označen je crvenim markerom

[\(https://www.google.com/maps/place/Ilok/\)](https://www.google.com/maps/place/Ilok/)

2. POVIJEST ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA ILOKA

Najranija arheološka istraživanja iločkog platoa provedena su u dvorištu Franjevačkog samostana na sjeveroistočnom dijelu zaravni 1980. godine prilikom kojih su otkriveni objekti i nalazi vinkovačke kulture (Ložnjak 2002, 65).

Prva zaštitna arheološka istraživanja platoa provedena su 1982. godine koja su dala više podataka o naselju vinkovačke kulture uz kuriju Brnjaković i sjeverni zid iločke tvrđave (Ložnjak 2002, 65). Tada su otkriveni tragovi mlađeg naselja iz srednjega i kasnoga brončanog doba, s trajanjem do u starije željezno doba (Ložnjak 2002, 65).

Arheološka istraživanja iločkog Gornjeg grada i dvora knezova Odescalchi iz 2001. godine provodila su se pod vodstvom prof. dr. sc. Željka Tomičića iz Instituta za arheologiju (Ložnjak 2002, 67) u sklopu projekta obnove povijesne jezgre grada Iloka na iločkom Gornjem gradu (Tomičić, Dizdar 2005, 19). Dvorac Odescalchi i lokalitet na kojem su se obavljala istraživanja nalazi se u okviru zaštićenog i registriranog prapovijesnog naselja, antičkog groblja te naselja i srednjovjekovne utvrde (Tomičić, Dizdar 2005, 19).

Tijekom tog istraživanja u najstarijoj izdvojenoj stratigrafskoj jedinici pronađen je ulomak trbuha posude crne vanjske i svijetlo crvene unutarnje površine, ukrašen kosim kanelurama (Ložnjak 2002, 67). Ulomak vjerojatno pripada loncu Belegiš II kulture, koja je u Iloku dokumentirana i na drugim položajima, što se uklapa u poznata saznanja o tom prostoru i vremenu (Ložnjak 2002, 67; 68).

Arheološko-konzervatorska istraživanja dvora knezova Odescalchi iz 2001. godine otkrila su i naselje bosutske kulturne grupe (Ložnjak 2002, 63). Najbliži lokalitet Iloku također pripisan bosutskoj grupi je dvadesetak kilometara južnija Gradina kod Sota u Srbiji (Ložnjak 2002, 68).

Među keramičkim nalazima pronađenim u stratigrafiji bosutskog naselja istraživanog tijekom iste kampanje prepoznati su i oblici lonaca te način ukrašavanja karakteristični za daljsku kulturnu grupu (Ložnjak 2002, 67). Oblik i ukras izveden gustim okomitim kaneliranjem ukazuju na kasnobrončanodobni horizont II (Ha B3) daljske grupe (Ložnjak 2002, 67). Najbliže analogije tome nalazimo na lokalitetima Renovo-Šarengard, nekropoli Lijeve Bara-Vukovaru, Kraljevac-Dalj, nekropoli Busija-Dalj (Ložnjak 2002, 67).

U sklopu istog projekta, također pod vodstvom dr. sc. Ž. Tomičića, arheološka istraživanja iločkog Gornjeg grada provodila su se 2002., 2003., i 2004. godine (Tomičić, Dizdar 2005, 19).

Tijekom istraživanja 2004. godine otkriven je poluukopani kasnohalštatski/ranolatenski objekt, vjerojatno poluzemunica (Tomičić, Dizdar 2005, 20). Time su dobivene nove spoznaje o prapovijesnom naselju na iločkom Gornjem gradu, do tada pripisanom brončanodobnoj bosutskoj kulturi (Tomičić, Dizdar 2005, 20). Prema rezultatima istraživanja iz 2004. godine,

može se govoriti o kontinuiranoj naseljenosti iločkoga Gornjeg grada i u starijem željeznom dobu, a i tijekom razvoja latenske kulture mlađega željeznog doba (Tomičić, Dizdar 2005, 20).

Od 2005. do 2008. godine, i dalje pod vodstvom dr. sc. Ž. Tomičića, istraživanja se nastavljaju u sklopu novog projekta pod nazivom "Istraživanje, obnova i revitalizacija kulturne baštine Ilok – Vukovar – Vučedol".

Tijekom svih faza istraživanja, iz 2006. godine, definirani su mlađi i stariji arheološki slojevi koji pokazuju kontinuitet naseljavanja od starčevačke kulture (Tomičić, Dizdar 2007, 38). Ponovno su potvrđeni tragovi prapovijesnih naselja, od mlađega i starijeg željeznog doba, tijekom svih faza razvoja brončanog doba te sve do neolitičke starčevačke kulture (Tomičić, Dizdar 2007, 40).

Latenskom naselju iz mlađega željeznog doba mogu se pripisati keramički fragmenti često ukrašeni plitkim žljebljenjem ili glačanjem (Tomičić, Dizdar 2007, 40). Pronađene su i poluzemunice koje se mogu datirati u prijelaz starijeg u mlađe željezno doba, odnosno u 4. st. pr. Kr. (Tomičić, Dizdar 2007, 40).

Najintenzivnije naseljavanje dokumentirano je u početnoj fazi starijega željeznog doba. Tada se na iločkom Gornjem gradu nalazilo naselje tipa Kalakača, karakteristično za prvu fazu bosutske kulturne grupe (Tomičić, Dizdar 2007, 40).

Pronađena je i keramička građa kasnobrončanodobne kulture Belegiš II te njene starije faze, srednjobrončanodobne kulture Belegiš I (Tomičić, Dizdar 2007, 40).

Kulturni slojevi ranog brončanog doba obilježeni su nalazima vinkovačke kulture te nalazima mlađih ranobrončanodobnih kultura, vatinske kulture i grupe južne transdanubijske inkrustirane keramike (Tomičić, Dizdar 2007, 40). Najstariji tragovi naseljavanja zasad su, na osnovi pojedinačnih nalaza, pripisani neolitičkoj starčevačkoj kulturi (Tomičić et al. 2006, 40).

Istraživanja iz 2007. godine ponovno potvrđuju dotadašnje spoznaje (Dizdar, Kovačević 2008, 48). Velik dio pronađene keramičke građe pripada razdoblju starijega željeznog doba i fazama IIIa-IIIc bosutske kulturne grupe (Dizdar, Kovačević 2008, 48).

Istraživano je i naselje vatinske kulture (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 32), a prvi put su u zatvorenom kontekstu pronađeni i eneolitički nalazi; otkriven je paljevinski grob kostolačke kulture s loncem kao poklopcem i zdjelom koja je ukrašena inkrustiranim ornamentom (Dizdar, Kovačević 2008, 48). Središte prapovijesnog naseljavanja nalazilo se na položaju današnjeg

samostana kurije Brnjaković i crkve sv. Petra Apostola (Dizdar, Kovačević 2008, 49). Radovi Instituta za arheologiju u Zagrebu privedeni su kraju 2008. godine.

Arheološka istraživanja iločkog Gornjeg grada nastavljaju se u 2010. godini. Odjel za kopnenu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda proveo je arheološko konzervatorska istraživanja na lokaciji Kula 8/turski hamam srednjovjekovne citadele u Iloku (Krpmotić 2011, 79). Voditeljica istraživanja bila je tadašnja mag. archeol. Ivana Hirschler Marić (Krpmotić 2011, 80).

Pronađen je keramički materijal kasnoga brončanog, odnosno starijega željeznog doba, a nađeni su i fragmenti srednjobrončanodobne keramike (Krpmotić 2011, 80). Na osnovi arheoloških istraživanja zaključeno je kako je objekt Kula 8 bio utemeljen na prapovijesnom sloju, koji je djelomice i presjekao (Krpmotić 2011, 80).

Tijekom gore navedenih arheoloških istraživanja iločkog Gornjeg grada pronađen je i pokretni materijal iz vremena antike, srednjeg i novog vijeka kojeg se ovaj diplomski rad neće detaljnije doticati.

3. ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA ILOKA-POLOŽAJ KULA 8 IZ 2011. GODINE

Tijekom listopada 2010. godine arheološko-konzervatorska istraživanja na poziciji Kula 8 srednjovjekovne citadele u Iloku (*Prilog 3*) proveo je Hrvatski restauratorski zavod, Služba za arheološku baštinu, Odjel za kopnenu arheologiju, pod nadzorom konzervatorskog odjela u Vukovaru, tijekom kojih je istražena jugozapadna četvrtina kule. Kula 8 smještena je jugoistočno od Dvora knezova Iločkih uz današnju cestu.

Ranije, 2007. godine, već su provedena početna arheološka istraživanja na toj poziciji od strane Instituta za arheologiju, pod vodstvom prof. dr. sc. Željka Tomičića, tijekom kojih su definirani sjeverni i istočni zid kule (Marković, Botić 2008, 19).

Nakon istraživanja iz 2010. godine ukazala se potreba za provođenjem dodatnih istraživanja preostale površine kule do razine prapovijesnih slojeva, također pod vodstvom Hrvatskog restauratorskog zavoda. Istraživanja su provedena tijekom travnja 2011. godine.

Voditelj istraživanja 2011. godine bila je Marijana Krmpotić, dr. sc., dipl. arheolog, a zamjenik voditelja Andrej Janeš, dipl. arheolog. Pokretni nalazi poslani su na obradu i privremenu pohranu u Odjel za kopnenu arheologiju pri Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu.

Istraživanje je provedeno arheološkom metodom ručnog iskopa zemlje po četvrtinama, pri čemu su dokumentirani profili cijele sonde, u smjeru sjever-jug, zatim zapad-istok, odnosno križni profil. Iskop je izvršen do razine prapovijesnih slojeva. Tijekom istraživanja vođena je detaljna terenska dokumentacija propisana pravilnikom o arheološkim istraživanjima koja uključuje: digitalnu fotografiju, nacrtnu dokumentaciju, arheološke terenske formulare, terenski dnevnik, a iskop je dokumentiran i geodetskom totalnom stanicom (*Prilozi 4, 5, 6 i 7*).

U istočnom dijelu Kule 8, tijekom istraživanja, pronađen je dio velikog poluukopanog objekta, vjerojatno kasnobrončanodobne zemunice, odnosno stariježeljeznodobne (prema kronologiji srpskih kolega) bosutske kulturne grupe kojoj je pripisana stratigrafska jedinica (u daljnjem tekstu SJ) pod brojem 43. Zapuna SJ 43 (SJ 42) sadržavala je brojne fragmente keramičkog posuđa, životinjske kosti, školjke, gar, mikrolitičke alatke te keramičke pršljenke i piramidalne utege tkalačkog stana te najveći dio ovdje obrađenog keramičkog materijala potječe iz nje.

Prema analizi pokretnih nalaza možemo pretpostaviti kako zemunica datira u najstariju fazu bosutske kulturne grupe.

Pri iskopavanju zapune navedenog objekta SJ 43 uočen je ukop manjeg kružnog objekta SJ 67. Riječ je o dnu jame u čijoj su zapuni pronađeni fragmenti keramičkih posuda bosutske te latenske kulture.

Objekt SJ 43 nije u potpunosti sačuvan; s njegove sjeverne strane presječen je temeljima sjevernog zida Kule 8, s istočne strane temeljima istočnog zida Kule 8, a s južne strane temeljima južnog zida iste kule. Relativna dubina SJ 43 iznosi sedamdeset centimetara. Uz zapadnu stranu uzduž objekta SJ 43, koja nije presječena od strane neke druge SJ, pronađene su tri rupe od kolca (SJ 45, SJ 57, SJ 65), dok je unutar same SJ 43 pronađena još jedna (SJ 66) koja predstavlja mogući trag tkalačkog stana.

Pronađen je i ukop (SJ 50) koji leži na zapuni objekta SJ 43 u čijoj su zapuni nađeni ostaci podnice od zapečene zemlje (SJ 54). Keramičkim nalazima pronađenim u zapuni nije dijagnosticirana kulturna pripadnost, međutim, oni pokazuju sličnosti s onima iz objekta SJ 43.

Potrebno je spomenuti i SJ 11 – riječ je o ostatku kulturnog sloja u kojemu su pronađeni ukopi stupova (SJ 13, SJ 15, SJ 26). Postoji mogućnost kako su ti ukopi vezani uz objekt SJ 51 (zapuna

jame SJ 52) koji je s istočne strane presječen od strane SJ 43, a s južne strane temeljima južnog zida Kule 8. Objekt SJ 51, odnosno SJ 52, nije istražen zbog nedostatka vremena i sredstava.

Ispod SJ 11 nalazi se SJ 16; lesni sloj žute boje, vjerojatno prebačeni prapovijesni nasip, u kojem je također pronađen srednjebrončanodobni keramički materijal.

SJ 55, zapuna jame, sadržavala je keramičke ulomke s vidljivim tragovima izrade na lončarskom kolu, a pripisani su mlađem željeznom dobu.

Među prapovijesnim se nalazima ističe veliki objekt SJ 43, vjerojatno zemunica, bogata nalazima iz vremena kasnobrončanodobne, odnosno stariježeljeznodobne bosutske kulturne grupe te ostatak podnice od zapečene zemlje SJ 54.

Osim prapovijesnih slojeva, od kojih su mnogi pripisani vremenu kasnog brončanog doba, tijekom arheoloških istraživanja pronađen je i velik broj slojeva koji datiraju u period srednjeg vijeka, novog vijeka (vrijeme turske okupacije Iloka) ili recentno vrijeme.

3.a STRATIGRAFSKI KONTEKST GRADA ILOKA

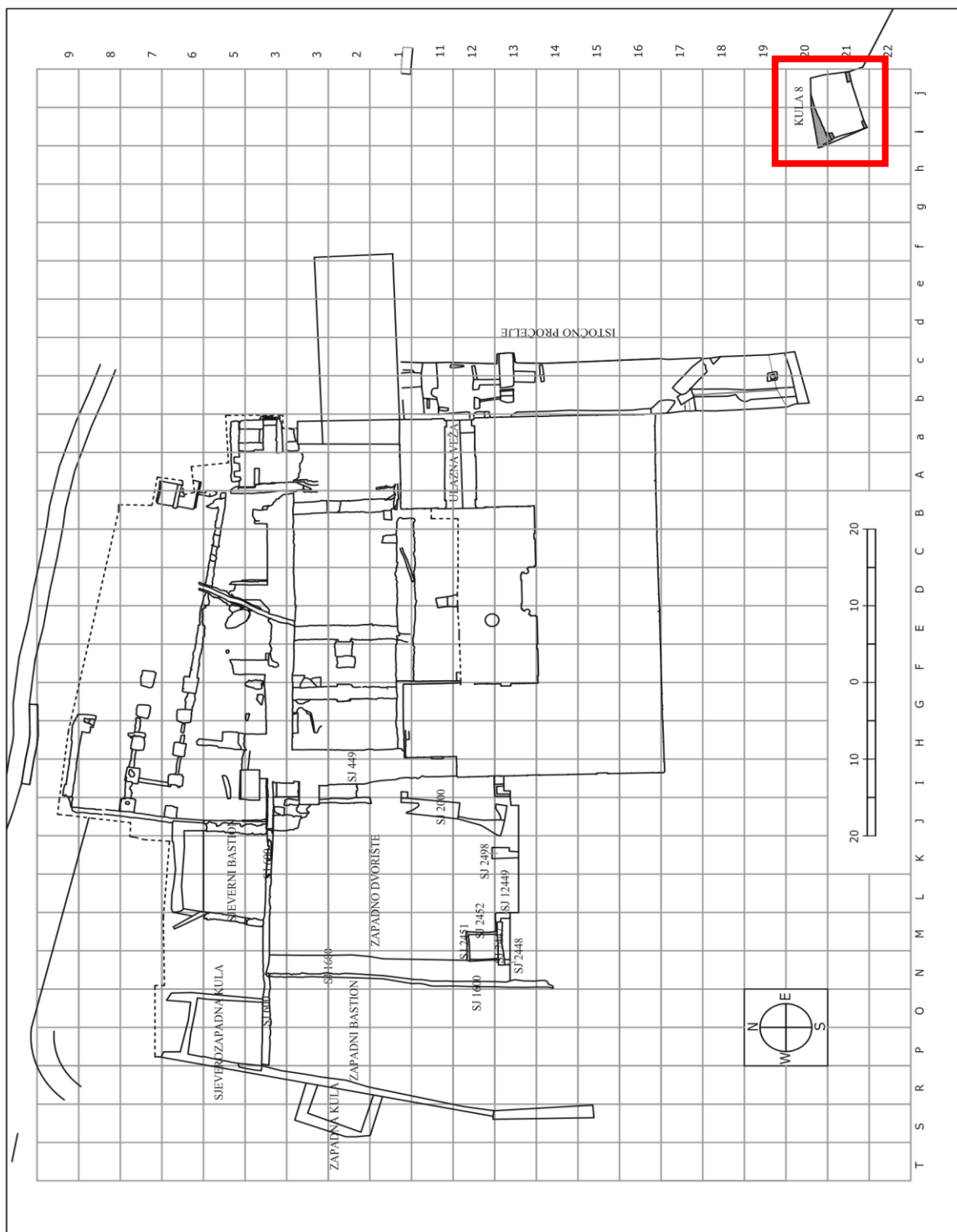
Arheološko-konzervatorski radovi iz 2001. godine otkrili su u malom dijelu očuvanu stratigrafiju naselja bosutske grupe koja je ležala na djelomično sačuvanom poluukopanom objektu (Ložnjak 2002, 65).

Mnogobrojni položaji lokaliteta datirani u vrijeme posljednjeg tisućljeća pr. Kr. na prostoru Iloka, poput ostave u Dunavskoj ulici br. 8, nalazi iz ulice M. Tita br. 6, oni s Šalitre i Šokačkog brda, vjerojatno svjedoče o većem, jedinstvenom naselju bosutske grupe iako to, prema stanju istraženosti iločke zaravni, još uvijek nije moguće sa sigurnošću utvrditi (Ložnjak 2002, 68-69).

Tom pretpostavljenom jedinstvenom naselju mogu se pripisati i nalazi pronađeni tijekom istraživanja iz 2001. godine i oni iz 2011. godine iz Kule 8.

Stratigrafska slika istraživanog položaja iz 2001. godine relativno je slična onoj iz Kule 8. Najčešći nalazi iz stratigrafskih jedinica pripisanih bosutskoj grupi u obje su kampanje bili keramika, životinjske kosti, školjke i gar (Ložnjak 2002, 66).

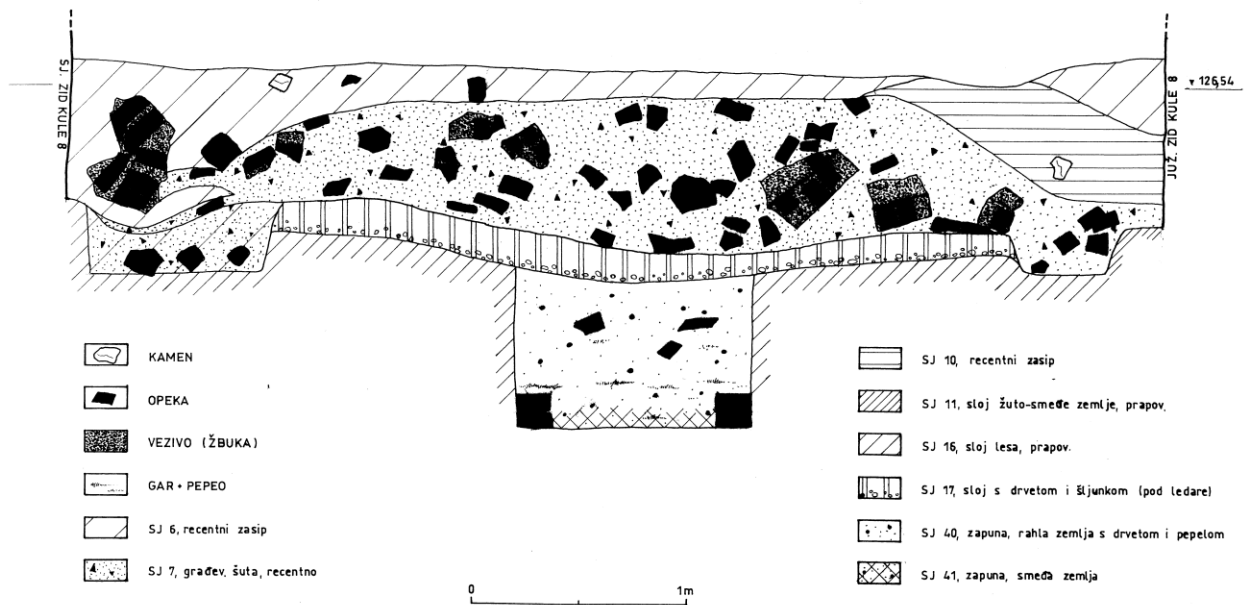
Na oba položaja pronađeni su i utezi za tkalački stan (Ložnjak 2002, 66). Prema pronađenom pokretnom materijalu lokalitet se može okarakterizirati kao naselje.

Prilog 3

Crvenim kvadratom označen je položaj Kule 8 u odnosu na dvor knezova Odescalchi
(Ž. Tomićić 2008, 8)

ILOK – KULA 8 2010/2011.
 S-1SZ/JZ, IST. PROFIL
 M 1:20
 13. 04. 2011.
 Crtež br. 5

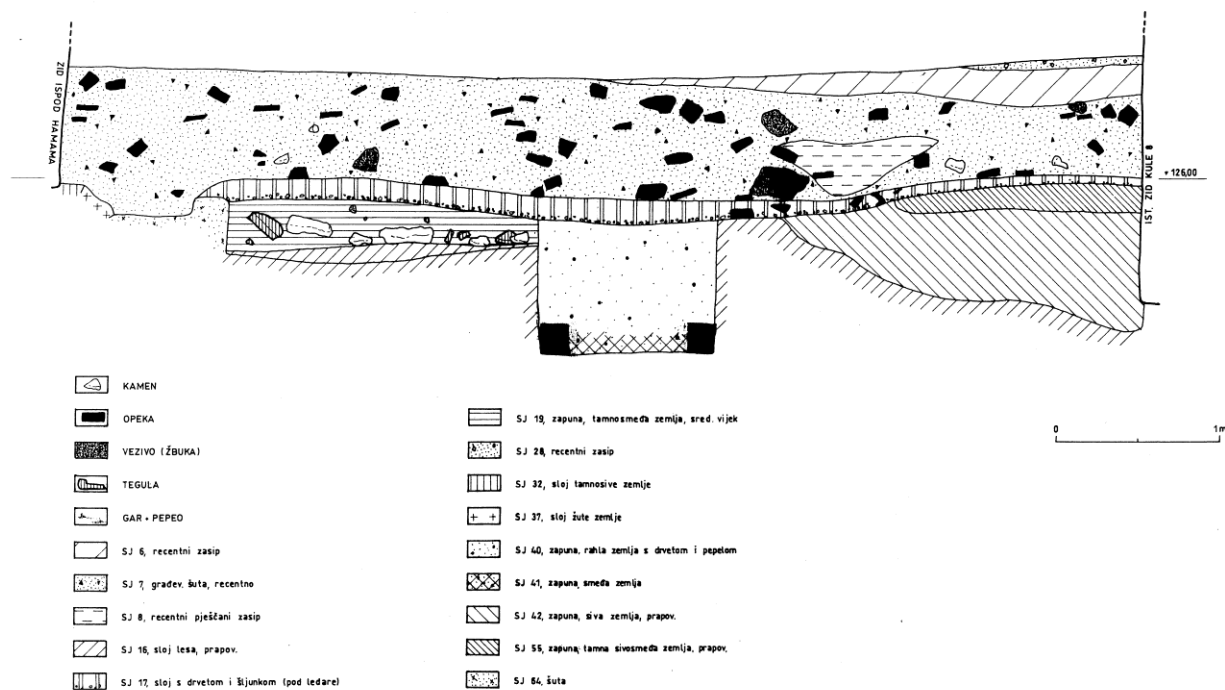

Prilog 4

Istočni profil Kule 8

(Izveštaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod, 2011. godine)

ILOK - KULA 8 2010/2011.
 S-1.Z/11, S.J. PROFIL
 M 1:20
 14. 04. 2011.
 Crtež br. 6

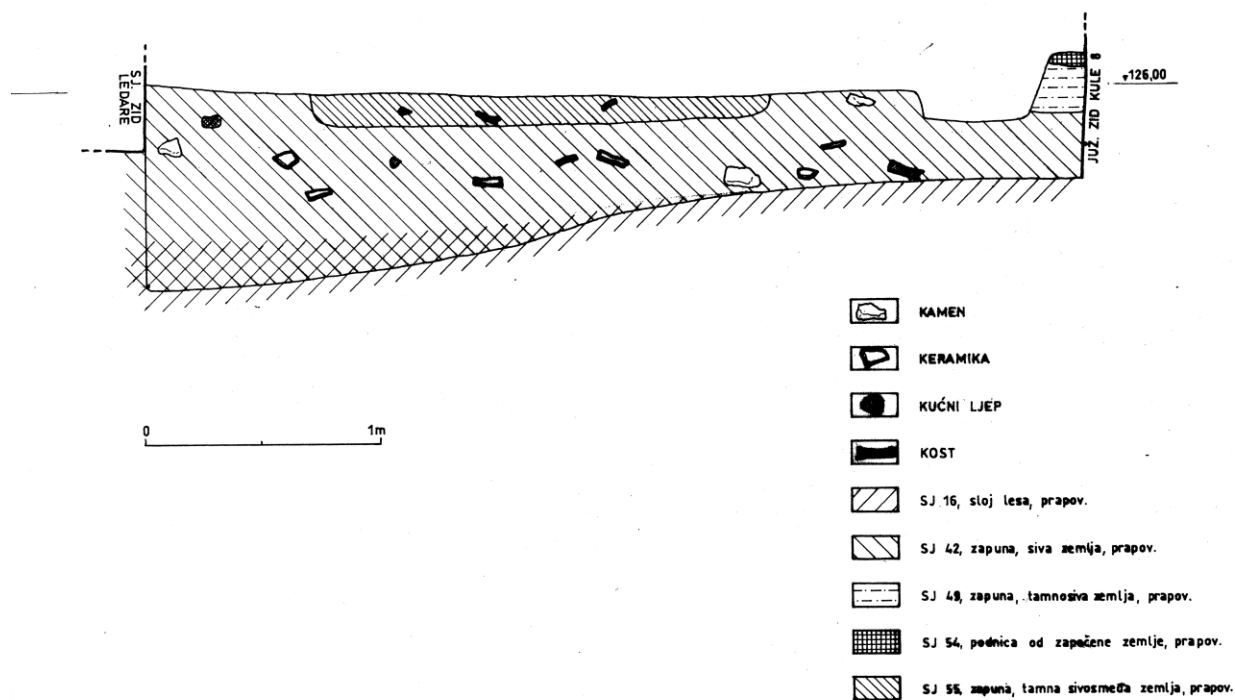

Prilog 5

Sjeverni profil Kule 8

(Izveštaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod, 2011. godine)

ILOK - KULA 8 2010/2011.
 S - 1SI/JI
 SJ 42 - ist. profil
 M 1:20
 20. 04. 2011.
 Crtež br. 7

Prilog 6

Istočni profil SJ 42, Kula 8

(Izvještaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod, 2011. godine)

3.b POPIS STRATIGRAFSKIH JEDINICA S POLOŽAJA KULA 8 U ILOKU

ILOK – KULA 8 2010/11. – POPIS SJ				
BR. SJ	VRSTA SJ	SONDA	OPIS SJ	DAT
01	Struktura (zid)	S-1	Temelji sjevernog zida Kule 8	SRV
02	Struktura (zid)	S-1	Temelji istočnog zida Kule 8	SRV
03	Struktura (zid)	S-1	Temelji južnog zida Kule 8	SRV
04	Struktura (zid)	S-1	Cigleni podzid ispod istočnog zida hamama	SRV
05=06				
06	Sloj	S-1	Sloj mrljaste žutosmeđe zemlje – rec. zasip	Rec
07	Sloj	S-1	Sloj šute, uglavnom sipka žbuka, ulomci cigle i crijepa – građevinska šuta	Rec
08	Sloj	S-1	Sloj žutog pijeska – rec. zasip	Rec
09	Sloj	S-1	Sloj tvrde žute zemlje – rec. zasip	Rec
10	Sloj	S-1	Sloj tamne smeđe zemlje – rec. zasip	Rec
11	Sloj	S-1 JZ	Sloj kompaktne žutosmeđe zemlje	SBD
12	Zapuna jame	S-1 JZ	Tamnosiva zemlja s garom i ulomcima keramike	KBD
13	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop jame zapunjene sa SJ 12 – jama od stupa	KBD
14	Zapuna jame	S-1 JZ	Tamnosmeđa rahla zemlja	KBD
15	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop jame zapunjene sa SJ 14 – jama od stupa	KBD
16	Sloj	S-1 JZ	Lesni sloj žute boje – prapovijesni nasip?	PP (BD)

17	Sloj	S-1 JZ	Sloj drveta i šljunka – pod ledare	20. st.
18=16		S-1 JZ		
19	Zapuna jame	S-1 JZ	Tamna smeđa zemlja s ulomcima keramike, tegula, životinjskih kosti	SRV
20	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop jame zapunjene sa SJ 19	SRV
21	Zapuna jame	S-1 JZ	Zapuna jame od stupa	
22	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop zapunjen sa SJ 21 – jama od stupa	
23	Zapuna jame	S-1 JZ	Zapuna jame od stupa	
24	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop zapunjen sa SJ 23 – jama od stupa	
25	Zapuna jame	S-1 JZ	Zapuna jame od stupa	PP
26	Ukop jame	S-1 JZ	Ukop zapunjen sa SJ 26 – jama od stupa	PP
27	Sloj	S-1 JZ	Tamnožuti sloj s prapov. keramikom uz južni zid Kule 8	PP
28	Sloj	S-1 I	Tamnosivi sloj šute uz istočni zid Kule 8 – rec. zasip	Rec
29=40				
30			poništeno	
31			poništeno	
32	Sloj	S-1 Z	Sloj tamnosive zemlje uz cigleni zid ispod istočnog zida hamama	20. st.?
33	Ukop rova	S-1 Z	Ukop rova uz istočni zid hamama – negativ zida ledare	20. st.
34	Zapuna rova	S-1 Z	Zapuna rova uz istočni zid hamama = SJ 07	Rec
35	Ukop rova	S-1 S	Ukop rova uz sjeverni zid Kule 8 – negativ zida ledare	20. st.
36	Zapuna rova	S-1 S	Zapuna rova uz sjeverni zid Kule 8 = SJ 06+07	Rec

37	Sloj	S-1 Z	Sloj tamne žute zemlje uz SJ 32 uz cigleni zid ispod istočnog zida hamama	20. st.?
38	Ukop rova	S-1 J	Ukop rova uz južni zid Kule 8 – negativ zida ledare; zapunjen sa SJ 07 (rec. zasip)	20. st.
39	Ukop	S-1	Ukop odlijeva (kolektora) ledare, obložen ciglama	20. st.
40	Zapuna	S-1	Tamna crna rahla zemlja s kom. drveta i ciglom	20. st.
41	Zapuna	S-1	Smeđa zemlja s pri dnu ukopa SJ 39	20. st.
42	Zapuna jame	S-1 I	Siva zemlja s keramikom, kostima i garom	KBD
43	Ukop jame	S-1 I	Ukop jame zapunjene sa SJ 42	KBD
44	Zapuna jame	S-1 JI	Zapuna jame od kolca, uz SJ 43	KBD ?
45	Ukop jame	S-1 JI	Ukop jame zapunjen sa SJ 44 – jama od kolca	KBD ?
46	Žbuka	S-1	Žbuka ledare	20. st.
47	Struktura (zid)	S-1 SZ	Dograđeno proširenje na temeljima sjevernog zida Kule 8, zapadni dio zida	SRV
48	Struktura (zid)	S-1 JZ	Dograđeno proširenje na temeljima južnog zida Kule 8, zapadni dio zida	SRV
49	Zapuna jame	S-1 JI	Tamna sivosmeđa zemlja s keramikom i garom	PP
50	Ukop jame	S-1 JI	Ukop jame zapunjene sa SJ 49	PP
51	Zapuna jame	S-1 JI	Zemlja sivožute boje s keramikom i	PP

			ugljenom	
52	Ukop jame	S-1 JI	Ukop jame zapunjene sa SJ 51	PP
53	Struktura (zid)	S-1 SI	Zid ledare izgrađen od cigli povezanih sivom žbukom	20. st.
54	Podnica	S-1 JI	Podnica od zapečene zemlje u SJ 49	PP (KB D?)
55	Zapuna jame	S-1 I	Vrlo tamna, tvrda, sivosmeđa zemlja s ulomcima keramike, kostima i garom	LT
56	Zapuna jame	S-1 JI	Smeđa zemlja u zapuni jame od kolca uz SJ 42/43	KBD ?
57	Ukop jame	S-1 JI	Ukop zapunjen sa SJ 56 – jama od kolca uz SJ 42/43	KBD ?
58	Struktura (zid)	S-1 S	Sjeverni zid Kule 8 (iznad temeljne stope)	SRV
59	Struktura (zid)	S-1 J	Južni zid Kule 8 (iznad temeljne stope)	SRV
60	Struktura (zid)	S-1 SI	Dograđeno proširenje na istočnom zidu kule 8, na spoju sa sjevernim zidom Kule 8	TUR /NV?
61	Struktura (zid)	S-1 JI	Dograđeno proširenje na istočnom zidu Kule 8, na spoju sa južnim zidom 8	TUR /NV?
62	Struktura (zid)	S-1 Z	Temelji istočnog zida hamama, kameni	TUR

63	Struktura (zid)	S-1 Z	Istočni zid hamama, cigleni	TUR
64	Sloj	S-1 Z	Sloj šute u podnožju ciglenog zida ispod istočnog zida hamama	
65	Zapuna jame	S-1 SI	Zapuna jame od kolca uz zapadni rub SJ 42/43 – neiskopano	PP
66	Zapuna jame	S-1 JI	Zapuna jame od kolca unutar SJ 42/43 – neiskopano	PP
67	Ukop jame	S-1 I	Ukop jame zapunjene sa SJ 55	LT

Prilog 7

Popis stratigrafskih jedinica Kule 8 (Izveštaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod, 2011. godine)

Slijedi pregled brončanodobnih kultura čiji teritorij rasprostiranja uključuje iločko područje te je njihova materijalna ostavština zabilježena tijekom istraživanja Iloka i čiji je keramički materijal pronađen na položaju Kula 8 u većoj količini. Svrha tog pregleda je pružiti kronološki i kulturološki kontekst gradu Iloku i keramičkom materijalu obrađenom u ovom radu.

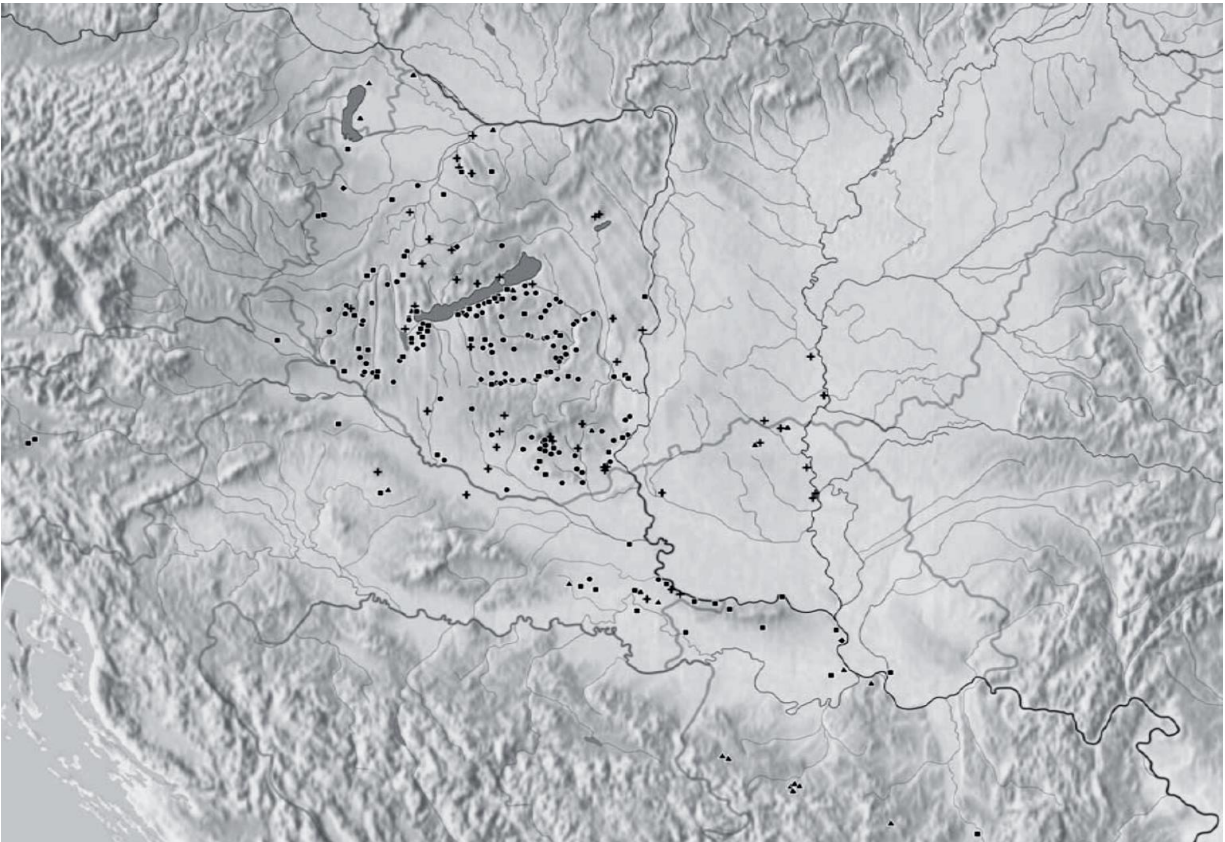
4. RANO BRONČANO DOBA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ

Stariju fazu ranog brončanog doba na području današnje sjeverne Hrvatske obilježila je vinkovačka kultura. Kultura Vinkovci-Somogyvár pojavila se na južnom dijelu područja rasprostiranja vučedolske kulture krajem Vučedol C stupnja, a trajala je do pojave kulture Kisapostag (Kulcsár 2009, 227).

Prema trenutno dostupnim podacima, njeno vremensko trajanje možemo apsolutno kronološki datirati od sredine 3. tisućljeća prije Krista (2600. pr. Kr. / 2500. pr. Kr.) do 2300./2200. godine

prije Krista (Kulcsár 2009, 232), odnosno relativno kronološki odgovara stupnju Br A1 srednjoeuropske kronologije (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 27).

Ova je kultura rasprostranjena na prostoru zapadne Vojvodine, sjeverne Hrvatske, Transdanubije sve do Ljubljanskog barja u Sloveniji (**Prilog 8**) (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 27).

Prilog 8

Lokaliteti Vinkovci-Somogyvár kulturnog kompleksa

(Kulcsár 2009, 234)

Na prostoru istočne Hrvatske vinkovačku kulturu prvi je definirao Stojan Dimitrijević. Unutar stratigrafskog slijeda uočenog u Vinkovcima-Tržnica i Vinkovcima-Hotel, S. Dimitrijević je izdvojio četiri horizonta (A – D), od kojih su tri datirana u eneolitik i rano brončano doba (B – D1) (Kulcsár 2009, 231). Horizont B odgovara kasnoj fazi klasične vučedolske kulture (Dimitrijevićev stupanj Vučedol B2), nakon kojeg slijedi horizont C bez hijatusa (Kulcsár 2009,

231). Dimitrijević horizont C dijeli u dvije podfaze: horizont C1 karakteriziraju elementi kasno vučedolskih tradicija i pojava tipičnih nalaza vinkovačke kulture, dok tijekom horizonta C2 nestaju vučedolski nalazi i dominira keramika vinkovačke kulture (Kulcsár 2009, 231). Dimitrijevićev horizont C odgovara njegovoj A fazi, odnosno ranoj Vinkovci-Somogyvár kulturi (Kulcsár 2009, 231).

Kraj ovog kulturnog kompleksa započinje tijekom Br A2 stupnja kada spoj Vinkovci-Somogyvár kulture s Kisapostag elementima rezultiraju prijelaznom, proto-Kisapostag fazom na sjeveru Transdanubije (Kulcsár 2009, 229), dok vinkovačku kulturu na području sjeverne Hrvatske zamjenjuje licenska keramika (Podravina), vatinska kultura (istočna Hrvatska) i kultura inkrustirane keramike (hrvatska Baranja), a zamijećena je i pojava Kisapostag keramike na prijelazu iz starije u mlađu fazu ranog brončanog doba (Ložnjak Dizdar, Potrebića 2017, 32).

	SZ Hrv.	Slavonija			Baranja	Srijem
		zapadna	Đakovački ravnjak	istočna		
Br A1	KISAPOSTAG KULTURA	KISAPOSTAG KULTURA	KISAPOSTAG KULTURA		KISAPOSTAG KULTURA	
				Rana faza V A T I N S K A K	----- Kasna Kisapostag -rana inkr. keramika ----- Starija faza ----- K T Mlada faza I ----- Kasna faza K	Rana faza V A T I N S K A K
Br A2	LICENSKA KERAMIKA	LICENSKA KERAMIKA	Starija faza ----- K T Mlada faza I ----- Kasna faza K	Feudvar IIIa A K K	----- K T I ----- K	Feudvar IIIa K A K
Br B1			BELEGIŠ KULTURA	SZER. BEL. KULT. KULT.	SZEREMLE KULTURA	BELEGIŠ KULTURA

Prilog 9

Kronološki pregled kultura mlađe faze ranog i početka srednjeg brončanog doba u sjevernoj Hrvatskoj (Krpmotić 2014, 109)

Vatinska kultura tipični je predstavnik mlađe faze ranog brončanog doba na području istočne Hrvatske (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 32). Njena slavonsko-srijemska varijanta (prema N. Majnarić-Pandžić) koja je obilježila istoimeno područje kojemu pripada i Ilok istovremena je Br A2 stupnju srednjoeuropske kronologije Müller-Karpea (*Prilog 9*) (Majnarić-Pandžić 1984, 78; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 32).

Zadnju razvojnu etapu vatinske kulture u istočnoj Slavoniji i Srijemu ne predstavljaju amforice iz ostava Lovas i Vukovar kako se nekad smatralo (Majnarić-Pandžić 1984, 64; 66). One tipološki odgovaraju amforicama Belegiš I kulture. Samim time dolazi i do odstupanja kod relativno kronološke datacije belegiške kulture koje je prvotno postavljena mnogo niže, a i danas neki autori njen početak smještaju kasnije nego što to pokazuju radiokarbonske analize i kontakti s istovremenim kulturama Karpatske kotline.

Apsolutne datacije nalaza iz Iloka pokazuju kako istraživano naselje datira u vrijeme od oko 1890. do 1730. godine pr. Kr., što se uklapa u poznatu kronologiju vatinske kulture (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 32).

5. SREDNJE BRONČANO DOBA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ i BELEGIŠ I KULTURA

Srednje brončano doba (Br B i Br C) na prostoru sjeverne Hrvatske se apsolutno kronološki smješta u period 1700. godina pr. Kr. do 1300. godina pr. Kr. kada počinje kasno brončano doba. Područje sjeverozapadne Hrvatske slabo je istraženo dok je prostor istočne Hrvatske u tom periodu (Br B2-Br C1/C2) obilježila Belegiš I kultura (Forenbaher 1989, 33; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 51; 57).

Neosporno je kako kultura Belegiš I nastaje na supstratu vatinske kulture, no unutar njene keramografije vidljivi su i utjecaji drugih kulturnih grupa, a to su licenska keramika (kultura) i kultura grobnih humaka te transdanubijska grupa inkrustirane keramike (Majnarić-Pandžić 1984, 79; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 38; 51).

Belegišku kulturu prvi je izdvojio Nikola Tasić na temelju nalaza s nekropole Stojića gumno u Belegišu (Krmpotić 2009, 174), a ona se rasprostire na području istočne Hrvatske, južne Vojvodine i sjeverne Srbije (*Prilog 10*) (Forenbaher 1991, 49; 54; 56; M. Krmpotić 2009, 177; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 51).

Prilog 10

Lokaliteti Belegiš I kulture u Hrvatskoj; od sjevera prema jugu: Osijek, Dalj, Josipovac, Vukovar, Vinkovci, Privlaka, Lovas, Ilok, Novigrad na Savi

(Izradio D. Balaban)

prilagođeno prema: Ložnjak Dizdar, Potrebica, 2017, 56

[\(http://os-veruda-pu.skole.hr/\)](http://os-veruda-pu.skole.hr/)

6. KASNO BRONČANO DOBA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ i BELEGIŠ II KULTURA

Početakom kasnog brončanog doba u središnjoj Europi dolazi do nastanka kompleksa kultura polja sa žarama. Taj je kulturni kompleks prvenstveno definiran široko rasprostranjenom

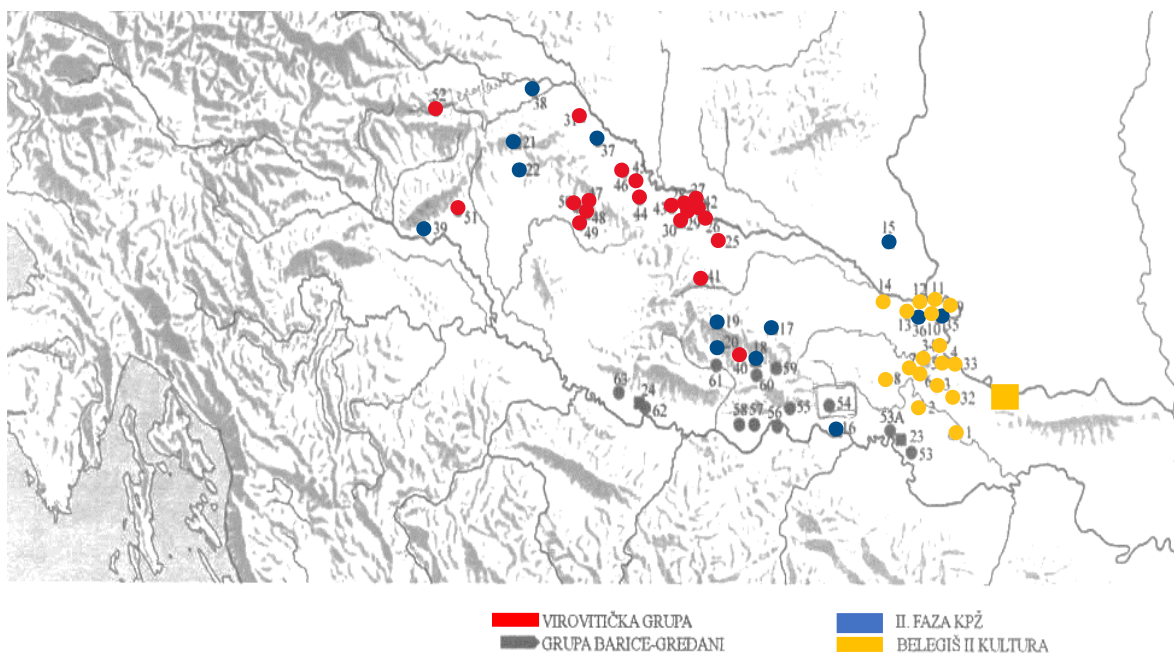
pojavom incineracije pokojnika, čiji bi posmrtni ostaci najčešće bili polagani u žare, a zatim u ravne grobove, dok su za srednje brončano doba na području srednjeg Podunavlja bili karakteristični kosturni grobovi pod zemljanim humcima, odnosno tumulima.

Regionalne grupe kompleksa kultura polja sa žarama obilježile su i na području sjeverne Hrvatske kasno brončano doba, period u trajanju od 1300. godina pr. Kr. do 800. godina pr. Kr. (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 71). Trajanje kulture polja sa žarama na našem prostoru dijelimo na stariju fazu, vrijeme od oko 1300. g. pr. Kr. do 1100 g. pr. Kr., i mlađu fazu koja traje do otprilike 800 godine pr. Kr. (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 71).

Dok na području sjeverne Hrvatske nailazimo na materijalnu ostavštinu zajednica kulture polja sa žarama, na istoku Hrvatske traje Belegiš II kultura.

Ta je kultura na prostoru istočne Hrvatske rasprostranjena u istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu, uz rijeke Dravu, Dunav i Bosut (Ložnjak Dizdar 2005, 34). Kultura Belegiš II dolazi u dodir s istovremenim grupama kulture polja sa žarama u Hrvatskoj, virovitičkom grupom i grupom Barice-Gredani, na svojoj zapadnoj granici (Ložnjak Dizdar 2005, 34).

U istočnoj Hrvatskoj obilježila je vrijeme Br D i Ha A1 stupnja (Ložnjak Dizdar 2005, 34; 35).

Prilog 11

Lokaliteti starije faze kasnog brončanog doba u sjevernoj Hrvatskoj - Ilok je označen žutim kvadratom - (Ložnjak Dizdar 2005, 35)

Njena naselja zauzimaju položaje ranije Belegiš I ili slavonsko-srijemske (vatinsko-belegiške) faze vatinske kulture (prema N. Majnarić-Pandžić 1984.) kao što su Privlaka, Vinkovci, Osijek, Ilok, Dalj i Aljmaš (*Prilog 11*) (Ložnjak Dizdar 2005, 34; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 79) što govori u prilog kontinuiranom naseljavanju i razvoju (Forenbaher 1991, 63).

Prema sadašnjem stanju istraživanja naselja, groblja i ostava u 12. st. pr. Kr., odnosno u Ha A1 stupnju, odvija se istovremeni proces iščezavanja kulturnih grupa Virovitica i Barice-Gređani te Belegiš II kulture, a na keramici kulture polja sa žarama javljaju se elementi baierdorfsko-velatičke keramografije koji su potom obilježili vrijeme 11. st. pr. Kr. (Ha A2 stupanj), odnosno vrijeme grupa mlađe faze kulture polja sa žarama na prostoru sjeverne Hrvatske (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 98). Belegiš II kulturu na njenom području rasprostiranja nasljeđuju daljska i bosutska grupa.

7. MLADA FAZA KULTURE POLJA SA ŽARAMA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ

Vidljive promjene u životu na pojedinim dugotrajnim naseljima poput Kalnika ili Novigrada na Savi te početak pokapanja na velikim grobljima od kraja 12. stoljeća pr. Kr. (kraj Ha A1 stupnja), označavaju prijelaz sa starije na mlađu fazu kasnog brončanog doba sjeverne Hrvatske (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 98).

Mlađa faza kasnog brončanog doba, odnosno mlađa faza kulture polja sa žarama sjeverne Hrvatske odgovara relativnokronološkim stupnjevima Ha A2, Ha B1-3 te se apsolutnokronološki datira u vrijeme od 1100. godine pr. Kr do 800. godine pr. Kr., kada započinje halštatizacija, proces formiranja halštatske kulture, sinonima za starije željezno doba (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 100).

Prema materijalnoj kulturi u sjevernoj Hrvatskoj prepoznate su tri veće regionalne zajednice mlađe faze kulture polja sa žarama. U gornjoj Posavini to je kulturna grupa Velika Gorica-Dobova koja u Ha B1 stupnju zamjenjuje grupu Zagreb, također lokalnu zajednicu kulture polja sa žarama Ha A2 stupnja (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 22; 105). Druga, Ozaljska ili Pokupska grupa, nastanjuje područje uz rijeku Kupu današnje karlovačke riječne krajine, a pokazuje čvrste veze s područjem Bele Krajine i Dolenjskom kulturnom grupom u Sloveniji

(Ložnjak Dizdar, Potrebica, 2017 105). Područje istočne Slavonije u ovom periodu obilježila je kulturna grupa Dalj, smještena uz Dunav, komunikacijski put prema srednjem Podunavlju i kulturnim grupama tog područja koje utječu na daljsku grupu u načinu ukrašavanja keramike i nošnje (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 105; 110). U istom periodu rasprostranjena na području Srijema u Hrvatskoj te Vojvodine u sjevernoj Srbiji je kulturna grupa Bosut.

8. BOSUTSKA KULTURNA GRUPA

Bosutsku kulturnu grupu kao zasebnu pojavu prvi je izdvojio Nikola Tasić (Potrebica, Dizdar 2002, 87), a njen se nastanak sve više povezuje s kontinuiranim razvojem kulture Belegiš II tijekom stupnja Ha A2. (Ložnjak Dizdar 2004, 20).

Zapadnom granicom bosutske grupe smatra se potez od Vinkovaca prema Osijeku, a sjeverna granica smješta su u Bačku na potezu južna Bačka-Zrenjanin (Ložnjak 2002, 68). Bosutska grupa tijekom svoje najranije faze zahvaća zapravo prostor Vojvodine, izuzevši zapadnu Bačku te djelomično i prostor hrvatskog Srijema (Ilok) (Ložnjak 2002, 68).

Kronološki razdoblje kompleksa kultura polja sa žarama Vojvodine, kojemu pripisujemo i početnu fazu bosutske grupe, pripada vremenu od Br D stupnja do kraja Ha B2 stupnja, dok se nalaze Ha B3 stupnja veže uz starije željezno doba na prostoru sjeverne Srbije (Garašanin 1983, 672).

Predrag Medović datira prvu fazu bosutske grupe ranije, u Ha B2 stupanj, kao početak starijeg željeznog doba na tom prostoru (Ložnjak 2002, 65).

Nalazi s lokaliteta Feudvar, najranije datiranog lokaliteta bosutske grupe i izvorište najranije keramike s odlikama bosutske kulturne grupe, upućuju i na raniju dataciju početka grupe (Falkenstein 1998, 52; 53). U stratigrafskom sloju s najstarijim keramičkim materijalom bosutske grupe pronađena je igla s okruglom glavicom te dvije topuzaste igle koje prema K. Vinski-Gasparini pripadaju II. horizontu (horizont Veliko Nabrđe) ostava, relativno kronološki datiranom u Ha A1 stupanj (Falkenstein 1998, 52; 53).

I. Medović i P. Medović u svojoj su knjizi "Gradina na Bosutu: naselje starijeg gvozdenog doba" predstavili stratigrafiju naselja Gradina na Bosutu koja ima pet horizonata, gdje horizont III odgovara brončanom dobu s nalazima Vinkovačke, Szeremle, Belegiš I i Belegiš II kulture kao

najmlađe, a horizont IV starijem željeznom dobu na prostoru Srbije (Medović, Medović 2011, 1).

Horizont IV podijelili su na tri faze: IVa, odnosno naselje tipa Kalakača; IVb predstavlja horizont naselja s keramikom ukrašenom u *Basarabi* stilu i IVc odgovara horizontu naselja s kaneliranom i "sivom" keramikom (Medović, Medović 2011, 1).

		bosutska grupa			
	Medović (1994, 1978)	Tasić (1988)	Vasić (1987)	Teržan (1990)	
1100.					
1000.	Kalakača I				
900.	Kalakača II (Bosut IIIa)		Bosut I	Kalakača faza	
800.		I faza			
700.	Bosut IIIb	II faza	Bosut II	Basarabi faza	
600.					kanelirana faza
500.	Bosut IIIc	III faza	Bosut III		
400.					
300.					

Prilog 12

Kronologija bosutske kulturne grupe – (Ložnjak Dizdar 2009, 24)

N. Tasić trajanje bosutske grupe dijeli na tri faze: Bosut I, Bosut II i Bosut III koje su sinkrone fazama P. Medovića: Bosut IIIa-IIIc te fazama P. Popovića: Kalakača – Basarabi – Kanelirana keramika koje kronološki odgovaraju stilskim obilježjima keramografije ove kulturne grupe (*Prilog 12*) (Ložnjak 2002, 65).

Naselja bosutske grupe pronađena su na prostoru Srijema, južne i istočne Bačke te srpskog i rumunjskog Banata (Falkenstein 1998, 52). Na temelju keramičkih nalaza iz ovog perioda potrebno je izdvojiti naselja tipa Kalakača s horizontalnom stratigrafijom prema eponimnom lokalitetu u Beški, selu u srpskom Srijemu (Garašanin 1983, 672).

Kalakača faza tradicionalno se datira u Ha B2-Ha B3 stupanj srednjoeuropske kronologije i predstavlja najstariju fazu razvoja bosutske kulturne grupe (Ložnjak 2002, 65). Ukoliko Belegiš II kultura iščezava krajem Ha A1 stupnja, a Kalakača horizont, kao najraniju pojavu keramičkog materijala bosutske grupe datiramo u Ha B2 stupanj, moguće je pretpostaviti prijelaznu fazu tijekom Ha A2 i Ha B1 stupnja (Kalakača I stupanj prema Medoviću) unutar kojeg pojava najranije keramike s odlikama bosutske kulturne grupe prethodi razvijenoj Kalakači (Kalakača II stupanj prema Medoviću). Nalazi s Feudvara upućuju upravo na takav zaključak (Falkenstein 1998, 112).

Kalakača horizont može se datirati i pomoću sedlaste/harfaste fibule pronađene na samoj Kalakači koju Medović na osnovi paralela datira u Ha B1-Ha B2 stupanj (Falkenstein 1998, 53). Sedlasta/harfasta fibula pripada kasnijem horizontu metalnih predmeta od topuzastih igala pronađenih na Feudvaru.

Novija istraživanja početak razvijene Kalakača faze datiraju u Ha B1, a kraj u Ha B3, odnosno njeno trajanje se smješta u vrijeme od 10. do početka 8. stoljeća pr. Kr. (Ložnjak 2002, 67; Ložnjak Dizdar 2009, 24). Iz priloženih primjera moguće je zaključiti kako se razvijeni horizont Kalakača, na temelju keramičkog i metalnog materijala, datira u Ha B2 i Ha B3 stupanj srednjoeuropske kronologije uz povremene iznimke.

9. KULTURNA GRUPA DALJ

Na prostoru istočne Slavonije najstariji pronađeni nalaz kulturne grupe Dalj datira se u Ha A2 stupanj, prema priložima iz groba 49 s nekropole na lokalitetu u Doroslovu, u čijim su grobnim

cjelinama posvjedočene značajke kulture Belegiš II te grupa Gava i Vál (Ložnjak Dizdar 2004, 20; Ložnjak Dizdar 2005, 37). Ova je kultura dobila ime prema lokalitetu Dalj-Busija u Daljskoj planini, gdje je od 1909. do 1911. godine prvi puta istraživana nekropola iz kasnog brončanog i starijeg željeznog doba (Šimić 2004, 36).

Njeno trajanje možemo pratiti sve do mlađeg željeznog doba (Potrebica 2013, 18). Tako razlikujemo dvije faze daljske grupe: stariju fazu, mlađeg kasnog brončanog doba (10. – 8. stoljeće pr. Kr.) te mlađu fazu, starijeg željeznog doba (započinje krajem 8. stoljeća pr. Kr.) (Vinski-Gasparini 1983, 605), koje kasnije Carola Metzner-Nebelsick prema arheološkom materijalu daljske grupe dijeli na pet horizonata (Metzner-Nebelsick 2002, 88-181).

daljska grupa			
	Vinski-Gasparini (1978)	Tasić (1994)	Metzner-Nebelsick (1996)
1100.			
1000.		grupa Dalj-Doroslovo	
900.	I faza		horizont I
800.			horizont II
700.			horizont IIIa
			horizont IIIb
600.	II faza		horizont IV
500.	III faza		horizont V
400.			
300.	IV faza		

Prilog 13

Kronologija daljske kulturne grupe - (Ložnjak Dizdar 2009, 24)

Starija (kasnobrončanodobna) faza dijeli se na dva horizonta: Dalj I (Ia=Ha B1, Ib=Ha B2) i Dalj II (Ha B3, odnosno, prijelazni horizont s kasnog brončanog doba u starije željezno doba) dok Dalj IIIa odgovara početku starijeg željeznog doba (*Prilog 13*) (Vinski-Gasparini 1983, 607; Metzner-Nebelsick 2002, 178). Mlađa faza daljske grupe započinje s IIIb horizontom koji datira u vrijeme razvijenog starijeg željeznog, a IV. i V. horizont datiraju u mlađe starije željezno doba (Metzner-Nebelsick 2002, 178).

Iako se daljska grupa formirala pod utjecajem ekspanzije kulturne grupe Vål u sjeveroistočnoj Transdanubiji, ona ipak na području svog rasprostiranja predstavlja izdvojenu cjelinu koja se u daljnjim fazama svog trajanja razvijala samostalno u smislu regionalne grupe (Vinski-Gasparini 1983, 600).

Njeno rasprostiranje obuhvaća područje hrvatskog Podunavlja, od Baranje do zapadnog Srijema te lijevu obalu Dunava u Bačkoj (Vinski-Gasparini 1983, 601).

Na nekropoli daljske grupe Lijeva bara u Vukovaru na keramici iz grobova te na slučajnim keramičkim nalazima dokumentiran je utjecaj basarabi stila, stilske odlike druge faze bosutske grupe (Ložnjak 2002, 68). Dokumentiran je i kosturni način ukapanja te keramički oblici koji se također pripisuju bosutskoj grupi, a kod metalnih predmeta kao grobnih priloga vidljiv je utjecaj balkanskih radioničkih krugova (Ložnjak 2002, 68). Utjecaj bosutske grupe zabilježen je i na lokalitetima Kraljevac te Busija (Ložnjak 2002, 68).

Po pitanju nastamba kasnog brončanog doba u naseljima na području istočne Slavonije zna se vrlo malo, a nadzemne kuće iz mlađe faze kasnog brončanog doba nisu poznate (Ložnjak Dizdar 2009, 58).

10. ODNOS KULTURNIH GRUPA DALJ I BOSUT TE KONTAKTI S JUGOISTOČNO-ALPSKIM PROSTOROM

Granice rasprostiranja daljske i bosutske grupe na području današnje sjeverne Hrvatske su nejasne; intenzivni kontakti i utjecaji između te dvije kulturne grupe otežavaju preciznije definiranje pograničnog prostora. Ti se kontakti početkom starijeg željeznog doba snažno očituju u značajkama materijalne ostavštine; kod keramičkog materijala to je basarabi stil prisutan u

daljskoj keramografiji, kod keramičkih posuda ukrašenih okomitim kaneliranjem, inače karakterističnim za daljsku grupu, pronađenih na lokalitetima bosutske grupe te u širokom spektru metalnih predmeta, prije svega konjske opreme i nošnje (Ložnjak Dizdar 2004, 19; 23).

Prilog 14

Rasprostiranje daljske (narančastom bojom označeno područje) i bosutske (plavom bojom označeno područje) kulturne grupe u sjevernoj Hrvatskoj. Žutim kvadratom označen je Ilok.

Prilagođeno prema: (Ložnjak 2002, 68; Ložnjak Dizdar 2004, 20; Šimić 2004, 36)

<http://os-veruda-pu.skole.hr/>

Prostor zapadnog Srijema kao zona miješanja te dvije kulturne grupe, vjerojatno je nešto ranije naseljen od strane nosioca daljske kulture, a kasnije ga naseljavaju i nosioci bosutske kulture (*Prilog 14*) (Ložnjak Dizdar 2004, 20).

Brojne lokalitete na tom prostoru na temelju keramičke građe nije moguće pripisati izričito bosutskoj ili daljskoj grupi; to su Mandalija, Mohovo-Pod Movom, Renovo-Malo Renovo, Šarengrad-Gradac, Šarengrad-Kuruzeb i Luketinac (Ložnjak Dizdar 2004, 21-22).

Odnos među kulturama hrvatskog Podunavlja u kasnom brončanom i starijem željeznom dobu s prostorom jugoistočnih Alpi i bosanskom Posavinom posvjedočen je ponajprije kroz materijalnu kulturu bosutske grupe u obliku keramičkih nalaza ukrašenih s urezanim ili žigosanim S-motivima, odlikom druge, Basarabi faze te grupe (Ložnjak Dizdar 2004, 23). Prema zapadu ti su se utjecaji širili riječnim prometnim pravcima Dunav-Sava-Drava. Savom se ideja o tom, svojstvenom načinu ukrašavanja keramike, širi preko sjeverozapadne Bosne gdje je njena pojava zabilježena na lokalitetima Zecovi i Pivnica sve do prostora Bele krajine u Sloveniji, gdje su primjeri takvih posuda pronađeni na lokalitetima Podzemelj i Metlika (Ložnjak Dizdar 2004, 23; 24). Preko Drave ostvareni su kontakti sa slovenskim grupama kulture polja sa žarama: ruškom i dobovskom grupom (Ložnjak Dizdar 2004, 24). Nalazi keramike ukrašene Kalakača i Basarabi stilom dokumentirani su na lokalitetima Ormož, Poštela i Rifnik (Ložnjak Dizdar 2004, 24). Keramika s odlikama Basarabi stila pronađena je i u funkciji priloga u grobovima pod tumulima u Kleinkleinu i Frögu, velikim halštatskim nekropolama u Austriji (Ložnjak Dizdar 2004, 24). Uz keramiku Basarabi stila, čest nalaz na jugoistočnoalpskom i sjevernojadranskom prostoru su i kantharosi, oblik posude karakterističan za kasno brončano doba u srednjem i donjem Podunavlju (Ložnjak Dizdar 2004, 24).

Od metalnih predmeta, kao dokaz kontakta, na lokalitetima starijeg željeznog doba Slovenije i Austrije to su najčešće konjska oprema „trakokimerijskog“ tipa i fibule tipa Vače, datirani u prijelaz Ha B3 na Ha C1 (Ložnjak Dizdar 2004, 24).

Trgovina i kontakti između dva spomenuta područja odvijali su se obostrano. Primjer predmeta primarno vezanih uz jugoistočnoalpski prostor, a pronađenih i na području srednjeg Podunavlja, je harfasta fibula pronađena na Kalakači, koja se datira u Ha B1/B2 stupanj, kalup za lijevanje troprstenastih ukrasa kakav se koristi često u ruškoj grupi (Ložnjak Dizdar 2004, 24) te specifični keramički oblici od kojih ćemo neke spomenuti kasnije u ovom radu.

11. RELATIVNO i APSOLUTNO KRONOLOŠKO DATIRANJE

Paul Reinecke 1924. godine objavljuje relativnu kronologiju brončanog i željeznog doba za središnju Europu. Brončano doba dijeli na relativno kronološke stupnjeve A-D (Br A, Br B, Br C, Br D) prema zatvorenim cjelinama grobova i ostava iz njemačke pokrajine Bavarske (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 20). Periodizaciju željeznog doba napravio je na temelju nalaza s nekropole u Hallstattu u Austriji, a dijeli ga isto na relativno kronološke stupnjeve A-D (Ha A, Ha B, Ha C, Ha D) (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 20).

Kasnije će Herman Müller-Karpe (1959. godine) i Ch. Pare (1998. godine), na temelju Reineckeove kronologije, izraditi preciznije i detaljnije relativno kronološke sheme kasnog brončanog doba i starijeg željeznog doba (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 20; 21).

	daljska grupa			bosutska grupa			
	Vinski-Gasparini (1978)	Tasić (1994)	Metzner-Nebelsick (1996)	Medović (1994, 1978)	Tasić (1988)	Vasić (1987)	Teržan (1990)
1100.							
1000.		grupa Dalj-Doroslovo		Kalakača I			
900.	I faza		horizont I	Kalakača II (Bosut IIIa)		Bosut I	Kalakača faza
800.			horizont II		I faza		
700.			horizont IIIa	Bosut IIIb	II faza	Bosut II	Basarabi faza
600.	II faza		horizont IIIb				
500.	III faza		horizont IV	Bosut IIIc	III faza	Bosut III	kanelirana faza
400.			horizont V				
300.	IV faza						

Prilog 15

Usporedna kronologija daljske i bosutske grupe - (Ložnjak Dizdar 2009, 24)

Datacije pojedinih brončanodobnih lokaliteta, razdoblja, pokretnog materijala ili kulturnih grupa s područja Hrvatske također se zasnivaju na objavljenim rezultatima radiokarbonskih analiza i ranije navedenoj relativnoj kronologiji (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 22). Tako je

gornja apsolutna granica kasnog brončanog doba u sjevernoj Hrvatskoj početak 14. stoljeća pr. Kr. (relativno kronološki stupanj Br D), dok je donja granica kraj 9. stoljeća pr. Kr. (relativno kronološki stupanj Ha B3). Ovaj diplomski rad referirati će se i na studiju o radiokarbonskom datiranju brončanog i željeznog doba Slovenije, koja, između ostalog, predstavlja regionalne faze brončanog doba temeljene i na rezultatima radiokarbonskih datiranja hrvatskih lokaliteta. Autori studije „*Apsolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem*“, iz 2014. godine su Biba Teržan i Matija Črešnar.

U svojem radu predstavljaju novu kronologiju brončanog i željeznog doba, modificiranu na temelju apsolutnih radiokarbonskih datacija primarno slovenskih, ali i hrvatskih, austrijskih te mađarskih lokaliteta. Prema B. Teržan i M. Črešnar početna faza srednjeg brončanog doba (Br B1 stupanj prema Reineckeu) odgovara vremenu pojave kulture grobnih humaka, koju oni datiraju u 16. stoljeće pr. Kr. (Teržan, Črešnar 2014, 681). Za razliku od slovenskih autora, srednjoeuropska kronološka shema brončanog doba i hrvatski autori početak srednjeg brončanog doba datiraju u početak 17. stoljeća pr. Kr. (Forenbaher 1993, 252; Ložnjak Dizdar, Potrebitica 2017, 22), što odgovara kraju vatinske i početku Belegiš I kulture.

Kao što je već ranije spomenuto, krajem srednjeg brončanog doba (Br C2 stupanj), u Slavoniji, Belegiš I zamjenjuje Belegiš II kultura koja će obilježiti prostor istočne Hrvatske tijekom Br D i Ha A1 stupnja, dok se početkom Br D stupnja (početak kasnog brončanog doba) na području međuriječja Save i Drave formiraju prve zajednice kulture polja sa žarama: grupa Virovitica i grupa Barice-Gređani koje su istovremene.

Na temelju radiokarbonskih datuma s lokaliteta Čepinski Martinci, Orubica i Mačkovac grupe Barice-Gređani, B. Teržan i M. Črešnar iznose zaključak kako je ta grupa istovremena Oloris-Podsmreka horizontu u Sloveniji (Teržan, Črešnar 2014, 686; 687). Prema slovenskoj kronologiji taj horizont datira u vrijeme od kasne faze srednjeg brončanog doba do početka kasnog brončanog doba, odnosno odgovara stupnjevima Br B2/C1 i Br D/Ha A1 srednjoeuropske kronologije (Teržan, Črešnar 2014, 682). Apsolutno kronološki govorimo o vremenu od druge polovice 16. stoljeća pr. Kr. do prve polovice 12. stoljeća pr. Kr. (Teržan, Črešnar 2014, 687). Gornji apsolutni datumi, navedeni u radu B. Teržan i M. Črešnara, ne podudaraju se s hrvatskom kronologijom i ne odgovaraju trenutnim saznanjima. Kao dokaz istovremenog trajanja grupe Barice-Gređani i horizonta Oloris-Podsmreka navode još i sličnosti unutar materijalne kulture među njima (Teržan, Črešnar 2014, 687).

U okviru slovenske relativne kronologije Oloris-Podsmreka horizont slijedi Rogoza-Orehova vas horizont koji odgovara Ha A stupnju relativne srednjoeuropske kronologije; vrijeme grupe Virovitica, tijekom Ha A1 stupnja, i grupe Zagreb tijekom Ha A2 stupnja u sjevernoj Hrvatskoj (Teržan, Črešnar 2014, 689). Slovenski autori kao apsolutnu radiokarbonsku dataciju ovog horizonta navode 12. i 11. stoljeće pr. Kr., što se uklapa u trenutačne relativno kronološke okvire srednje Europe i Hrvatske (Teržan, Črešnar 2014, 693; 694).

U hrvatskoj literaturi prepoznate su starija i mlađa faza kulture polja sa žarama, čije trajanje odgovara periodu kasnog brončanog doba. Unutar slovenske relativne kronologije slijedi treći i završni stupanj kasnog brončanog doba; horizont kasne kulture polja sa žarama, koji je izjednačen sa srednjoeuropskim Ha B stupnjem (Teržan, Črešnar 2014, 695; 696). Pojava prvih željeznih predmeta na prostoru Slovenije dokumentirana je unutar grobova iz Miklavža (grobovi 2 i 5) i Ptuja (grob 1) datiranih u 9. stoljeće pr. Kr. (Teržan, Črešnar 2014, 698). U 9. stoljeće pr. Kr. datirane su i prve pronađene ostave koje sadrže željezne predmete na prostoru Hrvatske, poput ostave Šarengrad-Baščine.

U rani Ha B stupanj datiraju se prvi grobovi pod tumulima s nekropole Hrib u Metliki u Dolenjskoj (Teržan, Črešnar 2014, 698), pogrebni ritis vezan uz starije željezno doba i halštatski kulturni kompleks.

B. Teržan i M. Črešnar ističu velike razlike među regionalnim kulturnim grupama na području Slovenije u Ha B stupnju po pitanju materijalne kulture i njihovog trajanja, što otežava stvaranje jasne apsolutno kronološke slike tog vremena (Teržan, Črešnar 2014, 702). Određene regionalne grupe poput ljubljanske pokazuju "mirnu tranziciju" u starije željezno doba, dok su groblja grupe Ruše napuštena tijekom Ha B3 stupnja (Teržan, Črešnar 2014, 702).

Prilikom radiokarbonskog datiranja grobova i naselja početnog željeznog doba, tj. željeznog horizonta, ime pod kojim je taj period poznat u slovenskoj literaturi, primijenjena je drugačija metodologija (Teržan, Črešnar 2014, 703). Kao apsolutno kronološka datacija groba uzeta je točka na brijegu kronološke krivulje, dobivene radiokarbonskom analizom, koji se najbolje podudara s poznatom arheološkom datacijom baziranom na materijalnoj kulturi (Teržan, Črešnar 2014, 703). Kod apsolutnokronološkog datiranja naselja, kao raspon njegovog trajanja uzeta je datacija brijega na kronološkoj krivulji (Teržan, Črešnar 2014, 703). Kao apsolutni kronološki datum početka željeznog doba Slovenije, B. Teržan i M. Črešnar predlažu sredinu 9. stoljeća pr. Kr. (Teržan, Črešnar 2014, 706). Ovakva, visoka datacija ne odgovara srednjoeuropskoj

kronologiji Müller-Karpea, koja početak starijeg željeznog doba (Ha C1) apsolutno kronološki datira u kraj 8. stoljeća pr. Kr. (Potrebica 2013, 19). Kronologija Ch. Parea, koji uvodi višnji stupanj Ha C1a, čiji početak apsolutnokronološki datira u kraj 9. stoljeća pr. Kr. (Potrebica 2013, 19), također ne odgovara radiokarbonskim datumima slovenskih lokaliteta.

Na prostoru Hrvatske pojava željeznih predmeta u vrijeme druge polovice 9. stoljeća pr. Kr. ne označava početak željeznog doba; taj se period u literaturi još uvijek smatra krajem brončanog doba (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 22).

Kulturna grupa Bosut tijekom Kalakača II (Bosut IIIa) faze, koja dijelom traje unutar Ha B3 stupnja (9. stoljeće pr. Kr.), veže se uz starije željezno doba u srpskoj literaturi prvenstveno na temelju nalaza takozvanog "trakokimerijskog" horizonta metalnih predmeta (Garašanić 1983, 672). Kraj željeznog horizonta Slovenije datira se u polovicu 8. stoljeća pr. Kr. (Teržan, Črešnar 2014, 713).

Dvije najistaknutije grupe halštatskog kulturnog kompleksa na području sjeverne Hrvatske su grupa Budinjak i kaptolska grupa. Grupa Budinjak unutar materijalne kulture pokazuje čvrste veze s Dolenjskom skupinom starijeg željeznog doba u Sloveniji, no najraniji grobovi pod tumulima s Budinjaka datiraju se u Ha C1a stupanj (prema Ch. Pareu), odnosno u 8. stoljeće pr. Kr. (Potrebica 2013, 64). Istraživanja lokaliteta grupe Kaptol ili Martijanec-Kaptol, rasprostranjene na području Podravine i Požeške kotline, pružila su slična saznanja (Potrebica 2013, 67).

Kraj Kalakača II (Bosut IIIa) faze bosutske grupe unutar prve polovice 8. stoljeća pr. Kr. i početak IIIa horizonta daljske grupe krajem 9. stoljeća pr. Kr. predstavljaju prijelazni period s kraja brončanog na početak starijeg željeznog doba na prostoru istočne Hrvatske (*Prilog 15*) (Ložnjak Dizdar 2009, 24), što možemo pratiti i na primjeru naselja bosutske grupe u Iloku.

Početak željeznog doba na prostoru hrvatskog Podunavlja vidljiv je kroz društvene i ekonomske promjene od kojih je najbitnije navesti sljedeće: pojavu nove tehnologije u proizvodnji predmeta od željeza, promjene u načinu pokapanja te prestanak deponiranja ostava, do kojih dolazi krajem brončanog doba u Karpatskoj kotlini (Potrebica 2013, 18; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 71).

Nalazi nekarakteristične (u literaturi poznate kao „trakokimerijske“) konjske opreme, poput štapićastih psalija, u ostavama datiranim u 9. i 8. stoljeće pr. Kr. na prostoru Karpatske kotline i

srednje Europe svjedoče o utjecajima s pontsko-kavkaskog područja (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 128; 129).

Poput prijelaza iz starije na mlađu fazu kasnog brončanog doba tako je i prijelaz u vrijeme brončanog na starije željezno doba najlakše pratiti na primjeru lokaliteta koji pokazuju kontinuitet kroz faze. Na geografskom području kojeg se dotiče ovaj diplomski rad to su lokaliteti u Batini, Vukovaru, Dalju, Sotinu i Iloku (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 131).

Tradicija kulture polja sa žarama u Podunavlju prepoznaje se kroz nastavak spaljivanja pokojnika i polaganja posmrtnih ostataka u žarama u ravne grobove, dok novosti predstavljaju drugačiji keramički oblici te oblici nakita, uglavnom željeznog (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 135).

Kulturne grupe Dalj i Bosut svoj život nastavljaju u vrijeme željeznog doba uz "mirnu tranziciju" krajem brončanog doba.

11.a APSOLUTNA DATACIJA PRAPOVIJESNIH STRATIGRAFSKIH JEDINICA IZ ILOKA – KULA 8

Tijekom istraživanja položaja Kula 8 u Iloku 2011. godine uzeta su tri uzorka ugljena iz stratigrafskih jedinica 11, 42 i 49. Ti su uzorci poslani na analizu na Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität-u u Kielu, Njemačka.

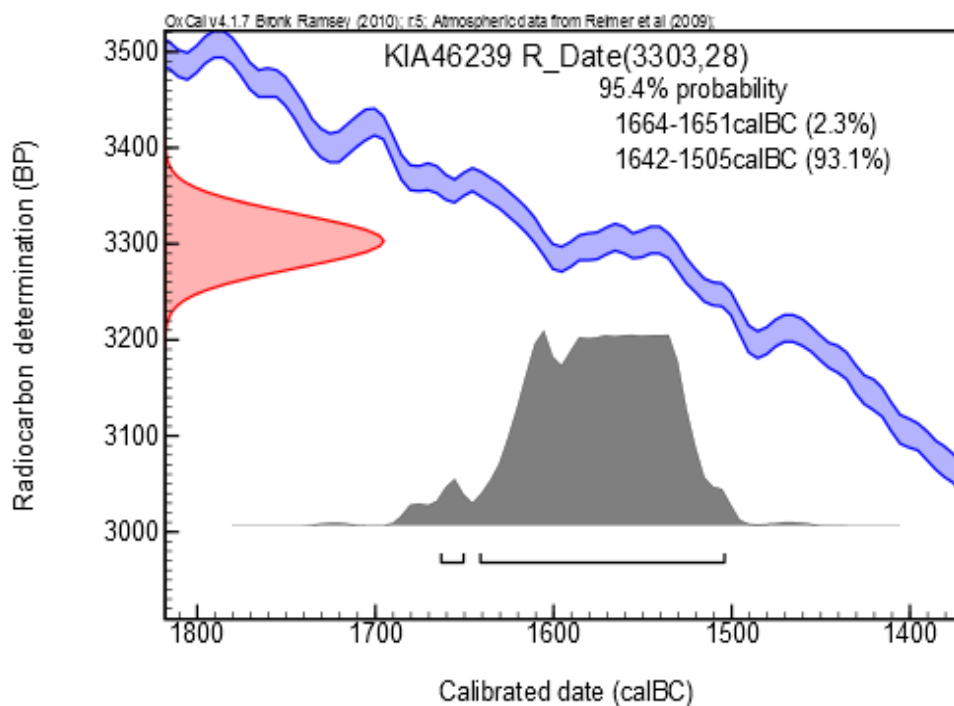
Uzorci ugljena iz SJ 42 i SJ 49 podijeljeni su na dva fragmenta, kako bi se osigurala kvaliteta i preciznost prilikom mjerenja, što je preporučljivo ukoliko veličina uzorka to dopušta (Teržan, Črešnar 2014, 654).

Prvi uzorak (**Prilog 16**) uzet je iz SJ 11, na dubini od 4.7 metara, koja je na temelju pokretnog materijala relativnokronološki datirana u srednje brončano doba. Uzorak je apsolutno kronološki datiran u vrijeme između 1664. i 1505. godine pr. Kr. (CalBC), što relativnokronološki odgovara stupnjevima Br B1 – Br B2 srednjeg brončanog doba prema Reineckeu. Najveći postotak vjerojatnosti (93.1 %) kod uzorka iz SJ 11 odgovara razdoblju od 1642. – 1505. godine pr. Kr. (CalBC)

KIA46239 P.U. 2 (ILOK-K8'10 ; S-1 ; SJ11)

charcoal, Ilok-Kula 8, sample depth: 4.70 m

Fraction	Corrected pMC[†]	Conventional Age	$\delta^{13}\text{C}(\text{‰})$[‡]
Charcoal, Alkali residue, 5.1 mg C	66.28 ± 0.23	3305 ± 30 BP	-23.88 ± 0.18

Prilog 16

Apsolutno kronološka datacija uzorka ugljena iz SJ 11 – (Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität)

Drugi uzorak ugljena (***Prilog 17***) potječe iz SJ 42, uzet na dubini od 5.2 metara. Na temelju pokretnog materijala, SJ 42 relativno je kronološki datirana u kasno brončano doba, što je ponovno potvrdila apsolutnokronološka datacija. Dobivena starost uzorka ugljena u rasponu je

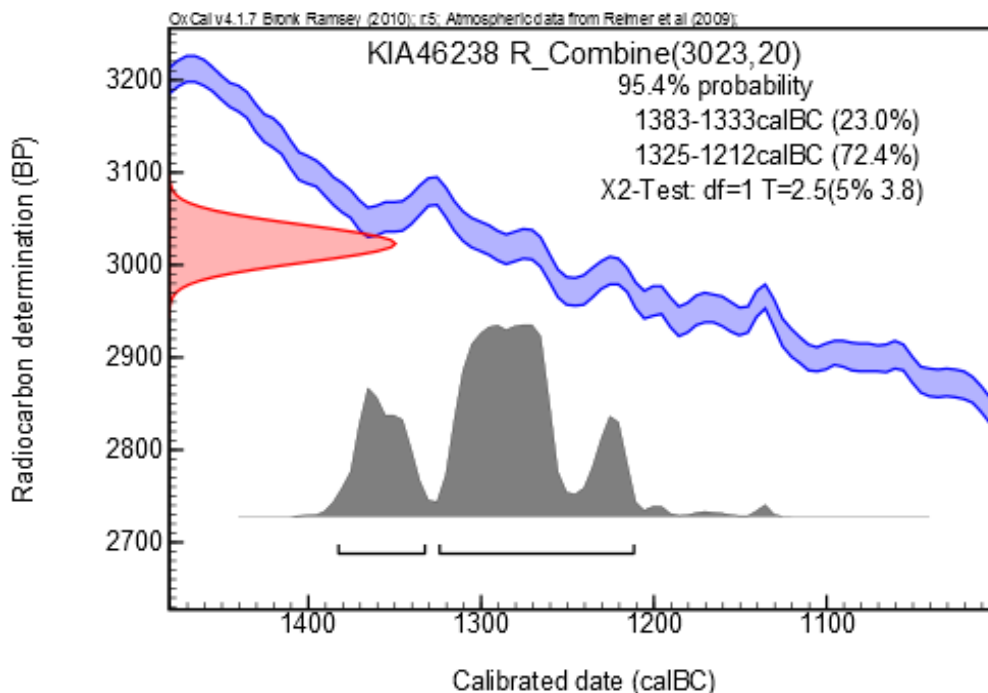
od 1383. – 1212. godine pr. Kr. (CalBC). Takva datacija odgovara relativnokronološkim stupnjevima Br C2 – Br D prema Reinecke.

Najveći postotak vjerojatnosti u ovom slučaju iznosi 72.4 %, a odgovara razdoblju između 1325. i 1212. godine pr. Kr. (CalBC).

KIA46238 P.U. 1 (ILOK-K8'11 ; S-1 ; SJ42)

charcoal, Ilok-Kula 8, sample depth: 5.20 m

Fraction	Corrected pMC†	Conventional Age	$\delta^{13}\text{C}(\text{‰})\ddagger$
Charcoal, Alkali residue, 5.2 mg C	68.93 ± 0.25	2990 ± 30 BP	-21.50 ± 0.24
Charcoal, Alkali residue	68.40 ± 0.22	3050 ± 25 BP	-21.11 ± 0.28

Prilog 17

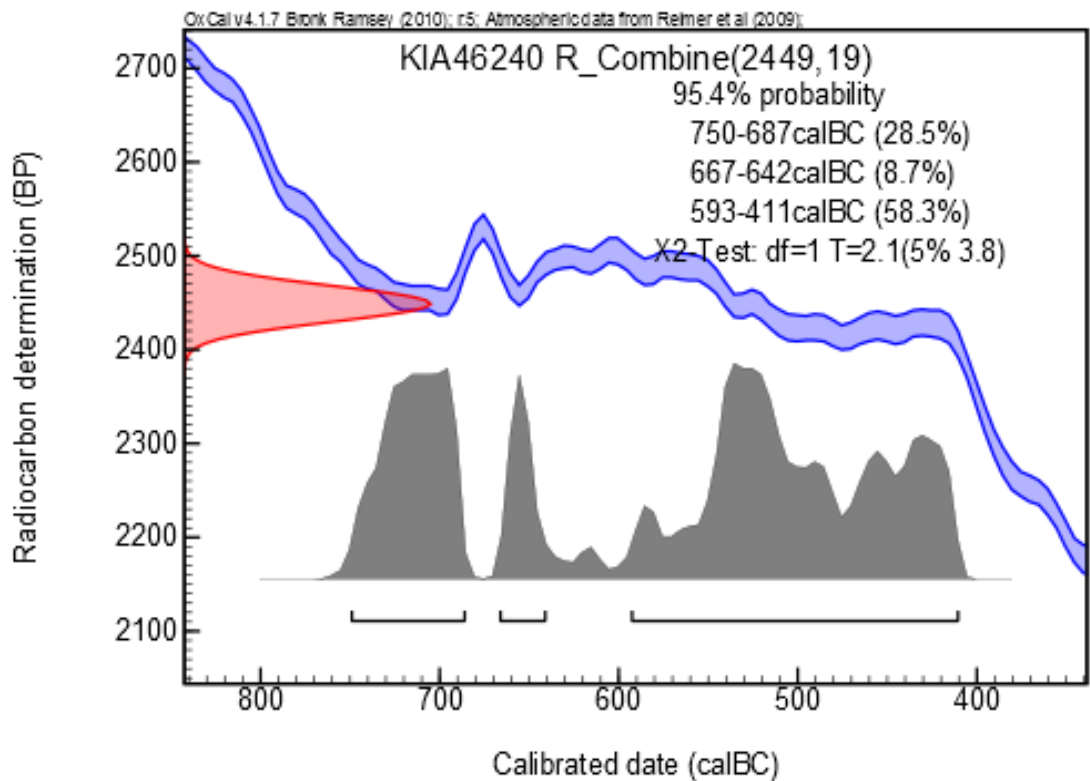
Apsolutno kronološka datacija uzorka ugljena iz SJ 42 – (Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität)

Iz SJ 49 uzet je treći uzorak ugljena (*Prilog 18*), na dubini od 4.8 metara. Uzorak je apsolutnokronološki datiran između 750. i 411. godine pr. Kr. (CalBC).

KIA46240 P.U. 3 (ILOK-K8'11 ; S-1 ; SJ49)

charcoal, Ilok-Kula 8, sample depth: 4.80 m

Fraction	Corrected pMC†	Conventional Age	$\delta^{13}\text{C}(\text{‰})\ddagger$
Charcoal, Alkali residue, 3.6 mg C	73.44 ± 0.26	2480 ± 30 BP	-26.95 ± 0.22
Charcoal, Alkali residue	73.94 ± 0.23	2425 ± 25 BP	-26.07 ± 0.12

Prilog 18

Apsolutno kronološka datacija uzorka ugljena iz SJ 49 – (Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität)

Pokretni materijal (fragment keramičke posude) iz SJ 49 pripisan je prapovijesnom razdoblju, dok je apsolutnokronološki ta stratigrafska jedinica datirana u kraj brončanog ili željezno doba (Ha B3 – Lt A prema Müller-Karpeu). Potrebno je napomenuti kako u slučaju ovog uzorka ugljena najveći postotak vjerojatnosti (58.3 %) odgovara razdoblju od 593. – 411. godine pr. Kr. (CalBC).

Ukoliko analizirani (radiokarbonskom metodom) uzorak ugljena potječe iz kulturnog sloja ili zapune jame, taj isti uzorak ponekad je nemoguće vezati uz pokretne nalaze iz tog sloja ili objekta (Teržan, Črešnar 2014, 658). Ukoliko je riječ o takvom slučaju razlog tome mogu biti nejasnoće u arheološkom zapisu, no najčešće sam uzorak ugljena predstavlja ostatak aktivnosti, nevezane uz objekt u kojemu je uzorak pronađen, koja nije zabilježena tijekom istraživanja (Teržan, Črešnar 2014, 658). SJ 11 predstavlja kulturni sloj, dok SJ 42 i 49 predstavljaju zapunu jame. Ukoliko je moguće, uvijek je potrebno datirati seriju uzoraka iz istog konteksta, kako bi radiokarbonskom analizom dobili što precizniji set datuma (Teržan, Črešnar 2014, 658). Rezultat analize pojedinačnog uzorka često neće biti u skladu s arheološkom datacijom (Teržan, Črešnar 2014, 658). Zbog intenzivne izgradnje na području iločkog Gornjeg grada, prvenstveno tijekom podizanja dvora knezova Iločkih u 15. stoljeću, većina objekata i kulturni sloj iz vremena kasnog brončanog doba su uništeni (Ložnjak Dizdar 2009, 58). Ranije navedene SJ 11, 42 i 49 vjerojatno su također pretrpjele preslojavanja usred postavljanja temelja za srednjovjekovnu kulu. Ovakva situacija objašnjava miješani keramički materijal te odstupanja u apsolutnokronološkoj dataciji između uzorka ugljena iz SJ 42 i arheološke datacije keramičkih nalaza.

12. METODOLOGIJA RADA i TIPOLOGIJA

Kako bismo tipološki i kulturološki pravilno definirali keramičke nalaze pronađene tijekom istraživanja iz 2011. godine potrebno ih je usporediti s keramičkom građom otprije poznatih lokaliteta bosutske i daljske grupe, što predstavlja cilj ovog diplomskog rada.

Keramički ulomci obrađeni su i opisani te uvršteni u katalog prema sljedećim kategorijama: naveden je prepoznati dio posude (i tip ako je to bilo moguće) kojemu ulomak pripada,

stratigrafska jedinica pronalaska, faktura ulomka, boja površine i presjeka ulomka, način na koji je ulomak ukrašen te je opisan i način obrade površine ulomka. Obrada nedeterminističke keramike nije uključena u ovaj rad.

Potrebno je spomenuti kako mnogim keramičkim ulomcima nije bilo moguće odrediti tip posuđa kojemu pripadaju ili im pripisati attribute korištene pri opisivanju keramičkog materijala. Razlog tome leži u velikoj fragmentiranosti nalaza. Obradeno je sveukupno sto i pet keramičkih ulomaka, od koja su trideset i četiri prepoznata kao lonci, petnaest kao zdjele, četiri kao šalice, dva kao amforice. Četrdeset i četiri keramička ulomka nije bilo moguće pripisati određenom tipu. Obraden je još i jedan rekonstruirani keramički lonac te šest keramičkih artefakata koji nemaju funkciju posuđa. Pripisani tipovi posuđa određeni su prema vizualnim i mjerljivim značajkama, a ne prema funkciji posude. Obradeni ulomci i njihovi crteži predstavljaju dijagnostički materijal, a ne sveukupni fundus nalaza.

Prema radu Snježane Vrdoljak „Tipološka klasifikacija kasnobrončanodobne keramike iz naselja Kalnik-Igrišće“ (Vrdoljak 1995), definirani su osnovni dijelovi posuda te deskriptivna terminologija korištena pri izradi kataloga. Tako su osnovni dijelovi posude sljedeći: obod (S. Vrdoljak obod naziva ustima ili rubom) (**T. 02, 9**), vrat (**T. 02, 11**), rame (**T. 12, 66**), donji dio posude (**T. 01, 3**) i dno (**T. 17, 98**), dok rame i donji dio posude zajedno čine tijelo posude (**T. 08, 47**) (Vrdoljak 1995, 9). Pojedini dijelovi posude definirani su prema promjeni smjera profila posude koji polazi od dna prema obodu (Vrdoljak 1995, 9). Polazni smjer krivulje od dna definira donji dio posude, prva promjena smjera definira rame, a druga promjena smjera vrat posude, dok obod predstavlja krajnju gornju točku na posudi (Vrdoljak 1995, 9). Potrebno je spomenuti još i sekundarne dijelove posuda kao što su izljevi, noge, ručke, drške i plastične aplikacije (Vrdoljak 1995, 9), od kojih su posljednja četiri prisutna kod obrađenog keramičkog materijala.

Pri definiranju profilacije posude korišteni su jednostavni pojmovi koji opisuju vizualni izgled linije profila. Tako su unutar obrađenog materijala prepoznata četiri tipa profilacije tijela posude: konična posuda (**T. 14, 80**), bikonična posuda (**T. 03, 17**), posuda zaobljenog tijela (**T. 14, 84**) i posuda S-profiliranog tijela (**T. 07, 36**). Konična posuda zadržava izvorni smjer krivulje profila koji kreće od dna posude na van (ili unutra), odnosno smjer krivulje se ne mijenja od dna do oboda koji proizlazi iz najšireg dijela tijela posude. Smjer krivulje profila kod bikonične posude lomi se prema unutra (ili na van) na najširem dijelu tijela bez daljnje promjene smjera krivulje.

Profilacija zaobljenog tijela posude definirana je kao konveksan (ili konkavan) luk bez loma smjera krivulje dok je kod S-profiliranog tijela smjer krivulje sličan onom zaobljenog tijela, no na prijelazu iz ramena u vrat posude smjer krivulje u luku mijenja smjer u suprotnu stranu.

Tip posude, kako je već spomenuto, definiran je primarno dimenzijama same posude, omjerima njene visine i širine te ponekad funkcionalnim dodatkom poput ručke ili noge (Vrdoljak 1995, 11). Među obrađenim je materijalom moguće razlučiti tri osnovna tipa posuda, a to su lonci, zdjele i šalice. Lonac je definiran kao duboka i visoka posuda, čiji je promjer oboda uglavnom manji od promjera tijela ili ramena (**T. 08, 46**) (Vrdoljak 1995, 11). Zdjela je najčešće široka i plitka posuda čija visina ne prelazi najveći promjer (**T. 13, 76**), dok je šalica opisana kao posuda malih dimenzija koja ima ručku (**T. 16, 88**) (Vrdoljak 1995, 11).

Dva pronađena ulomka prepoznata su kao tip posude u literaturi poznat pod nazivom amforica (**T. 01, 4**), te je, zbog prepoznatljivosti i vezanosti tog pojma uz brončano doba središnje Europe, odnosno uz vatinsku i belegišku kulturu, ovdje zadržan isti naziv. Amforicu definiramo kao manju posudu, često na nozi, sa zaobljenim ili bikoničnim tijelom iz kojeg na prijelazu ramena u vrat teku velike trakaste ručke i spajaju se s obodom.

Kako bi definirali različite varijante lonaca, zdjela ili šalica, u ovom slučaju, opisujemo ih prema osnovnim dijelovima posude, odnosno obodu, vratu, tijelu i dnu te se u obzir uzimaju i sekundarni dijelovi, ukoliko su prisutni na predmetu koji tipološki opisujemo.

Obod ili rub je margina otvora posude te se njegov oblik najčešće određuje prema dvije varijable: smjer u odnosu na stijenku posude i debljinu (Vrdoljak 1995, 11). Pri izradi kataloga korištena je samo prva varijabla prema kojoj je prepoznato šest tipova oboda: ravan obod, uvučeni obod, jače uvučeni obod, blago izvučen obod, izvučen obod te vodoravno izvučeni obod. Prema prvoj se varijabli obod koji slijedi opću liniju stijenke posude naziva ravnim obodom (**T. 15, 85**). Ukoliko obod odstupa od opće linije stijenke i zakreće prema recipijentu posude opisan je kao uvučeni obod (**T. 13, 76**) ili jače uvučeni obod ako je odstupanje naglašeno (**T. 13, 79**). U slučaju da obod odstupa od opće linije stijenke i lagano zakreće prema van opisan je kao blago izvučen obod (**T. 01, 7**), a ukoliko jače zakreće na van opisan je kao izvučen obod (**T. 04, 25**). Vodoravno izvučeni obod u većoj ili manjoj mjeri prati liniju otvora posude (**T. 07, 33, 34**).

Vrat, definiran ranije kao druga promjena u smjeru krivulje profila koji polazi od dna posude, prepoznat je u tri varijante prilikom obrade materijala. To su ljevčkasti, cilindrični i stožasti vrat.

Ljevkasti vrat definiran je kao druga promjena u smjeru krivulje profila kada ona zakreće prema van (T. 01, 7). Cilindrični vrat definiran je kao druga promjena u smjeru krivulje profila koja teče više ili manje okomito (T. 09, 48), dok je stožasti vrat definiran kao druga promjena u smjeru krivulje profila koja zakreće prema unutra (T. 09, 54).

Dno predstavlja dio posude na kojem je ona postavljena, a unutar obrađenog materijala prepoznate su dvije varijante: *omphalos* dno, koje ima uleknuće (T. 17, 98) i ravno dno (T. 17, 99). Od sekundarnih dijelova posuđa unutar keramičkog materijala prepoznate su ručke, drške i plastične aplikacije. Unutar ove kategorije u tekstu su opisane jedino ručke, radi analogije s drugim lokalitetima. Prepoznate su četiri varijante: tunelasta (T. 03, 23), trakasta (T. 03, 17), trokutasta (T. 09, 52) i koljenasto profilirana ručka (T. 16, 90).

Pri opisu keramičkog materijala u katalogu korištene su još i kategorije „boja“, „površina“ i „faktura“ kao tehnološki podaci koji ovise o samom načinu izrade keramičke posude.

Na osnovi varijacija unutar uzorka obrađenog materijala izdvojeno je pet osnovnih boja koje se javljaju na vanjskoj i unutarnjoj površini te u presjeku: siva, smeđa, oker, narančasta, crna, crvena boja te njihove međusobne kombinacije. Stupnjevi obrade površine posuđa također su izdvojeni na osnovi uzorka obrađenog materijala kao: zaravnana, zaglađena, djelomično uglučana i polirana površina, uz pojavu tragova lončarskog kola na unutarnjoj površini jednog ulomka. Zaravnjena površina je tek slabo obrađena kako bi se uklonile veće neravnine. Pod zaglađenom se površinom podrazumijeva ravna površina zaglađena tkaninom, kožom ili rukom, no nije postignut sjaj (Vrdoljak 1995, 14). Djelomični sjaj kod uglučane površine postignut je obradom uz upotrebu kamena, drvene ili koštane alatke, a površina posude potpuno je ravna (Vrdoljak 1995, 14). Polirana površina u potpunosti je ravna i pokazuje uniformni sjaj bez tragova upotrebe alatke (Vrdoljak 1995, 14). Navedeni stupnjevi obrade površine odnose se na vanjsku i na unutarnju površinu posuđa.

Dokumentirana je i oksidacijska i redukcijska atmosfera pečenja keramike, dok je faktura posuda podijeljena u tri kategorije: loše pročišćena glina sadrži veći omjer primjesa koje su i većeg volumena; djelomično pročišćena glina sadrži primjese u manjem omjeru i sitnijeg su volumena, dok pročišćena glina ne sadrži ili sadrži primjese u vrlo malom omjeru. Najčešće primjese su kvarcni pijesak, sitni kamenčići, mrvljene školjke ili mrvljena keramika.

12.a LONCI

Lonci su najbrojniji tip keramičkog posuđa pronađenog tijekom istraživanja Kule 8 u 2011. godini. Među obrađenim materijalom izdvojeno je jedanaest tipova lonaca (**prilozi 19, 20, 21**).

Tip L1 predstavlja lonce ljevkastog vrata i blago izvučenog oboda (**T. 01, 7, 8; T. 08, 40, 41, 42, 44, 45**). Mogu biti ukrašeni tehnikom otiskivanja ili nositi otisnuti motiv trokuta na obodu posude.

Tip L2 lonci imaju ljevkasti vrat i ravni obod, te su neukrašeni (**T. 08, 43**), dok lonci **L3** tipa imaju vodoravno izvučeni obod (**T. 07, 33, 35**)

Tip L4 predstavlja zaobljene lonce S – profiliranog tijela i ravnog oboda, koji može na tijelu posude imati vodoravne linije nastale poliranjem površine posude (**T. 08, 47**).

Lonci **L5 tipa** imaju izvučeni obod koji je često vodoravno fasetiran s unutarnje strane (**T. 05, 25, 26, 28**). Jedini rekonstruirani lonac zaobljenog tijela, stožastog vrata i izvučenog oboda s bradavičastim drškama na ramenu i donjem dijelu posude prikazan je na **T. 04**. Taj lonac najvjerojatnije pripada našem **tipu L5**. Na prijelazu vrata u rame lonca nalaze se dvije vodoravne plitko žljebljene linije, ispod kojih se javlja motiv urezanih, ukošenih linija koje tvore viseće trokute. **Tip L6** predstavlja lonce užeg, zaobljenog tijela i izvučenog oboda koji s unutarnje strane može biti vodoravno fasetiran (**T. 06, 29, 30, 31**).

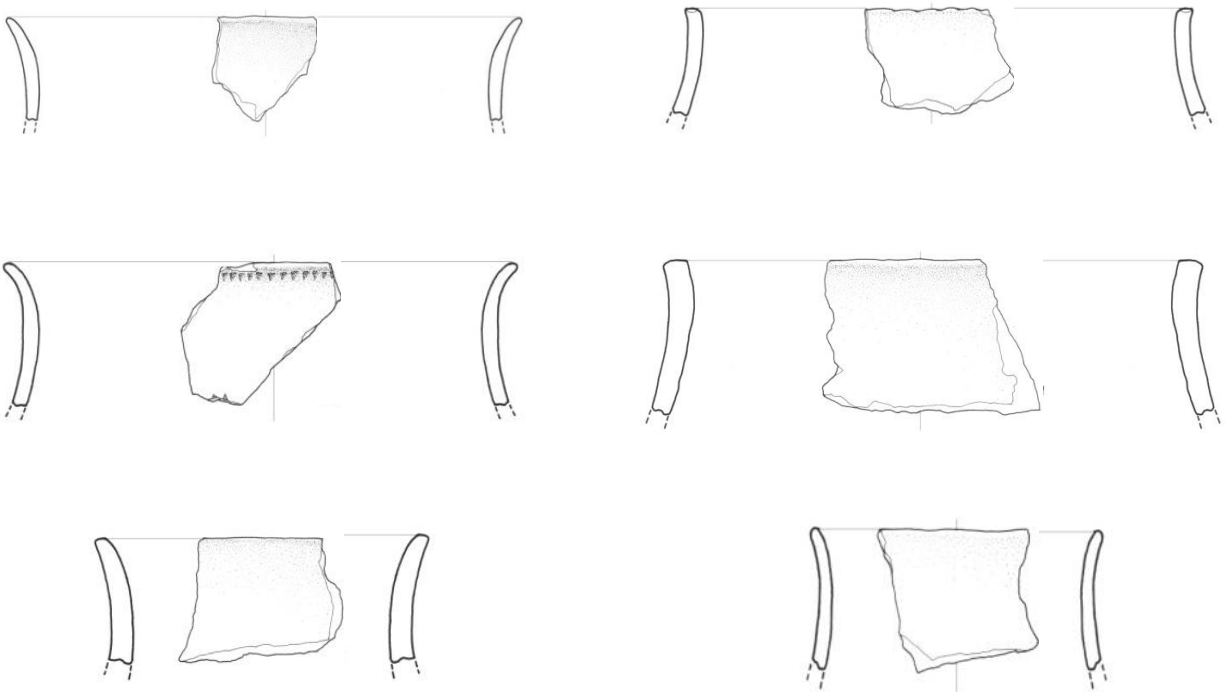
Tip L7 predstavlja zaobljene lonce S-profiliranog tijela i izvučenog oboda (**T. 06, 32; T. 07, 36**).

Tip L8 karakterizira cilindrični vrat i vodoravno izvučeni obod (**T. 05, 27; T. 07, 34**). Vanjski rub oboda kod ovog tipa lonca može biti ukrašen plitkim kanelurama.

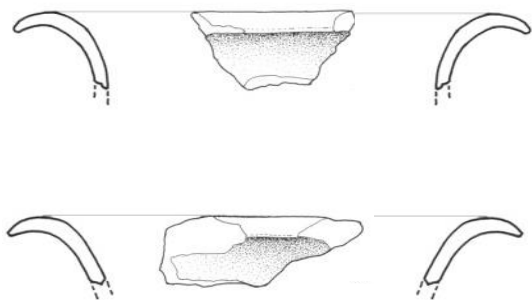
Kod **tipa L9** obod je ravan, dok je tijelo zaobljeno (**T. 07, 38, 39**). Rub oboda na ovakvim loncima ukrašen je otiscima, te se na ramenu posude nalazi aplicirana plastična traka s otiscima prstiju. Lonci **tipa L10** cilindričnog su vrata i zaobljenog tijela (**T. 09, 48, 49, 51**), te mogu imati malu trakastu ručku na prijelazu vrata u rame posude. Mogu nositi ukras gustih vodoravnih, plitko žljebljenih linija koje imitiraju kanelure ili su okomito kanelirani.

Tip L11 sličan je prethodnom tipu. Lonci ovog tipa imaju stožasti vrat i zaobljeno tijelo (**T. 09, 50, 52, 54**) te mogu imati ručku trokutastog presjeka na prijelazu vrata u rame posude. Ukrašeni su vodoravnim, plitko žljebljenim linijama koje imitiraju kanelure ili urezanim metličastim motivom. **Tip L12 (T. 08,46)** sličan je tipovima L10 i L11, no za razliku od njih ima ljevkasti vrat i nema ručku.

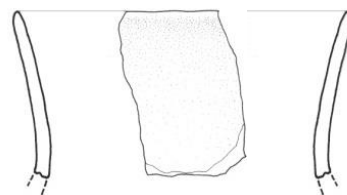
L1

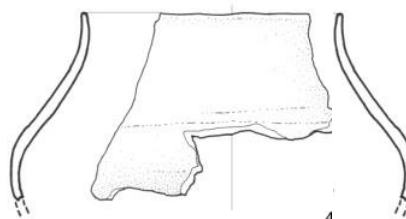
L3

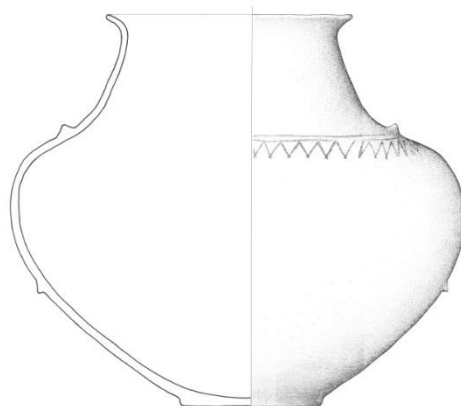
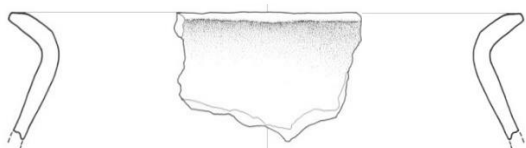
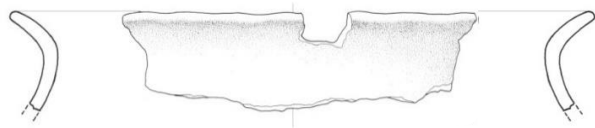
L2

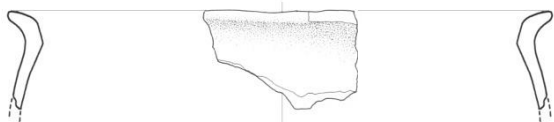
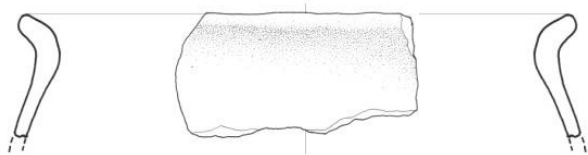
L4

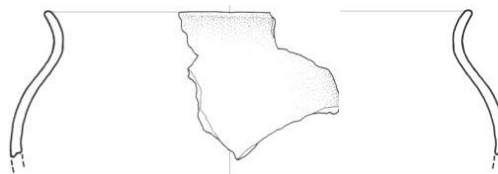
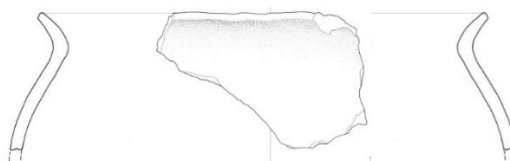
L5

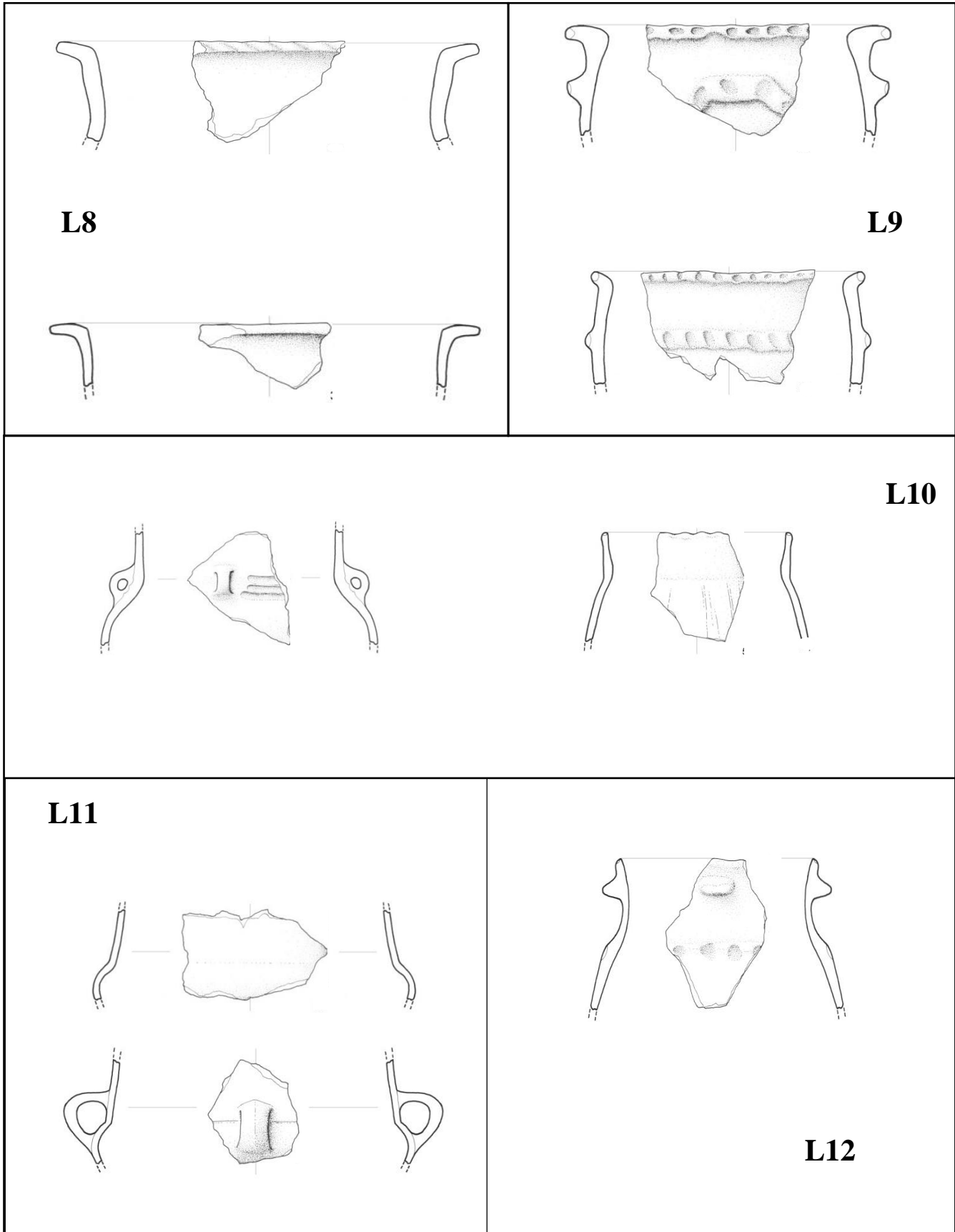

L6

L7

12.b ZDJELE

Zdjele predstavljaju, iza lonaca, najbrojniji tip keramičkog posuđa pronađenog tijekom arheoloških istraživanja Kule 8 iz 2011. godine. Među obrađenim materijalom izdvojeno je pet tipova zdjela, a **prilog 22** donosi njihov pregled.

Tip Z1 su zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda (**T. 02, 10, T. 13, 75-78; T. 14, 81; T. 15, 86**). Rame ili obod može biti ukrašen urezivanjem, fasetiranjem ili kaneliranjem, a mogu imati i rogoliku aplikaciju na ramenu posude ili jezičastu dršku ispod oboda. Kod pojedinih primjeraka obod može biti ojačan.

Tip Z2 predstavlja zdjele koničnog tijela s uvučenim obodom (**T. 14, 80**). Obrađeni primjerak nosi urezani ukras.

Zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda pripadaju **tipu Z3** i mogu imati obod ukrašen otiscima prstiju (**T. 14, 82, 83; T. 15, 85**).

Slijedi **tip Z4** koji ima jače zaobljeno tijelo i jače uvučen obod (**T. 13, 79**). Pronađeni primjerak ovog tipa nije ukrašen.

Tip Z5 zastupljen je jednim primjerom, T. 07, 37. Riječ je o zdjeli zaobljenog tijela i izvučenog oboda bez ukrasa.

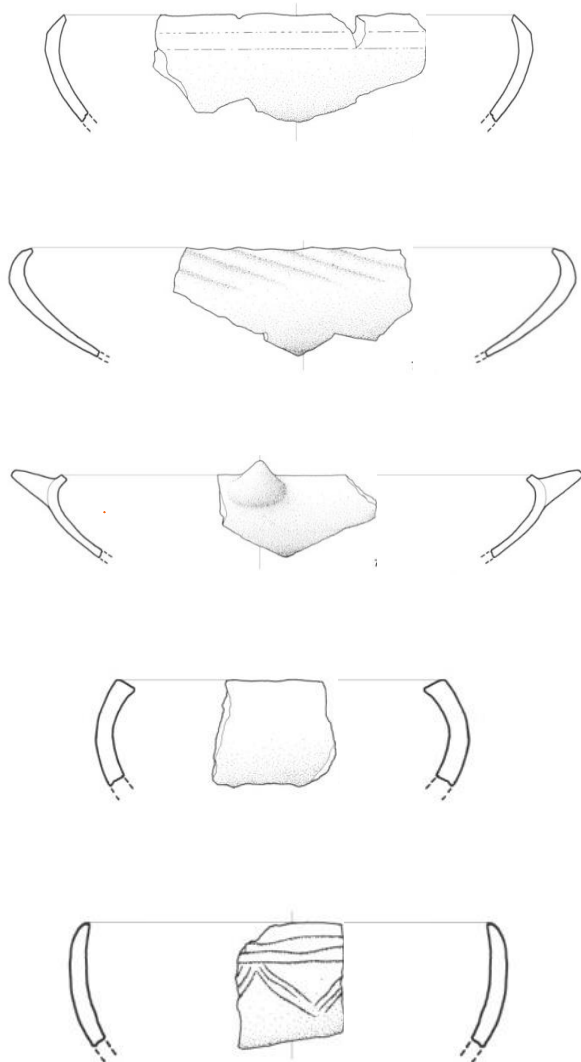
12.c ŠALICE

Treći prepoznati tip posude unutar obrađenog materijala su šalice. Prema definiciji tog tipa posude samo su četiri keramička ulomka pripisana tom tipu, a zbog fragmentiranosti nalaza nije bilo moguće izraditi tipologiju. Svi su primjerci neukrašeni. Dvije šalice imaju trakastu ručku (**T. 14, 84; T. 16, 88**). Treći primjerak ima ručku trokutastog presjeka (**T. 16, 89**), a četvrti koljenasto profiliranu ručku (**T. 16, 90**).

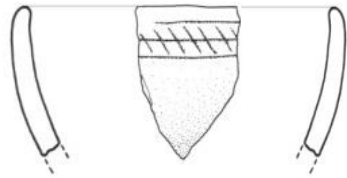
12.d AMFORICE

Kao što je ranije spomenuto, pronađena su samo dva ulomka amforica (**T. 01, 4; T. 16, 92**) te zbog fragmentiranosti nije bilo moguće izraditi tipologiju. One predstavljaju tip posude koji se često pojavljuje unutar keramografije vatinske i belegiške kulture.

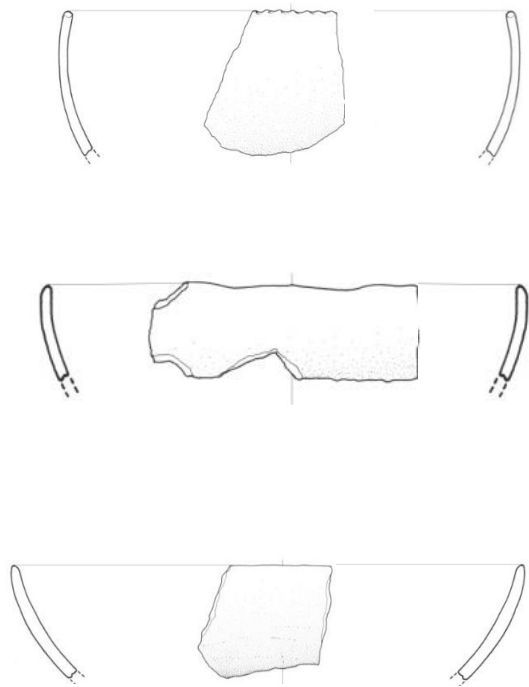
Z1

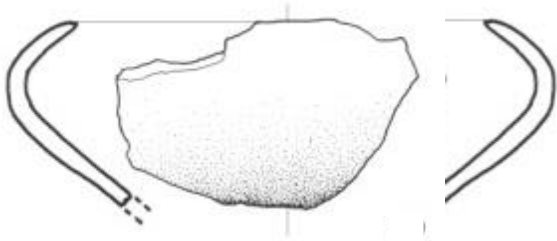
Z2

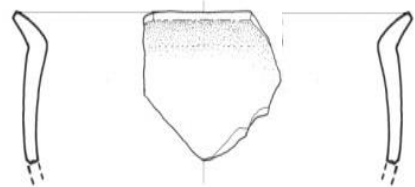
Z3

Z4

Z5

12.e OSTALI NALAZI

Pod ovu kategoriju ubrojen je keramički materijal koji nije posuđe, a prepoznata mu je funkcija.

Pronađena su dva fragmenta piramidalnog utega za tkalački stan (**T. 18, 103, 105**), dva vretenasto oblikovana pršljenka (**T. 18, 100, 101**) i jedan konično oblikovani pršljenak (**T. 18, 102**) te ulomak rešetke prijenosnog ognjišta (**T. 18, 104**). Sve navedene kataloške jedinice su neukrašene.

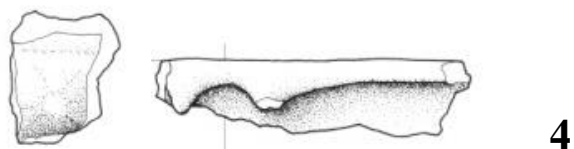
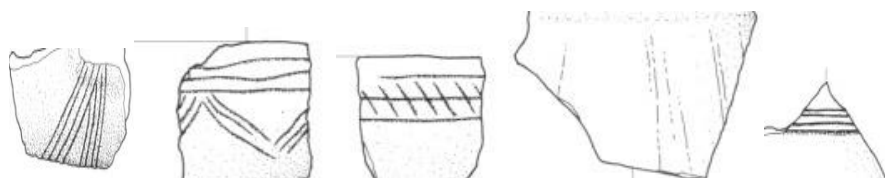
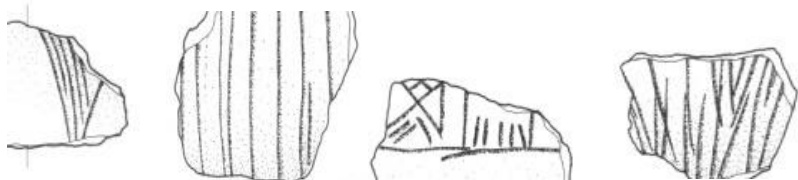
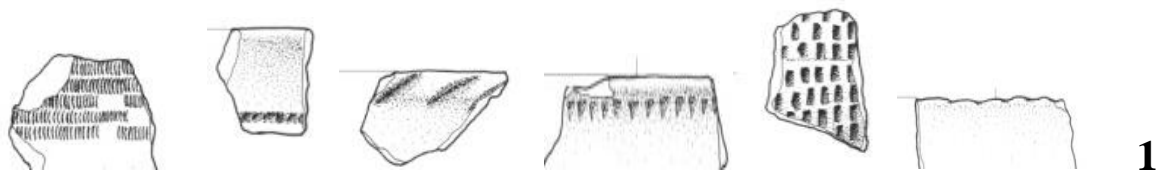
12.f TEHNIKE UKRAŠAVANJA

Na obrađenom materijalu iz Iloka izdvojeno je trinaest različitih načina ukrašavanja keramike koje su dolje potkrijepljene primjerima u **prilozima 23, 24 i 25**. To su: otiskivanje alatkom, otiskivanje prstom i otiskivanje prstom u kombinaciji s apliciranjem, urezivanje i kombinacija urezivanja s inkrustacijom, žljebljenje, kombinacija žljebljenja i urezivanja, modeliranje, kombinacija ubadanja i dubokog urezivanja s inkrustacijom, kaneliranje, polirane linije, fasetiranje, vrpčasti ukras nastao utiskivanjem pletene vrpce, imitacija vrpčastog ukrasa te češljasti ukras.

Otiskivanje je tehnika ukrašavanja kojom se na površini posude ostavlja otisak nokta ili vrha neke alatke (**Prilog 23, 1**) (Vrdoljak 1995, 12). Često je i otiskivanje prstom u kombinaciji s apliciranjem – dodavanjem plastičnih traka koje se naljepljuju na stijenku posude (**Prilog 24, 7**) (Vrdoljak 1995, 12).

Pri urezivanju upotrebljava se predmet oštrog vrha, koji se pod pravim kutom konstantno pritišće na površinu i na taj način ostavlja trag (**Prilog 23, 2**) (Vrdoljak 1995, 12).

Kaneliranje je tehnika stvaranja plitkih i širokih, najčešće kosih traka na već djelomično osušenoj površini glinene posude (**Prilog 24, 6**) dok je fasetiranje tehnika kojom se ostrim i ravnim predmetom prije sušenja ili tijekom glačanja, stvaraju uske, ravne površine na stijenci posude koje u odnosu jedna na drugu stoje pod različitim kutom (**Prilog 24, 9**) (Vrdoljak 1995, 12). Treba napomenuti kako je među keramičkim materijalom, prvenstveno na zdjelama, upravo tehnika ukrašavanja kaneliranjem i fasetiranjem vrlo česta.

Prilog 23 – Načini ukrašavanja (Izradio
D. Balaban)

Prisutno je i urezivanje u kombinaciji s inkrustiranjem, odnosno umetanjem, na primjer, paste od smrvljenih životinjskih kostiju unutar ureza.

Češljasti ukras, zabilježen samo na jednom ulomku, izvodi se oštrim predmetom s više krajeva koji nalikuju češlju (Vrdoljak 1995, 12). Takav ukras podrazumijeva izrazito paralelne nizove urezanih linija (**Prilog 25, 14**) (Vrdoljak 1995, 12).

Žljebljenje je tehnika stvaranja najčešće užih i dubljih nizova traka, povlačenjem predmeta tupog vrha po stijenci posude, postavljenog pod oštrim kutom na stijenkicu ili paralelno s njom (**Prilog 25, 10**) (Vrdoljak 1995, 12). Ukrašavanje žljebljenjem može se kombinirati s tehnikom urezivanja (**Prilog 23, 3**).

Tehnikom modeliranja se iz same stijenske površine izvlače, to jest modeliraju pojedini dekorativni oblici (Vrdoljak 1995, 12) poput bradavičastih ili rogolikih plastičnih ukrasa prisutnih kod obrađenog materijala (**Prilog 23, 4**).

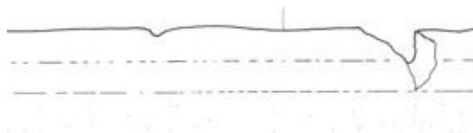
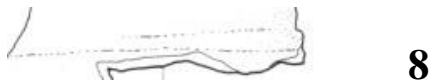
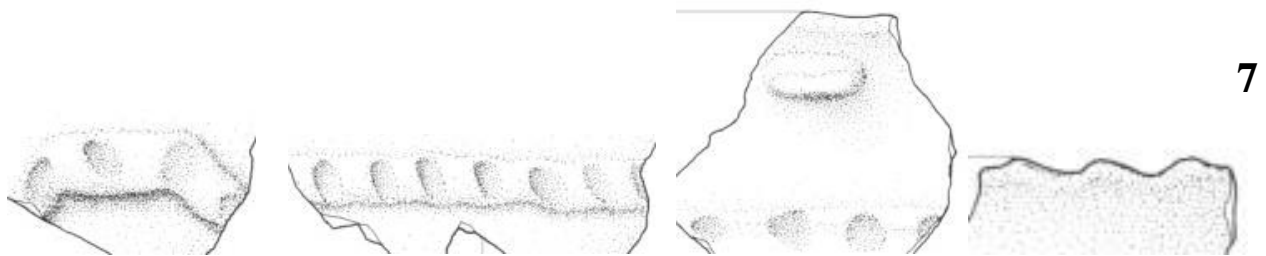
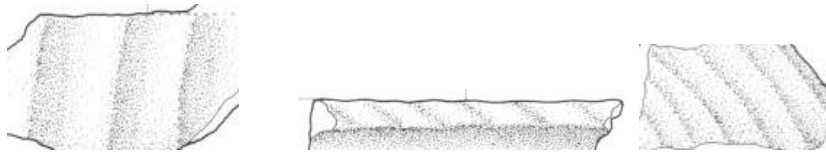
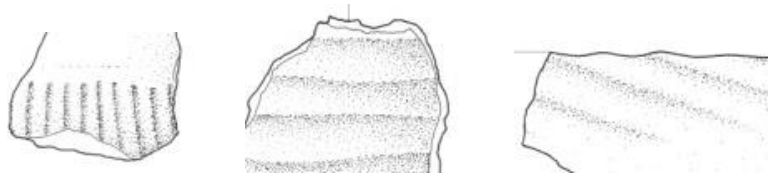
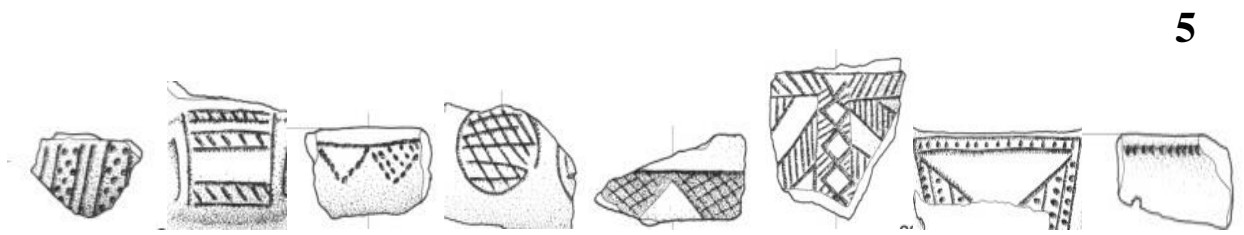
Duboko urezivanje ili gravura, tehnika je ukrašavanja oštrim predmetom pomoću kojeg se izrezuje površina posude, a pojavljuje se u kombinaciji s inkrustiranjem i ubadanjem, tehnikom koja podrazumijeva stvaranje uboda u stijenci posude, najčešće pomoću alatke (**Prilog 24, 5**).

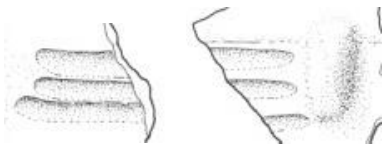
Kao zasebna kategorija izdvojen je način ukrašavanja otiskivanjem pomoću koje nastaje takozvani vrpčasti ukras (**Prilog 25, 11**). J. W. Neugebauer proveo je eksperiment kako bi utvrdio način izvedbe takvog ukrašavanja prisutnog kod liscenske keramike na području Austrije. Utvrđeno je da se vrpčasti ukras izvodio utiskivanjem sukane, odnosno pletene uzice (vrpce) u meku glinu (Krmpotić, Vuković Biruš 2009, 257).

Zabilježena je i pojava načina ukrašavanja otiskivanjem pomoću koje nastaje imitacija vrpčastog ukrasa, to jest „pseudovrpčastog“ ukrasa (**Prilog 25, 12**). U novijim radovima zastupljeno je mišljenje kako se ovakav ukras izvodio korištenjem ispredene tanke uzice, odnosno vrpce, a da su neke posude ukrašene i utiskivanjem žice, nazubljenim kotačićem, ili nizovima uboda uskim dlijetom (Vranić 2002, 78; 79; 85; Krmpotić, Vuković Biruš 2009, 257).

Na jednom keramičkom ulomku zabilježene su vodoravne linije nastale vjerojatno kao rezultat poliranja površine posude kojoj ulomak pripada (**Prilog 24, 8**).

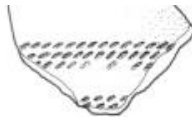
Iako nije riječ o tehnici ukrašavanja već tehnici obrade površine posude, ovdje ćemo spomenuti i barbotin. Prije pečenja posude se mogu premazivati slipom (razrijeđenom pročišćenom glinom) ili barbotinom (gušćom i grubljom glinenom pastom) koji se u regionalnoj literaturi navodi kao tehnika ukrašavanja (Zlatunić 2007, 86).

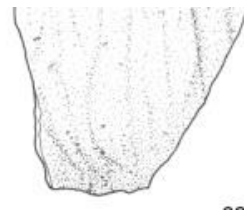
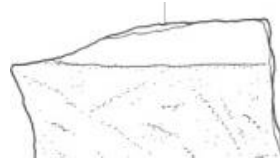
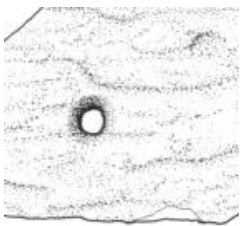

10

11

12

13

14

Prilog 25 – Načini ukrašavanja i barbotin kao tehnika obrade površine (Izradio D. Balaban)

Premazivanje barbotinom izvodi se rukom; glinena pasta razmazuje se po stijenci posude, što rezultira kanalima, odnosno grebenima na površini posude (Miloglav 2016, 51). Gruba tekstura vanjske površine koja se dobiva ovom tehnikom povećava otpornost posude na oštećenja izazvana termalnim i mehaničkim stresom te olakšava rukovanje (**Prilog 25, 13**) (Schiffer et al. 1994; Boulanger, Hudson 2012).

Sljedeći motivi ukrasa javljaju se unutar obrađenog keramičkog materijala: niz faseta, niz kanelura, niz žljebova, niz urezanih nepravilno poslaganih, vodoravnih i okomitih te cik-cak linija, niz urezanih linija koje čine motiv visećeg trokuta, niz izrezbarenih linija u kombinaciji s točkastim ubadanjem, niz utisaka raznih oblika, aplicirane trake te modelirane bradavice i roščići.

Izuzev dubokog urezivanja, sve nabrojane tehnike ukrašavanja i motivi česta su pojava unutar keramografije kultura brončanog doba na području današnje sjeverne Hrvatske.

13. RASPRAVA

Veliki broj keramičkih oblika pojavljuje se na širokom prostoru između više različitih arheoloških kultura tijekom kasnog brončanog doba, odnosno tijekom brončanog doba općenito. Tako na području rasprostiranja bosutske kulture pronalazimo mnoge oblike poznate u keramografiji daljske kulture i obrnuto. Raširene ideje oblikovanja i ukrašavanja keramičkog posuđa posljedica su sve intenzivnije trgovine i veza među udaljenim zajednicama koje naseljavaju veliko područje Karpatske kotline, ali i na širem prostoru. Dokaze suživota i trgovine među daljskim i bosutskim zajednicama pronalazimo prvenstveno u keramičkim nalazima pronađenima na naseljima tih grupa, a Ilok ovdje nije iznimka. Većina keramičkih nalaza pronađenih tijekom istraživanja Kule 8 u 2011. godini karakteristična je podjednako i za bosutsku i za daljsku grupu; prvenstveno su to tipovi lonaca, zdjela i šalice čiji pregled ovdje donosimo.

Ovo poglavlje obuhvatit će i poznate analogije tog materijala, čime ćemo pokušati potkrijepiti navedene zaključke drugih autora i još jednom utvrditi kulturološku pripadnost i relativnu kronološku dataciju prapovijesnog naselja na iločkom platou. Kao što je već ranije navedeno, otkriveno se naselje na položaju dvorca knezova Odescalchi s kraja brončanog i početka

željeznog doba pripisuje bosutskoj kulturnoj grupi i relativno kronološki datira u njenu Kalakača fazu, uz prisutnost pokretnog materijala karakterističnog za daljsku grupu (Ložnjak 2002, 67-68) te nalaze iz ranijih razdoblja ali i kasnijih. Obradeni materijal uključuje i keramičke nalaze ranog te srednjeg brončanog doba istočne Hrvatske, uz manji broj nalaza pripisanih željeznom dobu.

Od stotinu šest obrađenih kataloških jedinica najbrojniju skupinu nalaza predstavljaju keramički nalazi koje možemo pripisati znanom keramičkom inventaru i bosutske i daljske kulturne grupe.

Najstariji keramički materijal obrađen u ovom radi pripisan je vinkovačkoj kulturi, odnosno Vinkovci- Somogyvár kulturnom kompleksu, dok najmlađi pripada latenskom periodu.

13.a LONCI

Daleko najbrojniju skupinu obrađenih nalaza čine keramički fragmenti lonaca. Prvi tip lonca kojeg ćemo se dotaknuti je naš tip L1, opisan kao lonac ljevkastog vrata i blago izvučenog oboda. Lonci tipa L1 profilacijom odgovaraju mnogim oblicima unutar keramografije vinkovačke kulture na lokalitetima Somogyvár–Kupavárhegy, Karád, Polány, Kánya (Kulcsár 2009, Pl. 8, 6, 7; Pl. 9, 1, 10; Pl. 30, 7; Pl. 32, 1; Pl. 34, 4); transdanubijske inkrustirane keramike iz Belog Manastira-Ciglana, Suze-Vinogradi, Kuševca-Grabrovac, (Krmpotić 2014, T. 1, 5, 7; T. 4, 1-2; T. 13, 3; T. 28, 1-3) te daljske i bosutske kulturne grupe, odnosno takvi su oblici prisutni na širokom prostoru kroz dugi vremenski raspon te ih je teško pripisati određenoj kulturnoj grupi bez jasne stratigrafske situacije ili popratnih nalaza. Većina nalaza pripisana ovom tipu lonca su fragmenti vrata i oboda posude uz nedostatak ikakvog ukrasa što također otežava determinaciju njihove kulturološke pripadnosti. Ovdje ćemo pokušati prikazati najbliže analogije unutar daljske i bosutske kulture.

Ulomku 7, T. 01, vrata i oboda posude, sudeći prema dimenzijama najvjerojatnije lonca, najbliže analogije nalazimo u Jarku-Strmoglavica (Medović 1978, T. XXXIX, 7), na bosutskoj Gradini kod Vašice (Medović 1978, T. XLI, 5; T. LXIV, 3; T. CI, 9; Popović 1981, T. XIX, 6; T. XXIV, 5), u Popovom Salašu (Medović 1978, T. XLII, 3) i na Kalakači kod Beške (Medović 1978, T. XX, 2; T. XLII, 1). Obod i vrat ovakve profilacije vrlo su česti unutar keramografije bosutske grupe; pojavljuju se na loncima i peharima. Prema dimenzijama ulomka je riječ

vjerojatno o loncu. P. Medović ovakav je tip pripisao tipu lonca 8 i tipovima pithosa 3 i 7 sa Kalakače te tipu pithosa 7 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVII; T. CXVIII; T. CXXIII). Tip posude u literaturi poznat pod nazivom pithosi svojim karakteristikama također spada pod našu kategoriju lonaca, a predstavljaju tipološku evoluciju belegiških urni (lonaca), varijanti C i D prema S. Forenbaheru.

Na prostoru daljske grupe najbliža mu je analogija pronađena u Batini (Metzner-Nebesick 2002, Taf. 16, 6), a profilacijom odgovara i nekim belegiškim nalazima s Josipovca Punitovačkog (Krmpotić 2009, 211; 232, T. 1, 2; T. 22, 3). Na temelju dimenzija i profilacije možemo zaključiti kako se radi o tipu lonca široke rasprostranjenosti i velikog vremenskog raspona.

Kataloška jedinica 8, T. 01 najbliže analogije ima u loncu s Kalakače kod Beške (Popović 1981, T. II, 2), posudi iz Velikog Središta-Janovo, s Pančeva i s bosutske Gradine kod Vašice (Medović 1978, T. XXXIX, 1; T. LX, 2; T. LXIII, 7). Kao i kod prethodnog primjera, prema dimenzijama u pitanju je vjerojatno lonac. P. Medović ovakav je oblik pripisao tipu pithosa 1 s Kalakače te tipu lonca 2 i tipu pithosa 27 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVIII; T. CXXII; T. CXXIII).

Ovdje također možemo zaključiti kako se radi o tipu lonca široke rasprostranjenosti i velikog vremenskog raspona.

Ukras prisutan pod obodom kataloške jedinice s T. 08, 40, nema analogiju u obrađenoj literaturi, a na temelju oblika vrata i oboda ovaj je ulomak također pripisan tipu lonca L1. Na temelju dimenzija i brojnih analogija vjerojatno je riječ o tipu lonca široke rasprostranjenosti i velikog vremenskog raspona.

Keramički ulomci vrata s obodom 41 i 42, T. 08 nalikuju obodu posude pronađene u Jarku-Strmoglavica (Medović 1978, T. XXXIX, 7), vratu i obodu posuda s bosutske Gradine kod Vašice (Medović 1978, T. XLI, 5; T. LXIV, 1, 3; T. CI, 9; Popović 1981, T. XIX, 6; T. XXIV, 5), vratu i obodu posuda s Popovog Salaša (Medović 1978, T. XLII, 3; T. CI, 3), vratu i obodu posude s Kalakače kod Beške (Medović 1978, T. XLII, 1). Također nalikuje nekim nalazima s Josipovca (Krmpotić 2009, 211; 232, T. 1, 2; T. 22, 3) i oblicima iz Batine (Metzner-Nebesick 2002, Taf. 16, 6; Taf. 24, 8). Kao i kod gore navedenih primjera, vjerojatno je riječ o tipu lonca široke rasprostranjenosti i velikog vremenskog raspona.

Ulomak vrata s obodom 44, T. 08, koji smo pripisali našem tipu lonca L1, nalikuje vratu i obodu lonca s Kalakače kod Beške (Popović 1981, T. II, 2), vratu i obodu posuda iz Velikog Središta-Janovo, Pančeva, bosutske Gradine kod Vašice, Kalvarije-Sremska Mitrovica (Medović 1978, T. XXXIX, 1; T. LX, 2, T. LXIII, 7; LXVI, 4) te šalici s daljškog lokaliteta Batina (Metzner-Nebesick 2002, Taf. 4, 2; Taf. 44, 4). Ukrašen je otiskivanjem uz pomoć alatke.

Ovakav tip vrata i oboda, te ukrasa javlja se kod velikog broja različitog tipa posuđa te na temelju dimenzija i analogija možemo zaključiti kako je vjerojatno riječ o tipu lonca široke rasprostranjenosti i velikog vremenskog raspona.

Ulomak vrata i oboda lonca tipa L1, T. 08, 45, poput kataloške jedinice 44 nalikuje vratu i obodu lonca s Kalakače kod Beške (Popović 1981, T. II, 2), vratu i obodu posuda iz Velikog Središta-Janovo, Pančeva, bosutske Gradine kod Vašice, Kalvarije-Sremska Mitrovica (Medović 1978, T. XXXIX, 1; T. LX, 2, T. LXIII, 7; LXVI, 4) te šalici s daljškog lokaliteta Batina (Metzner-Nebesick 2002, Taf. 4, 2; Taf. 44, 4). Za razliku od kataloške jedinice 44, ovaj je ulomak ukrašen otiskivanjem s pomoću prsta.

U ovom slučaju također možemo reći kako su ovakav tip vrata i oboda, te način ukrašavanja široko rasprostranjeni i javljaju se kod velikog broja različitog tipa posuđa velikog vremenskog raspona.

Tip lonca L2 zastupljen je samo jednim primjerkom s T. 08, 43. Oblikom je vrlo sličan loncima L1, te bi ga sukladno tome mogli pripisati tom tipu, no za razliku od njih ima ravan a ne vodoravno izvučen obod. Navedeni primjerak je neukrašen te prema dimenzijama i profilaciji kao i lonci L1 tipa predstavlja široko rasprostranjen oblik tijekom brončanog doba.

Lonci vodoravno izvučenog oboda (T. 07, 33, 35) definirani su kao tip L3. Primjeri s T. 07, 33 i 35 najbliže analogije imaju u posudama poput onih pronađenih na bosutskim lokalitetima Kalakača, Banatska Palanka, bosutskoj Gradini kod Vašice i Idošu (Medović 1978, T. XXII, 2; T. XLVII, 1; T. LXXXI, 2, 3) ili onim daljske grupe iz Busije (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 57, 1, 7; Taf. 85, 2; Taf. 91, 3). P. Medović ovakav je tip lonca pripisao svojim tipovima pithosa 16 i 17 nađenih na Kalakači i tipovima 25 i 26 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVIII, T. CXXIII). D. Popović tip 16 datira u kraj Kalakača faze dok tipove 25 i 26 smatra oblicima koji se javljaju tijekom IIIc ili faze kanelirane keramike bosutske grupe (Popović 1981, 23; 25).

Tijekom keramičkog horizonta III.a daljske kulturne grupe javljaju se ovakvi lonci zaobljenog tijela i stožastog vrata s jako izvučenim obodom kako ih opisuje C. Metzner-Nebelsick (Metzner-Nebelsick 2002, 171, Abb. 74, 1).

Zaobljene lonce S – profiliranog tijela i ravnog oboda opisali smo kao tip L4. Pronađeni primjerak ovog tipa (T. 08, 47) obilježen je vodoravnim linijama nastalim poliranjem površine posude. Unutar keramografije bosutske kulturne grupe ovakvi su lonci opisani kao tip 11 prema nalazima lonaca s Gradine na Bosutu kod Vašice (Medović 1978, T. CXXII). Lonci ovog tipa predstavljaju rijetku pojavu, no zabilježeni su unutar sva tri keramička horizonta bosutske grupe (Medović 1978, 30; 34).

Na području daljske grupe ovi su lonci poznati kao amfore s cilindričnim vratom i ravnim obodom s ručkama na ramenu, a karakteristični su za I. keramički horizont (Metzner-Nebelsick 2002, 167; 168).

Lonci zaobljenog tijela s koničnim vratom i izvučenim obodom te bradavičastim drškama na ramenu i donjem dijelu posude pripisali smo našem tipu L5 (T. 04, 24). D. Popović ovaj tip lonca (prema Medoviću tip pithosa 20 sa Kalakače) (Medović 1978, T. CXXIII), bikonične S-profilacije i cilindričnog vrata s izvučenim obodom fasetiranim s unutarnje strane, koji na ramenu najčešće imaju četiri manje trakaste ručke ili ručke s dugmetastim nastavkom ili četiri veće jezičaste ručke na donjem dijelu trbuha, datira u Kalakača fazu bosutske grupe (Popović 1981, 23). Takvi lonci često nose ukras girlandi na ramenu, urezanih ili izvedenih nizom kratkih kosih zareza te ukras izveden urezanim cik-cak linijama ili žljebljenim vodoravnim linijama (Popović 1981, 23).

Ovakav se tip lonca upotrebljava kroz sve faze egzistiranja bosutske grupe (načina ukrašavanja se mijenja kroz faze), a pojavljuje se i na čitavom području sjeverne Hrvatske u vremenu mlađe faze kasnog brončanog doba i naseljima starijeg željeznog doba (Ložnjak Dizdar 2009, 72; 73).

Lonci ovog tipa pronađeni su i na Kalakači kod Beške, Farkaždinu, Kovinu, Popovom Salašu i Vršcu (Medović 1978, T.VIII, 6; T. XXI, 1, 2; T. XXII, 1, 3; T. XLVII, 2-5; T. LX, 6). Ovakav oblik javlja se i unutar keramografije daljske kulturne grupe, kao lonac zaobljenog tijela i stožastog vrata s izvučenim obodom, od keramičkog horizonta I i traje do u IIIb horizont (Metzner-Nebelsick 2002, 169-172, Abb. 72, 3; Abb. 73, 3; Abb. 74, 1; Abb. 75, 1; Ložnjak Dizdar 2009, 203), a pronađen je u Šarengradu, Dalju i nekropoli Lijeva bara u Vukovaru (Vinski-Gasparini 1973, 160, T. 114, 1, 2; T. 115, 3; T. 123, 1; T. 121, 7, 10).

Analogija rekonstruiranom loncu s T. 04, pronađena je i u grobu 110 u Rušama (Ložnjak Dizdar 2009, 318, Sl. 5, 6). Lonac iz groba 110 u Rušama ima omphalos dno i nema bradavičaste drške. Taj je grob datiran u Ha B2 stupanj na temelju vrča tipičnog za II. fazu ruške grupe i razvijene varijante sedlaste fibule.

Lonci izvučenog oboda, često vodoravno fasetiranog s unutarne strane (T. 05, 25, 26, 28), mogu se pripisati istom tipu kao i rekonstruirani lonac s T. 04. Spomenuti ćemo nekoliko analogija. Pronađeni su među nalazima s Kalakače kod Beške, Čente, Vršca, Bele Crkve-Siga, Farkaždina, Kovina i Gomolave kod Hrtkovaca (Medović 1978, T. XXII, 3; T. XXV, 1; T. LX, 6; T. LXI, 4; T. XLVII, 2, 3; T. XLVIII, 3; Popović 1981, T. III, 5) i bosutske Gradine kod Vašice (Popović 1981, T. XIII, 2). Pronađene su im analogije i na lokalitetima daljske grupe u Batini, Dalju, Kraljevcu i Bács Bodrogu (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 16, 2; Taf. 21, 7; Taf. 25, 5; Taf. 48, 6; Taf. 21, 2; Taf. 52, 2; Taf. 116, 6). Moda vodoravnog fasetiranja oboda s unutarne strane posude (T. 05, 26) na prostor bosutske grupe dolazi sa zapada početkom željeznog doba (Ložnjak Dizdar 2009, 74).

Lonci zaobljenog tijela i izvučenog oboda (T. 06, 29, 31) čiji prijelaz iz tijela u obod može biti naglašen vodoravnim fasetama s unutarne strane opisani su kao tip L6. Takav je oblik poznat sa svih naselja kasne kulture polja sa žarama i na naseljima s početka starijeg željeznog doba u Štajerskoj, istočnoj Austriji, zapadnoj Mađarskoj, Podravini i istočnoj Hrvatskoj (Ložnjak Dizdar 2009, 69). Ranije pronađeni primjerci ovog tipa lonca u Iloku, na temelju drugih nalaza iz istog konteksta, mogu se datirati u 10. i 9. stoljeće pr. Kr. (Ložnjak Dizdar 2009, 69), dok ih C. Metzner-Nebelsick opisuje na isti način i datira u II. keramički horizont daljske grupe, odnosno u 9. stoljeće pr. Kr. (Metzner-Nebelsick 2002, 169, Abb. 73, 10). Na prostoru daljske grupe zabilježeni su na lokalitetima u Kraljevcu (Šimić 1993, 41; 43 Tab. 1, 8, 10; Tab. 3, 3), Aljmašu (Šimić 1993, 45, Tab. 5, 7) i Batini (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 22, 10; Taf. 34, 1).

Analogni primjerci ovom tipu lonca pronađeni su i na bosutskim lokalitetima Kalakača, (Medović 1978, T. XX, 2, 3), te na bosutoj Gradini kod Vašice (Popović 1981, T. XXII, 8). P. Medović ovaj tip lonca izdvojio je kao tip pithosa 19 s Kalakače (Medović 1978, T. CXVIII), kakav se javlja kroz sve tri faze bosutske grupe (Popović 1981, 26).

Obod lonca (T. 06, 30) najvjerojatnije pripada istom tipu lonca kao i prethodna dva primjerka, no kako se radi samo o obodu bez prijelaza u tijelo posude, to ne možemo sa sigurnošću tvrditi.

Među obrađenim kasnobrončanodobnim materijalom prepoznati su i oblici poznati isključivo sa lokaliteta bosutske kulture, prvenstveno lonci i zdjele. Jedini takav tip lonaca je tip L7. To su lonci S-profiliranog tijela manjeg otvora i izvučenog oboda (T. 06, 32; T. 07, 36), a najbliže im analogije potječu iz Banatske Palanke i Kalakače gdje su pronađeni neukrašeni primjerci u jamama (Medović 1978, T. XXI, 2; T. XXII, 2; T. XXXIX, 5; T. XLVII, 1; Popović 1981, T. III, 3, Ložnjak Dizdar 2009, 74). Medović izdvaja ovaj oblik kao tip pithosa 21 s Kalakače te tip 29 i 30 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVIII; T. CXIII). Iako se ovaj tip lonca ne pojavljuje u velikom broju, zastupljen je kroz sve tri faze razvoja bosutske kulturne grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 74). D. Popović ove tipove pripisuje IIIc fazi bosutske grupe (Popović 1981, 25), no moguće je kako se tip 30, kojem možemo pripisati katalošku jedinicu 36, T. 07, pojavljuje i ranije. Lonac ovog tipa pronađen je i na Damića gradini u Starim Mikanovcima (Potrebica, Dizdar 2002 96, T. 2, 5). Primjeri s područja daljske grupe trenutno nisu poznati.

Lonci cilindričnog vrata i vodoravno izvučenog oboda, opisani kao tip L8 (T. 05, 27; T. 07, 34), pronađeni su na bosutskoj Gradini kod Vašice, Kalakači (Medović 1978, T. LXIII, 3; T. LXXXIII, 2; T. CXVIII; Popović 1981, T. XII, 6), Titelu i Sotu (Medović 1987, T. XX, 4; T. XLIV, 8) te lokalitetu daljske grupe Vukovar-Lijeva bara (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 109, 1). P. Medović je izdvojio ovaj tip lonca (pithosa) na temelju nalaza s Kalakače kao tipove 5 i 14 te na osnovi nalaza s Gradine na Bosutu kao tipove 15, 22 i 23 (Medović 1978, T. CXVIII; T. CXXIII).

D. Popović tipove 15 i 22 smatra karakterističnim za Kalakača fazu bosutske grupe (Popović 1981, T. XXXIV; T. XII, 6), prvenstveno krajem Bosut IIIa stupnja (Popović 1981, 23).

Analogije ovom tipu lonca unutar daljske kulturne grupe su rijetke te se vjerojatno radi o importu, a ne tipu lonca u lokalnoj proizvodnji. Primjerci ovog tipa pronađeni su i na Kalniku, na području rasprostiranja kulture polja sa žaram (Vrdoljak 1995, T. 7, 1).

Lonci zaobljenog tijela i ravnog oboda L9 (T. 07, 38, 39) pripadaju tipu lonaca A3a prema klasifikaciji kasnobrončanodobne keramike S. Karavanić te prema obliku i načinu ukrašavanja pripadaju kronološki neosjetljivom i široko rasprostranjenom tipu posude (Vrdoljak 1995, 24). Ovakvi lonci pronađeni su na lokalitetima bosutske grupe Kalakača, bosutska Gradina kod Vašice, Kalvariji-Titel, Orlovatu, Popovom Salašu, Gradini u Starom Slankamenu, Feudvaru, Židovaru te Putincima (Medović 1978, T. CXVII; T. CXXII; T. XVIII, 4, 6; T. XIX, 4, 6, 7; T. LXXIV, 1, 2, 4, 5; T. LXXV, 2, 3, 7, 8; T. LXXVI, 1; T. LXXVII, 1, 4, 5; Popović 1981, XXII,

4) i predstavljaju najčešći tip lonca na bosutskim naseljima kroz sve tri kronološke faze te grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 66). Medović ih izdvaja kao tipove 1, 2 i 5 na Kalakači i tipove 3, 4, 12, 13 i 22 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVII; T. CXXII). Opisani lonci tipa L9 najpreciznije odgovaraju Medovićevom tipu 4 koji je izdvojen na temelju nalaza s Gradine na Bosutu. Tip 4 nije pripisan određenoj kronološkoj fazi bosutske kulturne grupe. Ukraš je najčešće izveden kosim zarezima, otiscima prstiju ili plastičnom trakom s otiscima kao i kod ovih primjeraka (Ložnjak Dizdar 2009, 66).

Lonci opisanog oblika poznati su i iz Batine (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 12, 12) i Dalja s naselja na položaju Kraljevac koje je datirano od Ha B stupnja do u željezno doba (Šimić 1993, 38-39, Tab. 1, 6, 7, 9; T. 2, 1, 3; Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 53, 12, 14) te s lokaliteta Delovi-Grede I (Ložnjak Dizdar 2009, T. 65, 10). Na području rasprostiranja kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj pronađeni su takvi lonci na Kalniku (Vrdoljak 1995, T. 4, 2)

Tip lonca zaobljenog tijela i stožastog ili cilindričnog vrata s ručkom koja spaja rame i vrat posude (tip L10 s T. 09, 48, 49, 51 i tip L11; T. 50, 52 i 54) P. Medović naziva amforama. Za razliku od lonca i pithosa amfore najčešće imaju dvije nasuprotne ručke. Medović izdvaja sveukupno šest tipova amfori sa Kalakače dok na bosutskoj Gradini kod Vašice ovaj oblik izjednačuje s pithosima (Medović 1978, T. CXIX; Ložnjak Dizdar 2009, 70).

Primjer s T. 09, 48 prema Medovićevoj tipologiji pripada tipu amfore 4 prema profilaciji tijela te poziciji i veličini ručke, odnosno tipu 3 prema profilaciji vrata posude. Kataloške jedinice 49 i 50 s T. 09 najvjerojatnije odgovaraju Medovićevom tipu amfore 4. S obzirom da nemamo sačuvanu ručku niti obod posuda u pitanju, trenutno nismo u mogućnosti u potpunosti utvrditi njihovu tipološku pripadnost. Medovićevom tipu amfore 5 ili 6 odgovara posuda s T. 09, 51. Za razliku od ostalih tipova amfora ovaj primjerak pokazuje manje zaobljeno tijelo i nešto kraći vrat. Primjeri s T. 09, 52 i 54 prema Medovićevoj tipologiji pripadaju tipu amfore 4 prema profilaciji tijela i vrata posude. Prema poziciji i veličini ručke, kataloška jedinica 52 pokazuje tipološke karakteristike tipu amfore 3, dok kataloška jedinica 54 nema sačuvanu ručku.

Najbliže analogije ovom tipu posuda na području rasprostiranja bosutske kulture pronađene su u Pećinama kod Vrdnika, na Kalakači, u Banatskoj Palanki, na bosutskoj Gradini i u Velikom Središtu-Ramnata (Medović 1978, T. XXXIX, 2; T. LX, 1; T. LXXV, 1; T. LXXXIII, 6; T. CXIII, 3). Slični primjerci pronađeni su i na Gomolavi u kolektivnoj grobnici II koju je Tasić

datirao u kraj Kalakača faze (Tasić 1972, 35, Fig. 4, 1-3). Medović ovaj oblik posude datira u Kalakača fazu bosutske grupe (Medović 1978, 25).

Sudeći prema nalazima iz Kraljevca (Šimić 1993, 44, Tab. 4, 7), Batine i Dalja (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 31, 5, 8; Taf. 86, 2; Taf. 87, 1), ovaj je tip lonca i dio keramografije daljske grupe. Pronađen je i primjerak na lokalitetu Delovi-Grede I (Ložnjak Dizdar 2009, T. 66, 2). Ukras izveden vodoravnim žljebljenjem kakav je prisutan kod kataloških jedinica 48 i 50 čest je unutar keramografije bosutske kulturne grupe (Medović 1978, T. CVI, 1, 7; CVIII, 1, 5; T. CIX, 2), dok na lokalitetima daljske grupe nije čest. Okomito kaneliranje prisutno kod kataloške jedinice 49 predstavlja karakterističan ukras na daljskim posudama (Vinski-Gasparini 1983, 615), a kod keramike bosutske grupe je to okomito žljebljenje koje imitira kanelure (Medović 1978, T. CVI).

Primjer lonca zaobljenog tijela i ljevkastog vrata pripisan tipu L12, zastupljen je samo s jednim primjerkom na T. 08, 46. Blizak Medovićevim tipovima pithosa 1 i 27; na ramenu je ukrašen nizom otisaka dok je obod ukrašen plitkim ovalnim otiscima te ima apliciranu jezičastu dršku na vratu. Ono što ga razlikuje je ljevkasti vrat koji nije prisutan kod tipova pithosa 1 i 27 prema tipologiji P. Medovića, no unatoč tome ovdje je vjerojatno riječ o lokalnoj varijanti bosutskog pithosa (lonca) tipa 1/27 kakvi su pronađeni na Kalakači i Gradini na Bosutu. Na prostoru rasprostiranja daljske kulture nije zabilježen primjerak lonca ovog tipa.

Slijedi pregled ulomaka lonaca koji zbog fragmentiranosti ili malog broja primjeraka nisu pripisani određenom tipu.

Kataloške jedinice pod brojem 59-62, T. 11, vjerojatno ulomci tijela lonaca, ukrašeni su kaneliranim barbotinom. Lonci bosutske Kalakača faze znaju izuzetno rijetko biti ukrašeni kaneliranim barbotinom dobivenim kosim ili okomitim prevlačenjem preko površine posude (Popović 1981, 27). Upotreba barbotina kod grupe Dalj nije zabilježena. Lonci ukrašeni barbotinom isključivo na donjem dijelu posude, što je ovdje slučaj, poznati su u vinkovačkoj kulturi (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 30), no zbog fragmentiranosti nalaza i preslojavanja stratigrafskih jedinica nije im moguće utvrditi čvrstu analogiju unutar određene arheološke kulture.

U slučaju grube keramike vinkovačke kulture, poput lonaca i zdjela, vrat posude je zaglađivan ili, vrlo rijetko, poliran do ramena posude, dok je tijelo posude grubo iščerkano, nosi apliciranu plastičnu traku ili je premazano dodatnim slojem gline nanesenim na površinu (barbotin ili slip)

(Kulcsár 2009, 276; Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 29). Poznati primjeri upotrebe barbotina kod vinkovačke keramike uključuju grob s lokaliteta Vinkovci-Duga ulica 40; pronađena žara i zdjela u funkciji poklopca premazane su barbotinom na donjem dijelu posude (Kalafatić 2006, T. 2); zatim žare iz grobova 1 i 2 iz Osijeka-Pristanište, obje barbotiniziranog donjeg dijela posude; žara iz groba u Drljanovcima te lonac u funkciji žare s lokaliteta Selci-Đakovački-Kaznica (Kalafatić 2006, 18; 19; Kalafatić, Hršak 2007, T. 1, 1).

Gore navedenim kataloškim jedinicama bliske analogije možemo pronaći i na mađarskom lokalitetu Somogyvár–Kupavárhegy; T. 11, 59 i 61 (Kulcsár 2009, Pl. 8, 12; Pl. 12, 12; Pl. 18, 6 i 12; Pl. 20, 10); T. 11, 60 (Kulcsár 2009, Pl. 8, 9; Pl. 9, 8; Pl. 12, 8 i 9; Pl. 13, 4; Pl. 15, 3; Pl. 17, 1; Pl. 21, 4); T. 11, 62 (Kulcsár 2009, Pl. 18, 11; Pl. 20, 10; Pl. 21, 7; Pl. 22, 6). Unutar vinkovačke kulture ovi bi ulomci najtočnije odgovarali slijedećim loncima prema tipologiji G. Kulcsár: loncima s jednom ručkom tipa X/4, X/6, X/12 i X/13; loncima s dvije ručke XI/1a, XI/2, XI/2a, XI/3, XI/4; loncima s četiri ručke XIII; loncima bez ručki tipa XIV/1, XIV/4, XIV/4b, XIV/5-XIV/12, XIV/13b ili XIV/14 (Kulcsár 2009, 323; 325; 328; 330; 333). Navedeni tipovi lonaca predstavljaju čestu pojavu na brojnim lokalitetima Vinkovci-Somogyvár kulturnog kompleksa poput Börzönce, Pécs–Nagyárpád, Szava i spomenutog Somogyvár–Kupavárhegy (Kulcsár 2009, 323; 325; 328; 330; 333).

Obod posude, T. 02, 14, pripada malom loncu vinkovačke kulture, tip XIV/1–2, kakav se pojavljuje na cijelom području njenog rasprostiranja, no prvenstveno u Srijemu i Slavoniji (Kulcsár 2009, 350; *Fig. 70.*).

Dno i tijelo posude s T. 17, 96, profilacijom i veličinom odgovara manjim loncima bosutske kulture. Prema Medovićevoj tipologiji možemo ga pripisati tipu lonca 3, koji je definiran na temelju nalaza sa Kalakače. Takvi lonci pronađeni su i na lokalitetima Gradina na Bosutu i Popov Salaš (Medović 1978, T. LXXIV, 4; T. LXXVI, 5).

Ulomak posude (66 s T. 12), vjerojatno lonca, ukrašen na vrhu ramena nizom od pet vodoravnih užljebljenih linija, ispod kojih je urezan v-motiv. To je čest motiv u keramografiji bosutske kulture gdje se takvi mali šrafirani trokuti u vodoravnom nizu javljaju prvenstveno na zdjelama i pithosima, najčešće kombinirani s vodoravnim linijama (Popović 1981, 27). Primjere nalazimo kod lonaca pronađenih na lokalitetima na Gomolavi, Kalakači, u Vršcu i Potpornju (Medović 1978, T. IX, 2; T. XLVI, 4; T. LXI, 1; T. LXX, 6).

Ulomku tijela posude (T. 11, 63), prema dimenzijama vjerojatno lonca, zbog fragmentiranosti nije moguće utvrditi čvrste analogije. Ukras izveden tehnikom otiska prsta prisutan je i kod daljske i kod bosutske grupe. Primjere možemo naći na bosutskim lokalitetima Orlovat, Kalvarija-Titel, Potporanj-Baruga, bosutska Gradina kod Vašice (Medović 1978, T. XVIII, 6; T. XXV, 2; T. LII, 4; T. LXXVIII, 6) te na daljskim lokalitetima Batina, Kraljevac, Daljska planina (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 46, 4; Taf. 53, 9; Taf. 55, 13).

Posuda izvučenog oboda s malom trakastom ručkom (T. 01, 6) je vjerojatno lonac zaobljenog tijela i izvučenog oboda, koji može i ne mora imati ručku na vratu posude, oblik koji je široko rasprostranjen i kronološki neosjetljiv (Ložnjak Dizdar 2009, 68). U Transdanubiji su zabilježeni na naseljima kulture polja sa žarama kao kuhinjsko posuđe gdje su izdvojeni u dvije varijante: onu s manjim i većim recipijentom (Ložnjak Dizdar 2009, 68). Javljaju se i kao prilozima u grobovima, a u upotrebi su kroz čitavo kasno brončano doba (Ložnjak Dizdar 2009, 68).

P. Medović ovaj oblik svrstava u tipove lonaca 7 i 10 s Kalakače te tip 18 s Gradine na Bosutu kod Vašice. Ovi su oblici pronađeni i na naseljima u Židovaru, Karauli kod Banatske Palanke, Popovom Salašu i Radio-stanici u Zemunu (Medović 1978, T. XVIII, 2, 3; T. XIX, 2; T. XX, 3; T. XXIV, 3; LXXV, 1, 4, 5). Primjer iz Iloka odgovara Medovićevom tipu 10 s Kalakače. Poznati su nam i primjerci ovog oblika s Damića gradine u Starim Mikanovcima i Dirovom brijegu u Vinkovcima (Potrebica, Dizdar 2002, 96; 99, T. 2, 3; T. 5, 3, 9, 10), lokalitetima koji pripadaju najmlađoj fazi bosutske grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 69). Ovakav tip lonca u upotrebi je kroz dugi vremenski period i na prostoru cijele sjeverne Hrvatske (Ložnjak Dizdar 2009, 69).

Na području daljske grupe ovakvi oblici zabilježeni su na Batini (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 12, 14, 15; Taf. 25, 9; Taf. 30, 10; Taf. 34, 1), Kraljevcu (Šimić 1993, 41; 42, Tab. 1, 1-5; Tab. 2, 2; Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 53, 9, 13) te Aljmašu (Šimić 1993, 45, Tab. 5, 5).

13.b ZDJELE

Nakon lonaca, zdjele predstavljaju drugu najbrojniju kategoriju keramičkih nalaza pronađenih tijekom arheoloških istraživanja Kule 8 iz 2011. godine.

Zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda, tip Z1, tijekom kasnog brončanog doba na području Karpatske kotline predstavljaju široko raširenu pojavu. Zdjeli tog tipa (T. 15, 86) s jezičastim

držkama najbliže analogije pronalazimo na Kalakači, Barandi, u Gospođincu i na Popovom Salašu (Medović 1978, T. XXVII, 6, 7, 8; T. XXX, 7, 8). Unutar tipologije P. Medovića ovaj bi primjer odgovarao tipu 2 koji je definiran prema nalazima s Kalakače te tipu zdjele 27 prema nalazima s Gradine na Bosutu. Na Josipovcu Punitovačkom, među nalazima belegiške kulture, također su zabilježeni slični primjerci (Krpmotić 2009, 213, T. 3, 1; T. 4, 1) kao i u Batini (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 12, 5). Konične zdjele uvučenog oboda Belegiš II kulture, podjednako karakteristične i za kulturu polja sa žarama, varijante 1.c unutar tipologije S. Forenbahera, nose aplikacije ili ručke ispod samog oboda posude (Forenbaher 1991, 59). Prema tome možemo reći kako zdjela s T. 15, 86 predstavlja kulturološki i vremenski neosjetljivu pojavu.

Pronađena su dva primjerka zdjele tipa Z1 kakvi su karakteristični isključivo za bosutsku grupu. Prvi primjer takve zdjele nosi rogoliku aplikaciju, odnosno dršku na ramenu posude (T. 13, 77). Najbliže analogije joj pronalazimo na Kalakači, Popovom Salašu i Slanoj Bari (Medović 1978, T. XXVII, 3, 5; T. XCVI, 2). Ovakav tip zdjele uvučenog i ponekad vodoravno fasetiranog oboda s dvije rogolike drške na ramenu često je zastupljen u IIIa fazi bosutske kulture (Popović 1981, 27). Medović je ovakve zdjele definirao kao tip 15 prema nalazima sa Kalakače te kao tip 38 prema nalazima s Gradine na Bosutu.

Drugi primjer predstavlja zdjela zaobljenog tijela i uvučenog oboda s T. 14, 81, ukrašena urezanim motivom visećih trokuta iznad kojih teku tri vodoravne urezane linije. Tipološki i ukrasom predstavlja jednu od najčešćih pojava unutar keramografije bosutske kulture. Kao najčešći način ukrašavanja zdjela uvučenog oboda korištene su dvije ili više urezanih linija, a one mogu oblikovati girlande na ramenu ili truhu zdjela te valovite ili cik-cak linije (Popović 1981, 27). Pronađene su još i na Aradacu, Popovom Salašu, Kalakači, Feudvaru i Gradini na Bosutu (Medović 1978, T. XXXVI, 1-6; T. XXXVIII, 3). Prema tipologiji P. Medovića ovaj tip zdjele odgovara tipu 2, definiranom prema nalazima s Kalakače.

Jedini primjerak zdjele čije su analogije pronađene na prostoru daljske grupe, bez poznatih paralela unutar keramografije bosutske grupe, je ona zaobljenog tijela i uvučenog, ojačanog oboda pod kataloškom jedinicom T. 02, 10. Tipološki ona pripada našem tipu Z1. Najbliže analogije ovoj zdjeli pronalazimo u Šarengradu-Malo Renovo (Ložnjak Dizdar 2004, T. 4, 7) te je moguće kako je u pitanju lokalni oblik, koji ne pronalazimo na sveukupnom području rasprostiranja daljske kulture.

Zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda, naš tip Z1, (T. 13, 75-78; T. 14, 81) koje mogu biti ukrašene fasetiranjem ili kaneliranjem, u svojoj su pojavi najčešći oblik zdjela kod daljske i kod bosutske grupe (Ložnjak 2002, 67). Zdjele ovog tipa pojavljuju se na naseljima i nekropolama sjeverne Hrvatske od kasnog srednjeg brončanog doba kroz čitavo razdoblje kulture polja sa žarama do u stupanj Ha C starijeg željeznog doba (Ložnjak Dizdar 2009, 77). Ovaj se tip pojavljuje i u Transdanubiji od početka kasnog brončanog doba te traje do u starije željezno doba (Ložnjak Dizdar 2009, 78). Na području bosutske kulture pojavljuju se kroz sva tri horizonta (Ložnjak Dizdar 2009, 78).

Zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda bez kanelura, faseta i plastičnih aplikacija (T. 13, 78) pojavljuju se kroz sva tri horizonta bosutske grupe, gdje su tijekom Bosut IIIc faze češće prisutne zdjele bez ukrasa nego u prve dvije faze (Ložnjak Dizdar 2009, 78). P. Medović ih je razdjelio na tipove 5-10 i 15 s Kalakače i tipove 2, 7, 26-29, 35, 36, 38 i 53 s bosutske Gradine kod Vašice (Medović 1978, T. CXX, T. CXXIV, T. CXXV). Primjer s T. 13, 78 prema Medovićevoj tipologiji pripada tipu 15, definiranom na temelju nalaza s Kalakače.

Ovaj se tip zdjela pojavljuje na bosutskim naseljima na Kalakači, bosutskoj Gradini kod Vašice, Popovom Salašu, Kalvariji-Titel, u Novom Sadu, na Gomlavi te na Feudvaru (Medović 1978, T. XXVII; T. XXVIII, 1-4; T. XXIX, 3; T. TXXXII, 1; T. L, 4-9; T. LXXXVI, 2-8).

Na području jugoistočne Panonije ovaj se tip zdjela pojavljuje kroz svih šest keramičkih horizonata daljske grupe, od 10. do početka 5. stoljeća pr. Kr. (Metzner-Nebelsick 2002, 167-179). Pronađene su na naselju u Kraljevcu (Šimić 1993, 43, Tab. 3, 9), u Batini i Erdutu (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 16, 9; Taf. 22, 7; Taf. 35, 4; Taf. 105, 9). Pojava ovog tipa zabilježena je i u Šarengradu (Ložnjak Dizdar 2004, T. 3, 7; T. 5, 6). Zdjele ovog tipa pojavljuju se kroz čitavo kasno brončano i starije željezno doba na području srednje Europe (Ložnjak Dizdar 2009, 78). Na prostoru Hrvatske ovaj se tip javlja još i na lokalitetima Špičak, Staro Čiče, Orešje Donje, Dobovac, Sv. Marija Okićka, Nedelišće, Nova Bukovica i Dalj (Ložnjak Dizdar 2009, 78).

Zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda ukrašenog vodoravnim fasetiranjem (T. 13, 75) se javljaju tijekom starije faze kulture polja sa žarama u Hrvatskoj (Ložnjak Dizdar 2009, 78), dok se na području Transdanubije pojavljuju od Br D stupnja, a traju tijekom Ha A stupnja nakon kojeg se javljaju rijeđe (Ložnjak Dizdar 2009, 79).

Ova varijanta zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda također se javlja i kroz sve tri faze bosutske kulturne grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 79). P. Medović ih je razdijelio na nekoliko tipova i to na tipove 17-19, 22 i 23 s Kalakače te tipove 8-10, 16 i 43 s bosutske Gradine kod Vašice (Medović 1978, T. CXX, T. CXXIV-CXXV), a tipovi 10 i 43 su karakteristični za sve tri faze (Ložnjak Dizdar 2009, 79). Pojavljuju se na Kalakači, bosutkoj Gradini kod Vašice, Popovom Salašu, Kalvariji kod Titela, Novom Sadu, Gomolavi i na Feudvaru (Medović 1978, T. XXVIII, 6, 7; T. XXIX, 1, (2, 5, 8)). Naš primjer s T. 13, 75 odgovara Medovićevom tipu 23 s Kalakače.

Unutar daljske grupe, zdjele ovog tipa javljaju se u II. keramičkom horizontu ili Ha B3 stupnju srednjoeuropske kronologije (Metzner-Nebelsick 2002, 169). Nalazi potječu s položaja Gradac u Batini, Dalja (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 30, 13, Taf. 45, 8; Taf. 50, 1, 3), Kraljevca i Velikog Varoda (Šimić 1993, Tab. 3, 8; Tab. 5, 12). Pronađene su još na naseljima kasnog brončanog i starijeg željeznog doba Dubovac, S. Marija Okička, Zagreb, Nova Bukovica. Ukras vodoravnim fasetiranjem može se pratiti od starije faze kulture polja sa žarama sve do u starije željezno doba (Ložnjak Dizdar 2009, 80). Na prostoru istočnog dijela Karpatske kotline zdjele ovog tipa datiraju od Ha A2 stupnja do starijeg željeznog doba, o čemu svjedoče nalazi s lokaliteta bosutske i Basarabi kulture (Ložnjak Dizdar 2009, 80).

Tip zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda ukrašenog kosim kaneliranjem (T. 13, 76) javlja se od sredine Ha A stupnja i traje do Ha C stupnja (Ložnjak Dizdar 2009, 80). Na području Transdanubije najzastupljenije su unutar keramografije grupe Vál (Ložnjak Dizdar 2009, 80).

Ovaj je oblik također zastupljen unutar sve tri faze bosutske kulturne grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 80), a P. Medović je ovaj oblik zdjele razdvojio tipove 20, 21 i 24-26 s Kalakače i tipove 1, 8, 9, 16, 31, 40-46, 50 i 51 s bosutske Gradine kod Vašice (Medović 1978, T. CXX, T. CXXIV, T. CXXV). Pojavljuju se na Kalakači, bosutkoj Gradini kod Vašice, Popovom Salašu, Kalvariji kod Titela, Novom Sadu, Gomolavi i na Feudvaru (Medović 1978, T. XXX-XXXII; T. XXXIII, 1-4).

Medovićevi tipovi 1, 21 i 42 karakteristični su za sve tri faze bosutske grupe, no ukras na njima se mijenja s obzirom na fazu kojoj pripadaju (Ložnjak Dizdar 2009, 81). Tip 42 najbrojniji je u Bosut IIIa fazi, a kasnije nestaje (Popović 1981, 27, T. X, 4, 8; T. XVIII, 6; T. IV, 7; T. VIII, 3, 7; T. VII, 3, 8; T. IX, 1, 6). Primjer s T. 13, 76 prema tipologiji P. Medovića odgovara tipu 21 s Kalakače.

Opisane zdjele, prema C. Metzner-Nebelsick, u upotrebi su kroz I. i II. keramički horizont daljske grupe, odnosno 10. i 9. stoljeće pr. Kr. (Metzner-Nebelsick 2002, 167-169, Abb. 72, 6; Abb. 73, 13). Nalazi potječu s Gradca u Batini (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 45, 7), Kraljevca, Aljmaša i Velikog Varoda (Šimić 1993, 42-46, Tab. 2, 7; Tab. 3, 6, 7, 10; T. 4, 10; T. 5, 1, 2, 13; T. 6, 1; Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 54, 8). Pronađene su i u Šarenggradu (Ložnjak Dizdar 2004, T. 4, 3). Zdjele ovog tipa su jedan od najčešćih oblika kulture polja sa žarama i kasnog brončanog doba na europskom prostoru uopće. U zapadnoj Panoniji pojavljuje se od sredine Ha A stupnja prema nalazima s Kalnika. Prema stratigrafiji na Feudvaru, ovaj se tip pojavljuje i ranije, od Br D stupnja u istočnom dijelu Karpatske kotline. Tijekom Ha B stupnja ovaj oblik postaje jedan od najčešćih i najprepoznatljivijih oblika na tom području i traje do Ha C stupnja (Ložnjak Dizdar 2009, 82).

Jedini obrađeni primjerak zdjele tipa Z2, koničnog tijela i uvučenog oboda s T. 14, 80, možemo sa sigurnošću pripisati bosutskoj kulturi na temelju njenog oblika i ukrasa. Ispod oboda nosi urezane tri vodoravne linije te niz kraćih ukošenih linija (zareza), način ukrašavanja karakterističan za Kalakača fazu bosutske kulture (Popović 1981, 27). Poznat nam je primjerak i sa Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. LIV, 1). Prema Medovićevoj tipologiji ova zdjela najtočnije odgovara tipu 3 koji je definiran na temelju nalaza sa Kalakače.

Zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda, pripisane tipu Z3 javljaju se u dvije varijante: one manjeg recipijenta i one većeg recipijenta. Zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda manjeg recipijenta (T. 14, 82) javljaju se od sredine Ha A stupnja te traju do Ha C stupnja (Ložnjak Dizdar 2009, 75). Ovaj tip zdjele nije kronološki osjetljiv i javlja se kroz sve tri faze bosutske grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 76). Zdjele manjeg recipijenta P. Medović izdvojio je kao tipove 3 i 12 s Kalakače kod Beške, dok su na bosutskoj Gradini kod Vašice definirane kao tipovi 14 i 25 (Medović 1978, T. CXX; T. CXXIV; T. XXXVIII, 8; T. XLIX, 1-4; T. LXXXVII, 1, 2). Tip 25 je karakterističan za Bosut IIIa fazu (Popović 1981, 24, T. XXXVI). Naš primjer zdjele ovog tipa (T. 14, 82) prepoznat je kao Medovićev tip 3 s Kalakače.

U istočnoj Hrvatskoj, na području rasprostiranja grupe Dalj, nalazi ovakvih zdjela potječu iz Dalja (Šimić 1993, Tab. 4, 8; Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 53, 7) i Batine (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 12, 3). Sudeći prema jednostavnom obliku, riječ je o tipu posude koji se pojavljuje na naseljima kao dio kućnog inventara odnosno kao stolno posuđe (Ložnjak Dizdar 2009, 76). Prisutne su na mnogim lokalitetima sjeverne Hrvatske kao što su Špičak i Delovi (Ložnjak

Dizdar 2009, 76) te na naselju Damića gradina u Starim Mikanovcima (Potrebica, Dizdar 2002, 97, T. 3, 2, 4-6).

Ovaj oblik ne treba vezati uz određenu kulturnu grupu; pojavljuje se na širokom prostoru od Transdanubije, Podravine, Posavine i Podunavlja kroz vremenski raspon koji traje od mlađe faze kasnog brončanog doba do kraja starijeg željeznog doba (Ložnjak Dizdar 2009, 76).

Zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda dubljeg recipijenta (T. 14, 83; T. 15, 85) pojavljuju se na prostoru Transdanubije od sredina Ha A stupnja sve do Ha C stupnja, tijekom kojeg ostaju u upotrebi te za čitavo vrijeme trajanja bosutske kulturne grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 76). Prema P. Medoviću tipovi 1, 4, 6 i 7 s Kalakače i tipovi 3, 4, 23, 24, 27, 29 i 37 s Gradine na Bosutu odgovaraju ovom tipu zdjele (Medović 1978, T. CXX; T. CXXIV; T. XXXVIII, 5, 6, 9; T. LV, 4-6). Iako kronološki neosjetljiv oblik, D. Popović smatra kako su tipovi 23 i 24 karakteristični oblici Bosut IIIa faze (Popović 1981, T. XXXVI). Među obrađenim materijalom primjer s T. 14, 83 odgovara Medovićevom tipu 24, a zdjela s T. 15, 85 je prepoznata kao tip 27 s Gradine na Bosutu.

Na prostoru daljske grupe ovaj je tip zdjele pronađen u Batini i Dalju-Busiji (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 33, 1; Taf. 69, 4; Taf. 85, 6). Javlja se još i na lokalitetima u Novoj Bukovici, Delovima, Farkašiću, Goričanima (Ložnjak Dizdar 2009, 77). Na lokalitetima Damića gradina u Starim Mikanovcima i Dirovom brijegu u Vinkovcima, datiranim u Bosut III.c fazu, također je zabilježen ovaj tip zdjela (Potrebica, Dizdar 2002, 97; 99, T. 3, 3, 7, 8; T. 5, 11).

Poput srodnog tipa manjeg recipijenta, i ovaj se tip zdjela javlja na širokom prostoru kroz dugi vremenski period, od kasnog brončanog doba u starije i mlađe željezno doba (Ložnjak Dizdar 2009, 77). Pronađeni su primjerci na jugoistočnoalpskom prostoru, u Transdanubiji, u Podunavlju te na području rasprostiranja Basarabi kulture, odnosno u donjem Podunavlju (Ložnjak Dizdar 2009, 77).

Jedini primjer zdjele jače uvučenog oboda i jače zaobljenog tijela (T. 13, 79) koji smo definirali kao tip Z4, oblik je kakav se javlja tijekom kasnog brončanog doba na području bosutske kulture i kulture polja sa žarama. Profilacijom ovaj tip zdjele odgovara primjerima unutar bosutske kulture sa lokaliteta Kalakača, Gradine na Bosutu i Senta (Medović 1978, T. XXVII, 3; T. XXXVIII, 3; T. LXXXVI, 5). P. Medović ovakve je zdjele definirao kao tip 22 sa Gradine na Bosutu. Na području kulture polja sa žarama ovaj se oblik pojavljuje i tijekom njene starije te nešto češće tijekom mlađe faze (Ha B), pogotovo kod grupe Vál II u Transdanubiji

(Vrdoljak 1995, 27). Prema nalazima s Kalnika S. Vrdoljak je ovaj tip zdjele definirala kao B2, a najbliže analogije pronađene su na transdanubijskim lokalitetima Sághegy i Regöly (Vrdoljak 1995, 27).

Zdjele zaobljenog tijela i izvučenog oboda, tip Z5 (T. 07, 37) u istočnoj se Slavoniji javljaju u malom broju na naseljima bosutske i daljske grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 84). P. Medović je ovaj oblik zdjele izdvojio kao tip 11 s Kalakače i tip 34 s Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXX; T. CXXV, T. XXXVIII, 7; T. LVII, 2) i relativno kronološki ih datirao u Bosut IIIa i IIIb fazu (Medović 1978, 24-30), dok D. Popović tip 34 smatra karakterističnim oblikom Bosut IIIc faze (Popović 1981, 25, T. XXXVII).

Na području rasprostiranja daljske grupe ovaj je tip zabilježen u Batini, Dalju i Velikom Varodu (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 1, 1; Taf. 6, 6; Taf. 26, 6; Taf. 33, 14; Taf. 45, 12; Taf. 50, 5; Taf. 103, 2). C. Metzner-Nebelsick ovaj tip zdjela datira u keramičke horizonte daljske grupe II i IIIa, odnosno u vrijeme od 9. do sredine 8. stoljeća pr. Kr. (Metzner-Nebelsick 2002, 169-172, Abb. 73, 11, 12; Abb. 74, 7; Ložnjak Dizdar 2009, 61). Zdjele ovog tipa su zabilježene i na lokalitetima Delovi-Grede I (Ložnjak Dizdar 2009, T. 64, 10; T. 65, 9) i Mohovo (Ložnjak Dizdar 2004, 31, T. 1, 1, 7).

Relativno mali zabilježen broj ovog tipa zdjele može ukazivati na lokalnu varijantu bosutske grupe u Srijemu i Podunavlju (Ložnjak Dizdar 2009, 84). Prema nalazima iz Iloka i s Kalakače, zdjele ovog tipa u upotrebi su već od prve faze bosutske grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 84).

Pronađen je i ulomak velike posude s masivnom drškom na obodu (T. 15, 87) koji nismo tipološki odredili, a predstavlja interesantan nalaz na srijemskom području. Riječ je o importiranoj zdjeli s područja sjeverne Slovenije. J. Dular, I. Šavel i S. Tecco Hvala u monografiji koja se bavi lokalitetom Dolnji Lakoš-Oloris ovakav oblik pripisuju tipu zdjele S5 (Dular, Šavel, Tecco Hvala 2002, 152; T. 11, 17; T. 24, 5; T. 31, 6; T. 37, 4; T. 40, 2; T. 43, 2; T. 50, 13; T. 51, 3). Tip S5 predstavlja lokalni oblik kulture polja sa žarama, grupe Ruše, kakav se ne javlja unutar keramografije kulture polja sa žarama sjeverne Hrvatske ili Transdanubije (Dular, Šavel, Tecco Hvala 2002, 194; 213). Identičan tip zdjele javlja se i na slovenskom lokalitetu Rabelčja Vas (Dular, Šavel, Tecco Hvala 2002, 169). Brončano dobno naselje Oloris datira u Ha A2 stupanj srednjoeuropske kronologije (Dular, Šavel, Tecco Hvala 2002, 219).

13.c ŠALICE

Osim lonaca i zdjela potrebno je i spomenuti nalaze šalice. Poput lonaca i zdjela, određeni tipovi šalice rašireni su i na području rasprostiranja daljske i na području rasprostiranja bosutske kulture.

Pronađeni obod posude s koljenasto profiliranom ručkom s rogolikim završetkom na vrhu (T. 16, 90) vjerojatno je dio šalice. Ručka i obod nisu ukrašeni. Šalice s ovim oblikom ručke imaju mnogobrojne analogije na daljskim lokalitetima; pronađene su u Batini, Dalju-Kraljevac (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 4, 4; Taf. 12, 4; Taf. 17, 2, 3, 8, 9; Taf. 53, 11) i Velikom Varodu (Šimić 1993, 45, Tab. 5, 9, 10). Takve ručke često nalazimo i kod manjih lonaca a karakteristične su za I. horizont daljske kulture (Metzner-Nebelsick 2002, Abb. 72, 168).

Pronađeni su primjerci ovog tipa i na Kalniku, na području rasprostiranja kulture polja sa žarama (Vrdoljak 1995, T. 33, 3). Iako je koljenasto profilirana ručka vrlo uobičajen tip unutar daljske keramografije, na lokalitetima bosutske grupe ovaj tip nije prisutan.

Karakterističan nalaz na naseljima kasnog brončanog doba predstavljaju šalice zaobljenog tijela s trakastom ručkom koja nadvisuje obod (T. 16, 88). Ovaj je tip P. Medović izdvojio kao tip 7 s Kalakače (Medović 1978, T. CXIX, T. XLIV, 5), a poznati su i primjerci s Gradine na Bosutu, iz Radio-stanice u Zemunu, s Gradine u Starom Slankamenu te iz Sente (Medović 1978, T. LXXII, 4; T. CVII, 4; CVIII, 2, 4, 6).

C. Metzner-Nebelsick ovaj tip šalice smatra jednim od najreprezentativnijih oblika I., II. i III.a keramičkog horizonta daljske grupe (Metzner-Nebelsick 2002, 168-171, Abb. 72, 11; Abb. 73, 15; Abb. 74, 11). Zabilježene su u Batini, Dalju (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 4, 10; Taf. 16, 7, 10; Taf. 22, 9, 11; Taf. 23, 3, 4, 6, 8; Taf. 41, 9, 11, 12; Taf. 45, 14, 15; Taf. 55, 7, 11) i Velikom Varodu (Šimić 1993, 45, Tab. 5, 11). Na prostoru sjeverne Hrvatske ovakve su šalice zabilježene i na lokalitetima Staro Čiče, Orešje, Kiringrad, Nova Bukovica i Goričan, a poznate su i na području Transdanubije na nekropolama grupe Val (Ložnjak Dizdar 2009, 89).

Šalice zaobljenog tijela s trakastom ručkom koja nadvisuje obod mogu se pripisati oblicima mlađe faze kulture polja sa žarama na širem prostoru, a javljaju se i unutar bosutske grupe (Ložnjak Dizdar 2009, 89).

Pronađena je i ručka trokutastog presjeka koja nadvisuje obod sačuvanog dijela zaobljenog tijela šalice (T. 16, 89). Srodna je prethodnom tipu šalice i pojavljuje se u istom vremenskom

okviru i na prostoru bosutske kulture. S područja daljske kulture poznati su nam primjerci iz Batine, Dalja i Bács Bodroga (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 22, 11; Taf. 23, 8; Taf. 53, 6; Taf. 115; 8). Ovaj je tip šalice pronađen i u Novigradu na Savi (Ložnjak Dizdar 2009, 51). Pronađeni primjerci iz Novigrada mogu imati i trakastu ručku te često imaju omphalos dno, poput onog s T. 17, 98, kakvo je uobičajena pojava na zdjelama i loncima kasnog brončanog doba (Medović 1978, T. XXXVIII, 8; T. XXXIX, 1; T. XLII, 1), stoga nemaju dijagnostičku vrijednost.

Nalaz šalice zaobljenog tijela i uvučenog oboda s trakastom ručkom na najširem dijelu posude (T. 14, 84) nepoznat je oblik unutar keramografije daljske i bosutske grupe. Najbliže analogije ovom tipu pronalazimo unutar grupe Virovitica, najstarijoj pojavi kulture polja sa žarama na prostoru Podravine tijekom Br D stupnja srednjoeuropske relativne kronologije (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 71). Poznati primjeri potječu iz paljevinskih grobova u Virovitici (Vinski-Gasparini 1973, Tab. 7, 7; Tab. 10, 1, 2). Riječ je o neukrašenim šalicama na nozi.

13.d AMFORICE

Najprepoznatljiviji oblik Belegiš I kulture, amforice, finije su fature i uglavnom crne boje te uglačane površine, ponekad s tragovima poliranja. Na najširem dijelu trbuha imaju bradavičaste ili rogolike aplikacije, a donji im se dio trbuha naglo sužava prema konkavno uzdignutom dnu stvarajući dojam nožice. Imaju trakaste ručke tipa *ansa voluta* ili *ansa cornuta*, često s malom bradavičastom aplikacijom smještenom na sredini ručke, koje spajaju obod s ramenom posude. Volutaste aplikacije iznad ručki prelaze obod. Vrat amforica može biti cilindričan ili koničan. Ukoliko je vrat ukrašen, ukras mu se sastoji od nekoliko paralelnih vodoravnih linija izvedenih urezivanjem, žljebljenjem ili poliranjem. Rame amforica je gotovo uvijek ukrašeno, najčešće s po dvije okomite linije (Krmpotić 2009, 192).

Na primjeru amforica i ukrašavanja urezanim linijama vidljiv je utjecaj materijalne ostavštine prethodne vatinske kulture (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 54), a bradavičasta izbočenja predstavljaju utjecaj kulture grobnih humaka (Ložnjak Dizdar, Potrebica 2017, 55).

Ono što razlikuje amforice Belegiš I kulture od onih vatinskih su volutaste ili rogolike aplikacije iznad ručki koje prelaze obod te oštrije konture i naglašen bikonitet, što nije slučaj kod slavonsko-srijemske varijante vatinskih amforica (Ložnjak Dizdar 2017, 33, Sl. 6).

Pronađeni primjerci dviju amforica (T. 01, 4; T. 16, 92) pripisani su Belegiš I kulturi. Kod oba zabilježena primjerka riječ je o finoj fakturi: pročišćenoj glini s primjesama kvarcnog pijeska, a površina je oker ili tamnosive do crne boje.

Prvi primjerak krase rogoliki izbojak na obodu posude koji je s unutarnje strane ukrašen trima uglačanim linijama poput primjeraka s Josipovca Punitovačkog (Krmptić 2009, 192). Na drugom primjerku nije zabilježen ukras, no to je prije svega vjerojatno posljedica fragmentiranosti; moguće je zamijetiti kako je posuda nekada imala aplikaciju iznad oboda. Vanjska i unutarnja površina im je djelomično uglačana (T. 01, 4) ili polirana (T. 16, 92).

Zbog fragmentiranosti teško im je utvrditi analogije, pogotovo drugom pronađenom primjerku. Izgledno je kako prvi primjerak pripada tipu amforice (pehara) 2a kakve su poznate s belegiške nekropole Stojića gumno u Srbiji (Vranić 2002, 97). Ovaj tip karakterizira rogoliki izbojak nad obodom i trakaste ručke koje neznatno prelaze obod posude (Vranić 2002, 99), za razliku od amforica 2b tipa koje imaju volutaste završetke na trakastim ručkama (Vranić 2002, 99), kakve su zabilježene u Josipovcu (Krmptić 2009, 192). Tip 2a pronađen je na nekropoli Stojića gumno u grobovima G4, G5 i 110 (Vranić 2002, 97) a datiramo ga u Br C stupanj srednjoeuropske kronologije (Vranić 2002, 178). Daljnje zaključke na temelju ovako fragmentiranih nalaza nije moguće donijeti.

13.e RUČKE i DRŠKE

Zasebnu kategoriju nalaza predstavljaju jezičaste drške (T. 11, 64; T. 12, 70-74; T. 16, 93), na ulomcima tijela posuda, moguće lonaca. Izrađene su od djelomično pročišćene gline, a boja površine i presjeka varira bez vidljivog pravila. Drške su većinom neukrašene, no mogu biti perforirane (T. 12, 73) ili nositi urezani ukras (T. 12, 72) uz pojavu aplicirane trake s otiscima prstiju (T. 11, 64, T. 12, 74). Obrada površine također varira od zaravnjene do uglačane. Zbog fragmentiranosti ih nije moguće pripisati određenom tipu posude, odnosno lonca. Slični primjerci pronađeni su na Kraljevcu (Šimić 1993, 41, Tab. 1, 6; Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 53, 12; Taf. 54, 6), u Batini (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 25, 1; Taf. 31, 7; Taf. 35, 4), na Feudvaru, bosutskoj Gradini kod Vašice i Hajdukovu (P. Medović 1978, T. XXVI, 2; T. LXXIV,

1, 2, 4, 5; T. LXXV, 6). Jezičaste drške pojavljuju se kod više vrsta posuda na širokom području od Štajerske do Bosne te nemaju dijagnostičku vrijednost (Ložnjak Dizdar 2009, 94).

Primjer masivne trakaste ručke s T. 10, 58 česta je pojava unutar keramografije brončanodobnih kultura ali i u ranijim razdobljima. Takve velike ručke javljaju se prvenstveno na loncima. Lonci eneolitičke Retz-Gajary kulture mogu nositi takve ručke (Čataj 2009, T. 37, 1, 2); javljaju se i kod keramike vinkovačke kulture (Hirschler 2009, T. 10, 1; Kulcsár 2009, 335). Među nalazima belegiške keramike sa Josipovca Punitovačkog su također poznati primjerci (Krmpotić 2009, 213, T. 3, 3; T. 22, 5), kao i kod lonaca kulture polja sa žarama (Vrdoljak 1995, T. 3, 1). Prema tome možemo reći kako se nalaz ovog tipa pojavljuje na širokom geografskom prostoru i kroz dugi vremenski period te pronađenu ručku s T. 10 nije moguće preciznije odrediti.

Pronađen je i ulomak zaobljenog tijela posude koji je obilježen jedino malom trakastom ručkom (T. 17, 94). Površina posude je neukrašena. S obzirom na fragmentiranost i izostanak ukrasa, ne možemo ju relativno-kronološki datirati ni pripisati određenoj arheološkoj kulturi.

13.f DNO POSUDA

Dno posude s T. 17, 99, ukrašeno apliciranom plastičnom trakom s otiscima, predstavlja uobičajen nalaz za vrijeme kasnog brončanog doba na srijemskom području. Tijekom ranijih istraživanja Iloka zabilježen je veliki broj takvih dna posuda (Ložnjak Dizdar 2009, T. 6, 7; T. 18, 1; T. 21, 4; T. 38, 3).

13.g FRAGMENTIRANI KERAMIČKI MATERIJAL

Potrebno je još spomenuti ostatak keramičkog materijala obrađenog u ovom radu koji pokazuje odlike materijalne ostavštine određenih arheoloških kultura. U ovom ćemo poglavlju obratiti pozornost na materijal koji zbog fragmentiranosti ili trenutnog stanja istraživanja ne možemo pripisati određenom tipu posuda i/ili arheološkoj kulturi. Neki od ovdje obrađenih keramičkih fragmenata nose distinktivni ukras ili obilježja prema kojima možemo predložiti njihovu

kulturnu pripadnost, no zbog ranije spomenute stratigrafske situacije nije moguće čvrsto utvrditi njihovo podrijetlo.

Posuda izvučenog oboda i perforiranog vrata, T. 02, 9, slične je profilacije kao primjerak ranobrončanodobne posude s lokaliteta Letenye–Szentkeresztomb (Kulcsár 2009, Pl. 37, 1). Unutar keramografije srednjebrončanodobnih i kasnobrončanodobnih kultura obrađenih u ovom radu nije prepoznat primjer posude slične profilacije. Isto možemo reći i kada je u pitanju posuda zadebljanog oboda, ukrašenog kosim otiscima, s T. 02, 13, čije analogije također nalazimo na lokaliteta Letenye–Szentkeresztomb (Kulcsár 2009, Pl. 36, 2; Pl. 37, 3), osim što unutar keramografije bosutske kulture lonci ponekad nose obod iste profilacije i ukrasa. Poznati primjeri potječu iz Starog Slankamena, Popovog Salaša, Židovara i Velikog Središta (Medović 1978, T. LXXV, 2; T. LXXVI, 4; T. LXXVII, 1, 2). Takve je lonce P. Medović definirao kao tipove pithosa 2, 4 i 7 prema nalazima s Gradine na Bosutu.

Dva keramička fragmenta nose ukras kakav je prepoznat na posudama vinkovačke kulture s lokaliteta Somogyvár–Kupavárhegy. Ukras od dvije trake s po četiri urezane linije koje tvore preokrenuti V-motiv na ulomku donjeg dijela posude (T. 16, 91) identičan je ukrasu s donjeg dijela posude u radu G. Kulcsár (Kulcsár 2009, Pl. 9, 5); te ukras urezanih, ukošenih linija koje tvore motiv visećeg trokuta na tijelu posude (T. 17, 95) kakav također pronalazimo u istom radu (Kulcsár 2009, Pl. 10, 14).

Urezani ukras prisutan kod kataloških jedinica 65 i 67 sa T. 12, odnosno češljasti ukras nastao urezivanjem kakav je prisutan kod kataloške jedinice 68 na istoj tabli vrlo su česta pojava unutar keramografije kulture Kisapostag i kulture transdanubijske inkrustirane keramike. Analogije okomitom i paralelnom urezanom ukrasu (T. 12, 65; 68) unutar Kisapostag kulture pronalazimo na lokalitetu Fadd (Bandi 1984, Tafel LXXI, 2, 6), odnosno u doktorskom radu M. Krmpotić za kulturu transdanubijske inkrustirane keramike (Krmpotić 2014, T. 4, 1, 2; T. 5, 2, 5; T. 7, 1-7; T. 11, 1-3). Nepravilni urezani ukras (T. 12, 67) na keramici Kisapostag kulture posvjedočen je na lokalitetu Balatonyörök (Bandi 1984, Tafel LXXII, 2-10), a kod kulture transdanubijske inkrustirane keramike primjere takvog ukrasa nalazimo u doktorskom radu M. Krmpotić (Krmpotić 2014, T. 17, 2; T. 21, 2; T. 31, 3).

Takav ukras se javlja i kod bosutske kulture. Primjere za okomiti paralelni ukras pronalazimo na Popovom Salašu (Medović 1978, T. XIX, 4; T. XXVI, 1; T. XXXIV, 1), dok primjere za nepravilni urezani ukras pronalazimo na Kalakači, Popovom Salašu, u Odžacima i Senti

(Medović 1978, T. XIX, 3; T. XXXIV, 3, 5; T. XXXVIII, 4; T. XLI, 7). Zbog fragmentiranosti navedenih kataloških jedinica trenutno nije moguće preciznije odrediti tipološku i kulturnu pripadnost.

Jedina kataloška jedinica zasigurno pripisana kulturi Kisapostag je keramički fragment tijela posude s T. 01, 1. Tijelo posude sa T. 01, 1 ukrašeno je vodoravnim paralelnim nizovima gusto izvedenih okomitih lučnih otisaka izvedenim tehnikom *rolled stick* (Krpmotić 2014, 72). Takav je ukras karakterističan za Kisapostag kulturu (Krpmotić 2014, 73). Primjeri zvonolikih vrčeva sa Ciglane u Belom Manastiru (Krpmotić 2014, T. 1, 5-7) te čaša s istog nalazišta (Krpmotić 2014, T. 1, 4), lonac s Kozaračke Ciglane (Krpmotić 2014, T. 9, 2), kao i ulomak lonca iz Sarvaša (Krpmotić 2014, T. 30, 6) potvrđuju takvu pretpostavku (Krpmotić 2014, 73).

Poput kulture Kisapostag, i licenska keramika u ovom je radu zastupljena samo jednom kataloškom jedinicom. Ukras vodoravne trake od po tri niza ukošenih otisaka izvedenih utiskivanjem pletene vrpce, prisutan na ulomku tijela posude s T. 09, 53 predstavlja „pravi“ licenski ukras. Taj je način ukrašavanja primarno vezan za rano brončano doba i licensku keramiku, odnosno kulturu, koja se javlja na širokom području koje uključuje i sjevernu te istočnu Hrvatsku, a prisutna je i u srednjem brončanom dobu.

Tijelo posude s T. 17, 97, vjerojatno je fragment vrča cilindričnog vrata varijante D5a prema tipologiji S. Vrdoljak s Kalnika (Vrdoljak 1995, 35, T. 24, 2; T. 30, 1, 2). Vrčevi D5 varijante razvili su se iz vrčeva podunavske kulture grobnih humaka u Br C/Br D stupnju srednjoeuropske kronologije te se pojavljuju sve do Ha B stupnja na području jugozapadne Slovačke, zapadne Transdanubije i sjeverozapadne Hrvatske, posebice na području baierdorfsko-velatičke kulture (Vrdoljak 1995, 36). Takvi vrčevi mogu biti ukrašeni fasetiranjem, kaneliranjem ili žljebljenjem (Vrdoljak 1995, 35).

Ovdje je potrebno i spomenuti keramičke fragmente posuda koje nije moguće sa sigurnošću tipološki odrediti, no prema profilaciji i ukrasu odgovaraju poznatim primjercima s bosutskih lokaliteta. Rame posude poput onog sa T. 01, 5 karakteristično je za bosutske lonce (pithose) i pehare s Kalakače i Gradine na Bosutu (Medović 1978, T. CXVIII; T. CXXI; T. CXXIII; T. CXXVI) te s Titela-Kalvarije, Kalakače, Kupinova, Hajdukova (Medović 1978, T. XXV, 2; T. XXXIX, 5; T. XL, 3; T. XLI, 3) i Putinca (Popović 1981, T. XIV, 2). Ukras urezanih vodoravnih linija kakav se javlja na ovom ulomku karakterističan je za njenu Kalakača fazu (Popović 1981, 27).

Drugi primjer je vrat posude (vjerojatno lonca, T. 02, 11) ukrašen urezanim, ukošenim linijama ispunjenim bijelom inkrustacijom koje čine motiv visećeg trokuta. Motiv urezanog visećeg trokuta posvjedočen je na mnogim lokalitetima bosutske kulture i smatra se jednim od njenih najkarakterističnijih značajki tijekom Kalakača i Basarabi faza (Popović 1981, 27; 28). Ovakav je ukras zabilježen na bosutskoj Gradini kod Vašice, Adi Gospođinaca, u Židovaru, Čurugu (Medović 1978, T. LIX, 2; T. XV, 4; T. LXII, 1b; T. LXX, 2, 4; Popović 1981, T. XVI, 1, 2; T. XXI, 6). Iako je takav ukras poznat i unutar keramografije drugih arheoloških kultura, vjerujemo kako je ovdje najvjerojatnije riječ o fragmentu bosutske posude s obzirom na profilaciju i stratigrafsku jedinicu.

Fragment ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom i ukrasom izvedenim u obliku gustog niza otisaka (T. 03, 16) najvjerojatnije predstavlja, sudeći prema veličini i profilaciji, nalaz bosutskog pehara ili kantharosa. Primjerci pehara s vratom i obodom takve profilacije pronađeni su u Srijemskoj Mitrovici, Židovaru, Idošu, Gradini na Bosutu te Feudvaru, na kojemu je pronađeni pehar ukrašen na gotovo identičan način (Medović 1978, T. LXVI, 1, 3, 5, 7; T. CI, 1, 2, 9). S obzirom na nedostatak tijela posude, pokušati ćemo tipološki odrediti fragment samo na temelju profilacije vrata i oboda. Prema tome, P. Medović takve je pehare definirao kao tip 1, 4, 5, 7, 10, 13 i 14 sa Kalakače te tipove 3, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 16, 17 i 18 sa Gradine na Bosutu.

Tijelo posude na T. 01, 2 ukrašeno je vodoravnim nizovima izduženih okomito položenih otisaka kotačića odnosno lažnim vrpčastim ukrasom ili *šnurom*. Imitacija vrpčastog ukrasa javlja se na širokom geografskom prostoru i kroz dug vremenski period te isključivo na temelju takvog ukrasa nije moguće preciznije odrediti tipološku ili kulturološku pripadnost ove posude. Ulomak posude 69 s T. 12 također je ukrašen vodoravnim niz ukošenih otisaka koji imitiraju vrpčasti ukras. Poput prijašnjeg primjerka ni ovdje nije moguće preciznije odrediti tipološku ili kulturološku pripadnost ove posude.

Tijelo posude (T. 02, 12) ukrašeno je s dekorativno-funkcionalnim bradavičastim plastičnim ukrasom pod ramenom posude. Poznati su primjerci zdjela grupe Barice-Gređani koji nose takav plastičan ukras pod ramenom posude te svojom profilacijom nalikuju našem primjeru. H. Kalafatić donosi pregled takvih zdjela pronađenih u Bebrini, Starom Slatiniku, Mačkovcu te na prostoru istočne Slavonije u Vinkovcima (Kalafatić 2011, T. 1, 1, 2; T. 3, 3; T. 4, 1, 2; T. 5, 1), no takav se plastični ukras javlja na širokom prostoru kroz prapovijest te na temelju toga nije moguće pobliže definirati posudu.

Kanelure, prisutne na ulomcima tijela T. 10, 55-57, su plitke i široke, najčešće kose trake na površini posude. Takav je način ukrašavanja omiljen u Karpatskoj kotlini tijekom kasnog brončanog doba te s priličnom sigurnošću spomenute ulomke možemo pripisati tom vremenu. Ulomku tijela ili vrata posude (T. 10, 55), prema dimenzijama lonca, zbog fragmentiranosti nije moguće utvrditi čvrste analogije. Moguće kako se radi o ulomku posude poput one s bosutske Gradine kod Vašica ili iz Novog Sada-Slana Bara (Medović 1978, T. LXXXII, 9; T. CIV, 3).

Ulomku tijela posude T. 10, 56, kao i kod prethodne kataloške jedinice, nije moguće utvrditi čvrste analogije. Prema obliku i ukrasu podsjeća na tijelo posuda iz Batine (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 12, 1; Taf. 23, 2).

Moguće kako kataloška jedinica 57, T. 10 predstavlja maleni ulomak tijela posude poput one s bosutske Gradine kod Vašice, Starog Slankamena (Medović 1978, T. CII, 7; T. CIV, 5) ili iz Batine (Metzner-Nebelsick 2002, Taf. 23, 10).

Potrebno je spomenuti i pronađeni nalaz pripisan mlađem željeznom dobu ili latenskoj kulturi. Kataloška jedinica pod brojem 15 s T. 02, potječe iz SJ 55 koja čini zapunu ukopa jame SJ 67. Obod identične profilacije ulomku 15, T.02, pronađen je unutar latenskog naselja kod Gradine na Bosutu (Popović 2003, T. 3.8).

U ovo poglavlje uvršten je i keramički materijal koji nije služio kao posuđe, a prepoznata mu je funkcija. Zanimljiv nalaz predstavlja ulomak rešetke prijenosnog ognjišta (T. 18, 104). Prijenosna ognjišta ovog tipa pronađena su na naseljima Križevci-Ciglana, Kosovac, Sv. Petar Ludbreški, Bregana te Grič-Sv. Marija Okička (Ložnjak Dizdar 2009, 47; 57; 90). Predstavljaju uobičajen nalaz u inventaru naselja kasnog brončanog i starijeg željeznog doba u sjevernoj Hrvatskoj (Ložnjak Dizdar 2009, 90). Pronađena su još dva fragmenta piramidalnog utega za tkalački stan (T. 18, 103, 105), dva vretenasto oblikovana pršljenka (T. 18, 100, 101) i jedan konično oblikovani pršljenak (T. 18, 102) koji također predstavljaju uobičajene nalaze na naseljima iz brončanog doba. Ni utezi ni pršljenci nisu ukrašeni.

Najstarije pronađene nalaze tijekom kampanje iz 2011. godine predstavljaju fragmenti tijela posuda na T. 01, 3 i T. 03, 17-23, koji ukrasom predstavljaju nekarakteristične nalaze za vrijeme brončanog doba. U vrijeme kasnog eneolitika na području istočne Hrvatske na keramičkim posudama je prisutan bogat stil dekoracije upotpunjen bijelom inkrustacijom te motivi izvedeni brazdastim urezivanjem, urezivanjem, kraćim zarezivanjem, ubadanjem, a ponekad i dubokim urezivanjem kakvi se nalaze i na gore spomenutim kataloškim jedinicama (Petrović, Jovanović

2003, 90; 105; 259; 258; 268; 269; 308-311; 318-321; 328; 329; 343; Balen 2011, T. I-20, 106; T. I-23, 124; T. I-31, 157; T. I-60, 343, 345; T. I-76, 469, 475). Ti su motivi grupirani u vertikalne ili horizontalne zone ili polja (kostolačka kultura), ili se ukras smješta u jednom segmentu posude u obliku uskog friza raznih geometrijskih motiva (vučedolska kultura) (Težak-Gregl 1998, 140; Đukić 2018, 98).

14. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezultati arheoloških istraživanja položaja Kule 8 iz 2011. godine na iločkom Gornjem gradu potvrđuju otprije poznatu kulturno-kronološku sliku ovog kraja. Većina keramičkog materijala prepoznata je unutar keramografije grupe Bosut uz nalaze daljske kulturne grupe.

Zbog složene stratigrafske situacije nastale uslijed mnogobrojnog preslojavanja tijekom srednjeg i novog vijeka na poziciji Kula 8, kulturo-kronološki slijed moguće je pratiti jedino kroz materijalnu ostavštinu.

Kronološki najstariji keramički materijal pronađen tijekom kampanje 2011. godine vjerojatno datira u bakreno doba, odnosno eneolitik, a u ovom radu detaljnija analiza tih nalaza nije vršena. Tijekom ranijih arheoloških istraživanja grada Iloka keramički nalazi iz vremena eneolitika su zabilježeni te ovakva situacija ne iznenađuje, no smatramo kako je to potrebno spomenuti.

Fokus ovog diplomskog rada stavljen je na brončano doba istočne Hrvatske, prvenstveno kasno brončano doba, s obzirom kako većina pronađenog keramičkog posuđa datira u taj period.

Vinkovačka kultura, najraniji predstavnik brončanog doba na području istočne Hrvatske, rasprostirala se i na području današnjeg Iloka; materijal ovdje pripisan vinkovačkoj kulturi predstavlja uobičajene nalaze barbotiniziranih lonaca (Börzönce, Pécs–Nagyárpád, Szava, Somogyvár–Kupavárhegy) bez preciznijih geografskih ili kronoloških dijagnostičkih vrijednosti. S obzirom na to, nalaz istih ne mijenja do sada poznatu arheološku sliku Iloka ili vinkovačke kulture te ih možemo s priličnom pouzdanošću datirati u Br A1 stupanj brončanog doba.

Uz vinkovačku kulturu, na području istočne Hrvatske u periodu ranog brončanog doba egzistiraju i: transdanubijska kultura inkrustirane keramike, vatinska kultura, kultura Kisapostag te licenska kultura (keramika). Nalazi prve dvije, gore navedene kulture, spominju se u literaturi vezanoj za ranija arheološka istraživanja grada Iloka (Tomičić, Dizdar 2007, 40). Za razliku od

njih, nalazi kulture Kisapostag i liscenske keramike tijekom ranijih istraživanja nisu pronađeni i/ili prepoznati, no njihova pojava na tom području nikako ne predstavlja novu spoznaju, već je riječ o logičnoj i očekivanoj pojavi. Pronađeni fragmenti keramike pripisani kulturi Kisapostag i liscenskoj keramici samim ukrasom ne pružaju detaljnije uvide u tipologiju keramičkih nalaza ili kronološku sliku Iloka. Kisapostag kultura se relativnokronološki datira u Br A1/A2 stupanj, a liscenska keramika u Br A2/B1 stupanj.

Nalazi lonaca ljevkastog vrata i blago izvučenog oboda i lonaca ljevkastog vrata i ravnog oboda predstavljaju široko rasprostranjenu pojavu u geografskom i u kronološkom smislu. Lonci takve profilacije pojavljuju se kroz čitavo brončano doba na prostoru sjeverne i istočne Hrvatske, a zbog izostanka specifičnih odlika na obrađenim primjercima ne možemo ih preciznije odrediti. U razdoblju ranog brončanog doba uobičajeni su unutar keramografije vinkovačke kulture (Somogyvár–Kupavárhegy, Karád, Polány, Kánya) i kulture transdanubijske inkrustirane keramike (Beli Manastir-Ciglana, Suza-Vinogradi, Kuševac-Grabrovac) te tijekom srednjeg brončanog doba u Szeremle kulturi.

Na prostoru današnje sjeverne Hrvatske srednje brončano doba općenito je slabo poznato. U isto vrijeme na istoku Hrvatske razvija se Belegiš I kultura. Keramički oblik karakterističan za Belegiš I kulturu prvenstveno su amforice s trakastim ručkama tipa *ansa cornuta* ili *ansa voluta*. Ovdje obrađenim primjercima takvih belegiških amforica teško je pronaći pouzdane analogije i tipološki ih odrediti zbog slabog stanja očuvanosti. Najbliže pronađene paralele potječu iz prapovijesnog naselja u Josipovcu Punitovačkom i nekropole Stojića gumno u Srbiji (grob 4, grob 5 i grob 110) koje datiramo u Br C stupanj. Amforica s T. 16, 92 pronađena je unutar bosutske zemunice (SJ 42) što se može objasniti preslojavanjem tijekom kasnijih izgradnji.

Lonci ljevkastog vrata i blago izvučenog oboda javljaju se i kod Belegiš I kulture, a zabilježeni primjerci potječu s Josipovca.

Početak kasnog brončanog doba, u vrijeme prve pojave kulture polja sa žarama na našem prostoru i vrijeme razvoja Belegiš II kulture, uz kontinuitet starijih keramičkih oblika, dolazi i do pojave novih.

Konične zdjele uvučenog oboda Belegiš II kulture (Josipovac Punitovački), podjednako karakteristične i za kulturu polja sa žarama, varijante 1.c unutar tipologije S. Forenbahera, nose aplikacije ili ručke ispod samog oboda posude. Takvim zdjela najbliže analogije na bosutskim lokalitetima pronalazimo na Kalakači, Baranda, u Gospođincu i na Popovom Salašu te daljskom

lokalitetu u Batini. Prema tome možemo reći kako zdjela s T. 15, 86 predstavlja kulturološki i vremenski neosjetljivu pojavu.

Zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda, koje mogu biti ukrašene fasetiranjem ili kaneliranjem, najčešći su oblik zdjela kod daljske i bosutske grupe. Zdjele ovog tipa pojavljuju se u sjevernoj Hrvatskoj od kasnog srednjeg brončanog doba sve do Ha C stupnja. Na području Transdanubije javljaju se od početka kasnog brončanog doba do u starije željezno doba, a na području bosutske kulture kroz sve tri faze.

Zdjele jače uvučenog oboda i jače zaobljenog tijela poznate su nam s lokaliteta Kalakača, Gradine na Bosutu i Senta unutar bosutske kulture. Na području kulture polja sa žarama (Kalnik) ovaj se oblik pojavljuje tijekom njene starije te nešto češće tijekom mlađe faze (Ha B), a najbliže analogije pronađene su na transdanubijskim lokalitetima Sághegy i Regöly.

Šalici zaobljenog tijela na nozi i uvučenog oboda s trakastom ručkom najbliže analogije pronalazimo unutar grupe Virovitica tijekom Br D stupnja. Poznati primjeri potječu iz paljevinskih grobova.

Import velike zdjele s masivnom drškom na obodu (T. 15, 87) s područja današnje Slovenije predstavlja lokalni oblik kulture polja sa žarama, grupe Ruše (Oloris, Rabelčja Vas), a datira u Ha A2 stupanj srednjoeuropske kronologije. Ovakav nalaz govori o razvijenim komunikacijskim mrežama u vrijeme kasnog brončanog doba na prostoru Panonske nizine.

Vrč cilindričnog vrata predstavlja novu pojavu karakterističnu za području jugozapadne Slovačke, zapadne Transdanubije i sjeverozapadne Hrvatske (Kalnik), posebice na području baierdorfsko-velatičke kulture, a javlja se od Br C/Br D stupnja sve do Ha B stupnja.

Lonci zaobljenog tijela i izvučenog oboda, čiji prijelaz iz tijela u obod može biti naglašen vodoravnim fasetama s unutarnje strane poznati su sa svih naselja kasne kulture polja sa žarama i naselja s početka starijeg željeznog doba u Štajerskoj, istočnoj Austriji, zapadnoj Mađarskoj, Podravini te istočnoj Hrvatskoj i mogu se datirati u 10. i 9. stoljeće pr. Krista. Na prostoru daljske grupe zabilježeni su na lokalitetima u Kraljevcu, Aljmašu i Batini gdje ih se datira u II. keramički horizont, odnosno u 9. stoljeće pr. Kr., a na području bosutske grupe ovaj je tip lonca poznat s Kalakače i bosutske Gradine, kroz sve tri razvojne faze.

Lonci ljevkastog vrata i blago izvučenog oboda i lonci ljevkastog vrata i ravnog oboda, kako smo već naveli, kronološki i kulturološki su neosjetljivi, a javljaju se i tijekom kasnog brončanog

doba na području bosutske (Gradina na Bosutu, Kalakača, Pančevo, Popov Salaš) i daljske grupe (Batini).

Lonci cilindričnog vrata i vodoravno izvučenog oboda javljaju se na Gradini kod Vašice, Kalakači, Titelu i Sotu i karakteristični su za Kalakača fazu bosutske grupe, prvenstveno za njen kraj. U Vukovaru na položaju Lijeva bara također je pronađen primjerak ovakvog lonca, kao i na području sjeverne Hrvatske na Kalniku.

Lonce zaobljenog tijela i stožastog ili cilindričnog vrata, s ručkom koja spaja rame i vrat posude datiramo u Ha B stupanj. Javljaju se na području rasprostiranja bosutske (Pećine kod Vrdnika, Kalakača, Banatska Palanka, bosutskoj Gradina, Veliko Središte-Ramnata) i daljske grupe (Kraljevac, Batina, Dalj) te u sjevernoj Hrvatskoj (Delovi-Grede I).

Zdjeli zaobljenog tijela i uvučenog oboda s rogolikom aplikacijom, odnosno drškom na ramenu posude, najbliže analogije pronalazimo na Kalakači, Popovom Salašu i Slanoj Bari. Ovakav je tip zdjele, uvučenog i ponekad vodoravno fasetiranog oboda s dvije rogolike drške na ramenu, često zastupljen u Kalakača fazi bosutske kulture, dok na prostoru daljske kulture nije zabilježen.

Lonci vodoravno izvučenog oboda javljaju se od kraja Kalakača faze sve do III.c stupnja bosutske grupe na njenim lokalitetima Kalakača, Banatska Palanka, Gradina na Bosutu i Idošu. Ovakvi se lonci javljaju tijekom keramičkog horizonta III.a daljske kulturne grupe (Busija).

Zaobljeni lonci S–profiliranog tijela i ravnog oboda zabilježeni su unutar sva tri keramička horizonta bosutske grupe (Gradine na Bosutu kod Vašice) i karakteristični su za I. keramički horizont daljske grupe.

Lonce zaobljenog tijela s koničnim vratom i izvučenim obodom te bradavičastim drškama na ramenu i donjem dijelu posude na prostoru bosutske grupe pronalazimo na Kalakači kod Beške, Farkaždinu, Kovinu, Popovom Salašu i Vršcu. Ovakav se tip lonca upotrebljava kroz sve faze egzistiranja bosutske grupe (načina ukrašavanja se mijenja kroz faze), a pojavljuje se i na čitavom području sjeverne Hrvatske u vremenu mlađe faze kasnog brončanog doba i naseljima starijeg željeznog doba. Obradeni primjer s T. 04, 24 datira u Kalakača fazu bosutske grupe. Na području rasprostiranja daljske grupe pronađeni su u Šaregradu, Dalju, Kraljevcu, Bács Bodrogu i na nekropoli Lijeva bara u Vukovaru, a javljaju se od I.-III.b horizonta. Rekonstruiranom loncu s T. 04, pronađena je analogija i na slovenskom području u Rušama, grob 110, koji je datiran u Ha B2 stupanj.

Lonci S-profiliranog tijela, manjeg otvora i izvučenog oboda najbliže analogije na području bosutske grupe imaju na lokalitetima u Banatskoj Palanki i na Kalakači te Damića gradini u Starim Mikanovcima. Ovaj je tip lonca zastupljen kroz sve tri faze razvoja bosutske kulturne grupe, primjeri s područja daljske grupe trenutno nisu poznati.

Lonci zaobljenog tijela i ravnog oboda prema obliku i načinu ukrašavanja pripadaju kronološki neosjetljivom i široko rasprostranjenom tipu posude koji se pojavljuje kroz sve tri kronološke faze bosutske grupe (Kalakača, bosutska Gradina kod Vašice, Kalvarija-Titel, Orlovat, Popov Salaš). U istom se vremenskom rasponu javlja i kod daljske grupe (Batina, Kraljevac) te na području sjeverne Hrvatske (Delovi-Grede I, Kalnik).

Lonac zaobljenog tijela i ljevkastog vrata vjerojatno predstavlja lokalnu varijantu bosutskog pithosa tipa 1/27 (Kalakača, Gradina na Bosutu) kakav se javlja kroz sve tri faze te grupe. Na području rasprostiranja daljske kulture nije zabilježen primjerak lonca ovog tipa.

Zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda manjeg recipijenta ne treba vezati uz određenu kulturnu grupu; pojavljuje se na širokom prostoru od Transdanubije, Podravine, Posavine i Podunavlja kroz vremenski raspon koji traje od mlađe faze kasnog brončanog doba do kraja starijeg željeznog doba. Analogije na području bosutske grupe pronalazimo na Kalakači i Gradini na Bosutu; daljskim lokalitetima u Dalju i Batini, a u sjevernoj Hrvatskoj u Špičku i na Delovima.

Poput srodnog tipa manjeg recipijenta, i zdjele zaobljenog tijela i ravnog oboda dubljeg recipijenta javljaju se na širokom prostoru kroz dugi vremenski period, od kasnog brončanog doba u starije i mlađe željezno doba. Na prostoru Transdanubije javljaju se od sredina Ha A stupnja sve do Ha C stupnja. Javljaju se i tijekom čitavog trajanja bosutske kulturne grupe (Kalakača, Gradina na Bosutu, Damića Gradina, Vinkovci-Dirov brijeg), na području daljske (Batina, Busija) kao i na lokalitetima sjeverne Hrvatske (Nova Bukovica, Delovi, Farkašić, Goričani). Pronađeni su primjerci i na jugoistočnoalpskom prostoru, te na području rasprostiranja Basarabi kulture.

Zdjele zaobljenog tijela i izvučenog oboda na području bosutske grupe (Kalakača, Gradina na Bosutu, Mohovo) se javljaju kroz sve tri faze. Na području rasprostiranja daljske grupe ovaj je tip zabilježen u Batini, Dalju i Velikom Varodu, a datira se u II. i III.a horizont, odnosno u vrijeme od 9. do sredine 8. stoljeća pr. Krista. Na području sjeverne Hrvatske poznati primjerci potječu s lokaliteta Delovi-Grede I.

Šalice s koljenasto profiliranom ručkom s rogolikim završetkom na vrhu česta su pojava na području daljske kulture (Batina, Kraljevac, Veliki Varod). Takve ručke često nalazimo i kod manjih lonaca, a karakteristične su za I. horizont daljske kulture. Pronađeni su primjerci ovog tipa šalice i na Kalniku u sjevernoj Hrvatskoj.

Mnogobrojni su primjeri šalice zaobljenog tijela s trakastom ručkom koja nadvisuje obod na području bosutske grupe tijekom Kalakača faze (Kalakača, Gradina na Bosutu, Radio-stanica u Zemu, Gradina u Starom Slankamenu, Sente). Ovaj je tip šalice vrlo karakterističan i za daljsku grupu (Batina, Dalj, Veliki Varod) tijekom I., II. i III.a keramičkog horizonta. Na prostoru sjeverne Hrvatske ovakve su šalice poznate s lokaliteta Staro Čiče, Orešje, Kiringrad, Nova Bukovica i Goričan, a poznate su i na području Transdanubije te se mogu pripisati oblicima mlađe faze kulture polja sa žarama na širem prostoru.

Šalice zaobljenog tijela s ručkom trokutastog presjeka koja nadvisuje obod srodna je prethodnom tipu šalice i pojavljuje se u istom vremenskom okviru i prostoru (Kalakača, Gradina na Bosutu, Batina, Dalj, Bács Bodrog). Ovaj je tip šalice pronađen i u Novigradu na Savi.

Većina ovdje navedenih keramičkih oblika pojavljuje se unutar sva tri relativno-kronološka stupnja ili faze bosutske kulture, odnosno njihovo trajanje možemo pratiti od kraja Ha A stupnja (početak Kalakača faze) do u Ha C stupanj, odnosno u starije željezno doba ili kasnije. Najveću razliku među fazama predstavlja način ukrašavanja keramičkog posuđa. U Kalakača fazi dekoriranje keramičkih posuda je skromnije; kao i kod Belegiš II kulture često se koriste kanelure, ili se, posebice na zdjelama, kombiniraju s urezanim motivima snopova ravnih ili valovitih te ukošenih i cik-cak linija u kombinaciji s malim buklima ili drškama. Prema tome, osim malobrojnih primjeraka ukrašenih u stilu koji se koristi i tijekom basarabi faze, keramičke nalaze bosutske kulture možemo relativno kronološki datirati u Ha B stupanj.

Ukras na daljskoj keramici sastoji se uglavnom od kanelura na truhu, plitkih i gustih, ponekad raspoređenih u metope ili na obodu posude te plastičnih dekoracija na vratu i središnjem dijelu tijela posude. Keramički materijal općenito pokazuje kontinuitet tijekom cijelog Ha B stupnja, a način ukrašavanja, za razliku od oblika posuda, se kroz horizonte ne mijenja. Među obrađenim materijalom keramički oblici daljske kulture također odgovaraju istom vremenskom okviru kao i nalazi bosutske kulture. Relativno kronološki odgovaraju Ha B stupnju.

Stoga prema stanju istraživanja od 2001. do 2011. godine i statističkom odnosu nalaza daljske i bosutske grupe pronađenih u Iloku, možemo zaključiti kako se otkriveno naselje i SJ 43

(zemunica) iz koje potječe većina obrađenog keramičkog materijala, na položaju dvorca knezova Odescalchi s kraja brončanog i početka željeznog doba, pripisuje bosutskoj kulturnoj grupi i relativno kronološki datira u njenu Kalakača fazu (Ha B stupanj prema Reineckeu), uz prisutnost pokretnog materijala karakterističnog za daljsku grupu (Ložnjak 2002, 67-68).

15. POPIS LITERATURE

J. Balen, *Dakovo-Franjevac, kasno bakrenodobno naselje*, Arheološki muzej u Zagrebu, 2011. g., Zagreb

G. Bandi, Die »Kisapostag-Problematik« u: ur. Radovan Samardžić, *Kulture ranog bronzanog doba Karpatskog basena i severnog Balkana*, Balkanološki institut SANU, 1984. g., Beograd, str. 257-267

M. Boulanger, C. Hudson, Assessment of the gripability of textured ceramic surfaces, u: *American Antiquity*, Vol. 77-No. 2, Cambridge University Press, 2012. g., Cambridge, str. 293-302

L. Čataj, Retz-Gajary kultura, u: ur. L. Čataj, *Josipovac Punitovački-Veliko Polje I*, Hrvatski restauratorski zavod, 2009. g., Zagreb, str. 23-103

M. Dizdar, S. Kovačević, Ilok – Gornji grad, u: ur. B. Matica, *Hrvatski arheološki godišnjak 4*, Ministarstvo kulture-Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2008. g., Zagreb, str. 46-56

J. Dular, I. Šavel, S. Tecco Hvala, *Bronastodobno naselje Oloris pri Dolnjem Lakošu*, Založba Zrc, 2002. g., Ljubljana

A. Đukić, Kostolačka kultura, u: ur: J. Balen, I. Miloglav, D. Rajković, *Povratak u prošlost: bakreno doba u sjevernoj Hrvatskoj*, Arheološki muzej u Zagrebu, 2018. g., Zagreb, str. 87-111

F. Falkenstein, *Feudvar II-Die Siedlungsgeschichte des Titeler Plateaus*, Oetker/Voges, 1998. g., Kiel

S. Forenbaher, On "pseudoprotovillanova" urns in Yugoslav Danube area, u: *Opuscula archeologica 13*, Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1989. g., Zagreb, str. 23-41

S. Forenbaher, Nalazišta grupe Belegiš II u istočnoj Slavoniji, u: *Opuscula archeologica 15*, Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1991. g., Zagreb, str. 47-69

S. Forenbaher, Radiocarbon dates and absolute chronology of the central European Early Bronze Age, u: *Antiquity 67 (255)*, 1993. g., Durham, str. 218-256

M. Garašanin, Period polja sa urnama Vojvodine, u: ur. A. Benac, *Praistorija Jugoslavenskih zemalja IV*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1983. g., Sarajevo, str. 668-685

I. Hirschler, Vinkovačka kultura u: ur. L. Čataj, *Josipovac Punitovački-Veliko Polje I*, Hrvatski restauratorski zavod, 2009. g., Zagreb, str. 139-171

H. Kalafatić, Žarni grob vinkovačke kulture s lokaliteta Vinkovci–Duga ulica 40, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 23*, Institut za arheologiju, 2006. g., Zagreb, str. 17–28

H. Kalafatić, Prilog poznavanju odnosa grupe Barice-Gređani, “bebrinskog tipa hatvanske kulture”, “brodske kulture” i “posavske kulture”, u: *Opuscula archeologica 35*, Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 2011. g., Zagreb, str. 41-63

H. Kalafatić, T. Hršak, Žarni grob ranog brončanog doba s lokaliteta Selci-Đakovački–Kaznica: zvonasti pehari na jugu Karpatske kotline?, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 24*, Institut za arheologiju, 2007. g., Zagreb, str. 41–47.

M. Krmpotić, Grupa Belegiš, u: ur. L. Čataj, *Josipovac Punitovački-Veliko Polje I*, Hrvatski restauratorski zavod, 2009. g., Zagreb, str. 171-231

M. Krmpotić, Ilok – srednjovjekovna citadela, kula 8 (turski hamam), u: ur. Z. Wiewegh, *Hrvatski arheološki godišnjak 7*, Ministarstvo kulture-Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2011.g., Zagreb, str. 79-81

M. Krmpotić, *Pojava transdanubijske inkrustirane keramike u sjevernoj Hrvatskoj*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, 2014.g., Zagreb

M. Krmpotić, M. Vuković Biruš, Arheološki eksperiment: vrpčasti ukrasi na ulomcima starije faze grupe Belegiš s lokaliteta Josipovac Punitovački–Veliko Polje I, u: ur. L. Čataj, *Josipovac Punitovački-Veliko Polje I*, Hrvatski restauratorski zavod, 2009. g., Zagreb, str. 257-265

G. Kulcsár, The Beginnings of the Bronze Age in the Carpathian Basin, u: ur. Csanád Bálint, *Varia Archaeologica Hungarica XXIII*, Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, 2009. g., Budapest

D. Ložnjak, Naselje bosutske grupe na iločkom Gornjem gradu, u: ur. Ž. Tomičić, *Prilozi Instituta za arheologiju 19*, Institut za arheologiju, 2002. g., Zagreb, str. 63-78

D. Ložnjak Dizdar, Odnos daljske i bosutske grupe na prostoru hrvatskog Podunavlja početkom starijeg željeznog doba, u: ur. Ž. Tomičić, *Prilozi Instituta za arheologiju 21*, Institut za arheologiju, 2004. g., Zagreb, str. 19-35

D. Ložnjak Dizdar, Naseljenost Podravine u starijoj fazi kulture polja sa žarama, u: ur. Ž. Tomičić, *Prilozi Instituta za arheologiju 22*, Institut za arheologiju, 2005. g., Zagreb, str. 25-58

D. Ložnjak Dizdar, *Sjeverna Hrvatska u kulturološkom okviru južne Panonije na početku starijeg željeznog doba*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - doktorska disertacija, 2009. g., Zagreb

D. Ložnjak Dizdar, H. Potrebić, *Brončano doba Hrvatske u okviru srednje i jugoistočne Europe*, Meridijani; Centar za prapovijesna istraživanja; Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017. g., Zagreb

N. Majnarić-Pandžić, Srednje brončano doba u istočnoj Slavoniji, u: ur. N. Majnarić-Pandžić, *Rezultati arheoloških istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Hrvatsko arheološko društvo, 1984. g, Zagreb, str. 63-90

Z. Marković, K. Botić, *Kula 8*, u: Ž. Tomičić et al., Ilok-Dvor knezova iločkih, crkva Sv. Petra apostola, Kula 8 i bedemi - rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja 2007. godine, *Ann. Inst. archaeol. IV/2008.*, 2008. g., Zagreb, str. 7-22

P. Medović, *Naselja starijeg gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju*, Savez arheoloških društava Jugoslavije, 1978. g., Beograd

I. Medović, P. Medović, *Gradina na Bosutu, naselje starijeg željeznog doba*, Platoneum, 2012. g., Beograd

C. Metzner-Nebelsick, Die Urnenfelder und Hallstattzeit in Südostpannonien—eine Region im Spannungsfeld zwischen Osthallstattkreis, karpaten - ländisch-balkanischer Eisenzeit und Steppenkultur, u: Die Osthallstattkultur, Akten des Internationalen Symposiums, Sopron 1994, *Archaeolingua Band 7*, (Hrsg. E. Jerem-W. Meid), 1996. g., Budapest, str. 283-314

C. Metzner-Nebelsick, *Der „Thrako-Kimmerische“ Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien*, 2002. g., Berlin

I. Miloglav, *Keramika u arheologiji - Lončarstvo vučedolske kulture na vinkovačkom području*, Gradski muzej Vinkovci, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016. g., Vinkovci- Zagreb

J. Petrović, B. Jovanović, *Gomolava – naselja kasnog eneolita*, Muzej Vojvodine, 2003. g., Novi Sad – Beograd

D. Popović, *Keramika starijeg gvozdenog doba u Sremu*, Savez arheoloških društava Jugoslavije, 1981. g., Beograd

P. Popović, Gradina na Bosutu kod Vašice, u: *Opvscula archaeologica* 27, Arheološki institut, 2003. g., Beograd, str. 311-320

H. Potreblica, *Kneževi željeznog doba*, Meridijani, 2013. g., Zagreb

H. Potreblica, M. Dizdar, Prilog poznavanju naseljenosti Vinkovaca i okolice u starijem željeznom dobu, u: ur. Ž. Tomičić, *Prilozi Instituta za arheologiju*, Institut za arheologiju 19, 2002. g., Zagreb, str. 79-99

M. Schiffer, J. Skibo, T. Boelke, M. Neupert, M. Aronson, New Perspectives on Experimental Archaeology: Surface Treatments and Thermal Response of the Clay Cooking Pot, u: *American Antiquity*, Vol. 59-No. 2, Cambridge University Press, 1994. g., Cambridge, str. 197-217

S. Sekulić, Vukovar je sremski, a ne slavonski grad, u: ur. S. Bubalo, *Izvor Zvo*, br. 122, Zajedničko veće opština Vukovar, 2015. g., Vukovar, str. 10-11

J. Šimić, Nalazišta Daljske grupe u Daljskoj planini- Prilog proučavanju brončanog i starijeg željeznog doba u sjeveroistočnoj Hrvatskoj, u: ur. Ž. Tomičić, *Prilozi Instituta za arheologiju* 10, Institut za arheologiju, 1993. g., Zagreb, str. 35-47

J. Šimić, Grupa Dalj, u: ur. D. Balen-Letunić, *Ratnici na razmeđu istoka i zapada*, Arheološki muzej u Zagrebu, 2004. g., Zagreb, str. 35-79

N. Tasić, An Early Iron Age Collective Tomb at Gomolava, u: *Archaeologia Iugoslavica XIII*, 1972. g., Beograd, 27-37

B. Teržan, Matija Črešnar, *Absolutno datiranje bronaste in željezne dobe na Slovenskem*, Narodni muzej Slovenije, 2014. g., Ljubljana

T. Težak-Gregl, Eneolitik, u: ur. M. Mirić, *Prapovijest*, Naprijed, 1998. g., Zagreb, str. 111-157

Ž. Tomičić, M. Dizdar, Ilok – Dvor knezova Iločkih, u: ur. J. Mesić, *Hrvatski arheološki godišnjak 1*, Ministarstvo kulture-Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2005. g., Zagreb, str. 19-21

Ž. Tomičić, M. Dizdar, B. Šiljeg, H. Kalafatić, K. Jelinčić, *Ilok – Dvor knezova Iločkih* u: ur. J. Mesić, *Hrvatski arheološki godišnjak 2*, Ministarstvo kulture- Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2006. g., Zagreb, str. 25-28

Ž. Tomičić, M. Dizdar, Ilok – Dvor knezova Iločkih, u: ur. J. Mesić, *Hrvatski arheološki godišnjak 3*, Ministarstvo kulture-Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2007. g., Zagreb, str. 38-41

K. Vinski-Gasparini, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Filozofski fakultet u Zadru, 1973. g., Zadar

K. Vinski-Gasparini, Grupa Dalj, u: ur. A. Benac, *Praistorija zemalja IV*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1983. g., Sarajevo, str. 599-617

S. Vranić, Belegiš: *Stojića Gumno – Nekropola spaljenih pokojnika*, Muzej grada Beograd, 2002. g., Beograd

S. Vrdoljak, Tipološka klasifikacija kasnobrončanodobne keramike iz naselja Kalnik-Igrišće, u: *Opvscula archaeologica 18*, Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1995. g., Zagreb, str. 7-81

R. Zlatunić, Nastanak gline, tehnologija i mineralogija keramike, u: *Histria archaeologica 36*, 2007. g., Pula, str. 61-114

16. POPIS PRILOGA

<i>Prilog 1</i> - https://hr.wikipedia.org/wiki/Panonska_nizina	2
<i>Prilog 2</i> - https://www.google.com/maps/place/Ilok/	3
<i>Prilog 3</i> - Ž. Tomičić <i>et al.</i> (2008, 8).....	9
<i>Prilog 4</i> - Izvještaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod (2011. g).....	10
<i>Prilog 5</i> - Izvještaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod (2011. g).....	11
<i>Prilog 6</i> - Izvještaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod (2011. g).....	12
<i>Prilog 7</i> - Izvještaj Marijane Krmpotić-Hrvatski restauratorski zavod (2011. g).....	13
<i>Prilog 8</i> - G. Kulcsár (2009, 234).....	18
<i>Prilog 9</i> - M. Krmpotić (2014, 109).....	19
<i>Prilog 10</i> - http://os-veruda-pu.skole.hr/	21
<i>Prilog 11</i> - D. Ložnjak Dizdar (2005, 35).....	22
<i>Prilog 12</i> - D. Ložnjak Dizdar (2009, 24).....	25
<i>Prilog 13</i> - D. Ložnjak Dizdar (2009, 24).....	27
<i>Prilog 14</i> - http://os-veruda-pu.skole.hr/	29

<i>Prilog 15</i> - D. Ložnjak Dizdar (2009, 24).....	31
<i>Prilog 16</i> - Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität.....	36
<i>Prilog 17</i> - Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität.....	37
<i>Prilog 18</i> - Leibniz Labor für Altersbestimmung und Isotopenforschung pri Christian-Albrechts-Universität.....	38
<i>Prilog 19</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	44
<i>Prilog 20</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	45
<i>Prilog 21</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	46
<i>Prilog 22</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	48
<i>Prilog 23</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	50
<i>Prilog 24</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	52
<i>Prilog 25</i> - Izradio D. Balaban (tabla nije u mjerilu).....	53

17. KATALOG NALAZA i TABLE

T. 01

1.

Ulomak tijela posude

SJ 16

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina svijetle sivkastosmeđe boje, unutarnja površina tamnosiva, presjek siv

ukras: vodoravni paralelni nizovi gusto izvedenih okomitih lučnih otisaka

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

2.

Ulomak tijela posude

SJ 11/16

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina narančasta, presjek oker-sivo-narančasti

ukras: vodoravni nizovi izduženih okomito položenih otisaka

površina: vanjska površina zaglađena, unutarnja površina djelomično uglačana

3.

Ulomak donjeg dijela posude

SJ 11/16

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina narančasta, presjek oker-sivo-narančasti;

ukras: kombinacija ubadanja i dubokog urezivanja, motivi ispunjeni bijelom inkrustacijom

površina: vanjska površina zaglađena, unutarnja površina djelomično uglačana

4.

Ulomak amforice s izbojkom iznad oboda nad trakastom ručkom

SJ 11

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje sa sivim mrljama

ukras: izbojak na obodu, s unutarnje strane ukrašen trima uglačanim linijama

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane

5.

Ulomak ramena posude, vjerojatno lonca

SJ 11

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina i presjek crn

ukras: pri vrhu ramena ukras četiri vodoravne duboko urezane linije

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

6.

Ulomak posude izvučenog oboda s malom trakastom ručkom koja počinje od oboda

SJ 11

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina crne boje i presjek crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude uglačane s mjestimično vidljivim tragovima obrade

7.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 11

faktura: pročišćena glina s primjesama drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek oker

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene s vidljivim tragovima obrade površine

8.

Ulomak ljevkastog vrata lonca s blago izvučenim obodom

SJ 11

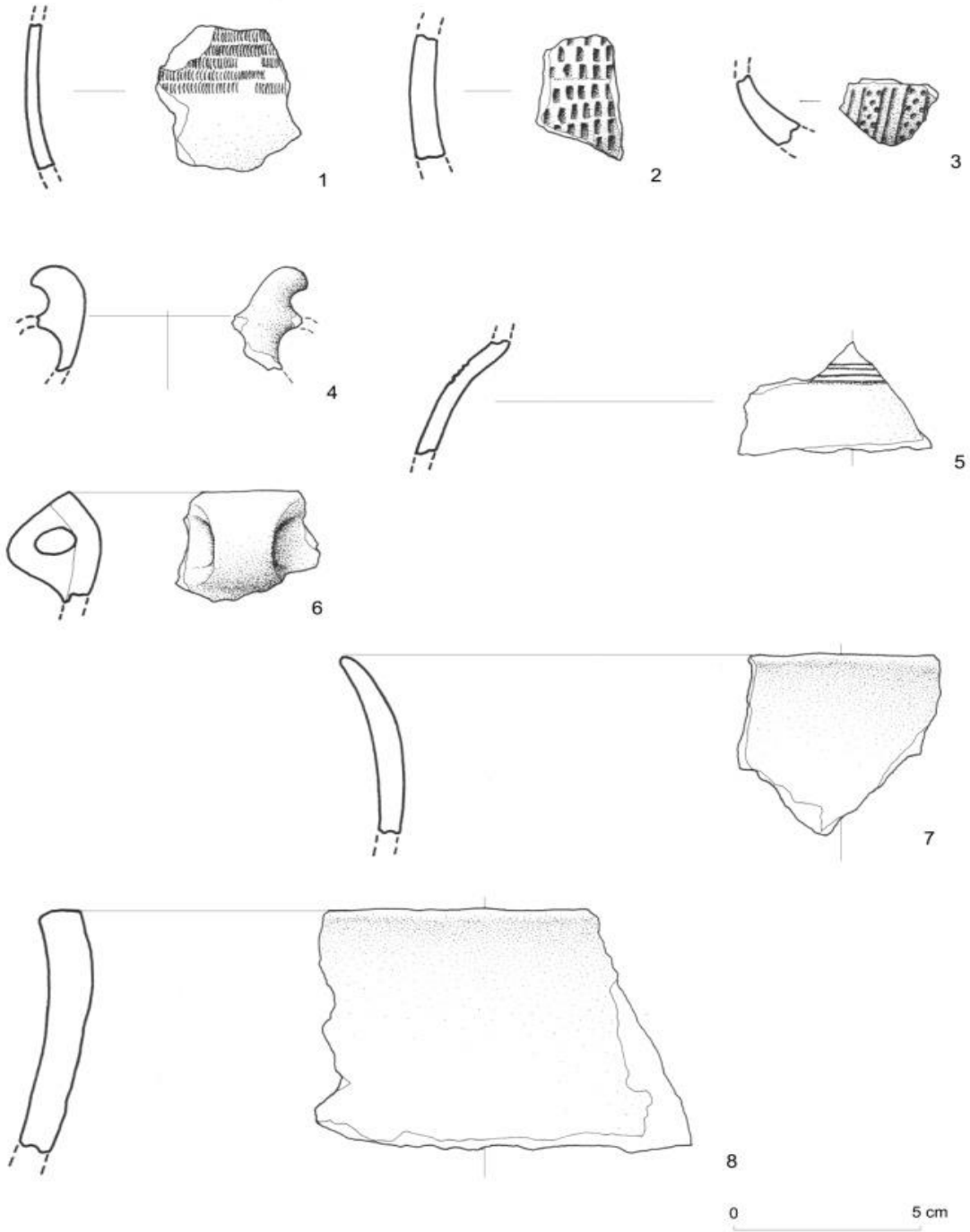
faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek oker/narančasto-crni

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina zaglađena, unutarnja površina zaravnana.

T. 01

T. 02

9.

Ulomak perforiranog vrata posude s izvučenim obodom

SJ 12

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina tamne sivkaste smeđe boje, presjek tamno sivkasto-smeđ

ukras: neposredno ispod oboda vodoravni niz uboda nepravilnog oblika

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađena

10.

Ulomak zaobljenog tijela zdjele uvučenog ojačanog oboda

SJ 12

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek oker-crno-okor

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane

11.

Ulomak vrata posude

SJ 12

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crna, unutarnja površina tamnosmeđa, presjek crno-smeđi

ukras: urezane ukošene linije ispunjene bijelom inkrustacijom čine motiv visećeg trokuta

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina ima tragove poliranja

12.

Ulomak tijela posude, vjerojatno zdjele, s bradavičastim plastičnim ukrasom

SJ 12

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina sive boje, presjek crn

ukras: dekorativno-funkcionalni bradavičasti plastični ukras na vrhu ramena posude

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

13.

Ulomak zadebljanog oboda zdjele

SJ 49

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina siva, presjek oker-siv

ukras: na zadebljanom obodu niz kosih izduženih otisaka

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

14.

Ulomak posude s vodoravno izvučenim obodom s dvostrukim rogolikim plastičnim ukrasom

SJ 55

faktura: pročišćena glina s primjesama kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

ukras: dvostruki rogoliki plastični ukras uz rub oboda

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, s vidljivim tragovima obrade površine

15.

Ulomak oboda posude

SJ 55

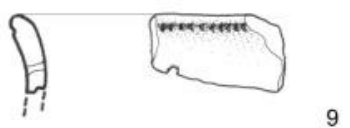
faktura: pročišćena grafitirana glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

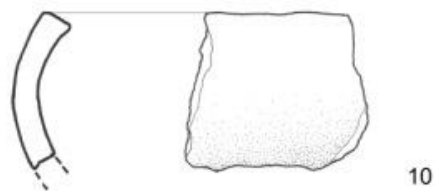
ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina djelomično uglačana, na unutarnjoj površini vidljivi tragovi izrade na lončarskom kolu

T. 02

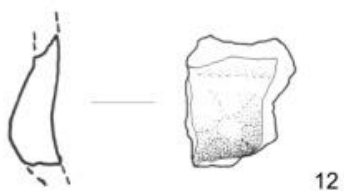
9

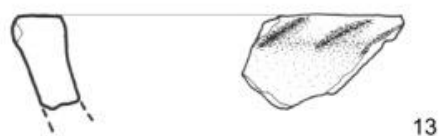
10

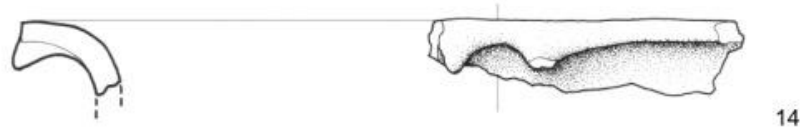
11

12

13

14

15

T. 03

16.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama finog kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive boje, presjek siv

ukras: na vratu posude ukras izveden u obliku gustog niza otisaka

površina: vanjska i unutarnja površina posude djelomično uglačana

17.

Ulomak donjeg dijela bikonične posude s trakastom ručkom na lomu konusa

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamne sivosmeđe boje, unutarnja površina crna, presjek ujednačeno tamnosiv

ukras: duboko urezivanje s vidljivim tragovima inkrustacije

površina: vanjska površina djelomično uglačana s mjestimično vidljivim tragovima obrade površine, unutarnja površina polirana

18.

Ulomak zdjele uvučenog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive do crne boje, presjek sivosmeđi

ukras: ispod oboda, na najširem dijelu posude, nizom uboda izvedena vodoravna linija te niz visećih trokuta, ukras ispunjen bijelom inkrustacijom

površina: vanjska i unutarnja površina posude djelomično uglačana

19.

Ulomak donjeg dijela bikonične posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina sivkasto smeđa do crna, unutarnja površina crne boje, presjek crn

ukras: duboko urezivanje i bijela inkrustacija

površina: vanjska i unutarnja površina kvalitetno uglačane/polirane

20.

Ulomak donjeg dijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

ukras: motiv visećih trokuta izveden kombinacijom dubokog urezivanja i urezivanja, vidljivi tragovi bijele inkrustacije

površina: vanjska i unutarnja površina kvalitetno uglačane/polirane

21.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića, mrvljenih školjaka i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek tamne sivosmeđe, gotovo crne, boje

ukras: urezivanje

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

22.

Ulomak konične noge posude

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamnosmeđa, unutarnja površina crna, presjek neujednačeno siv

ukras: duboko urezivanje, tragovi bijele inkrustacije

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

23.

Ulomak posude s tunelastom ručkom

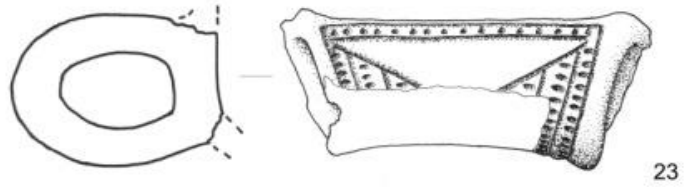
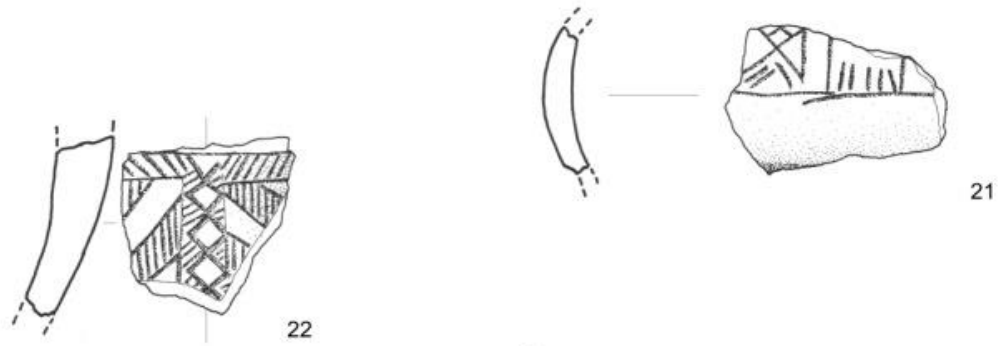
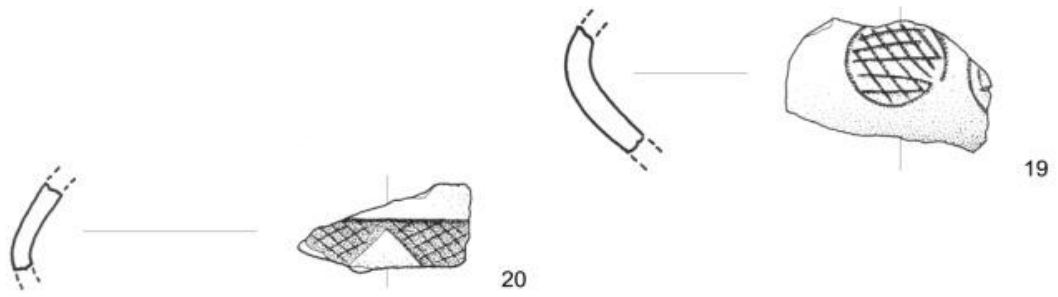
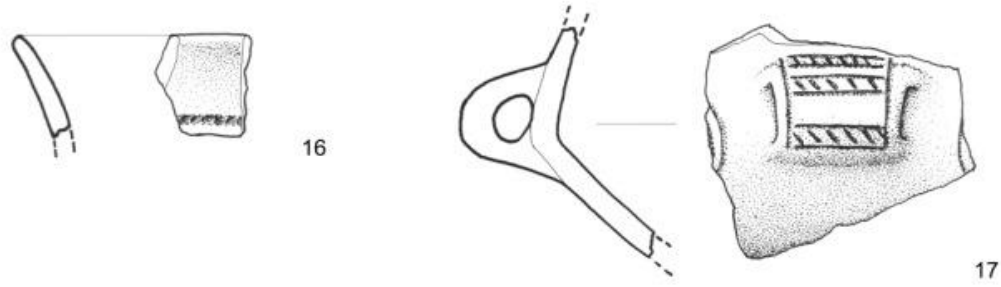
SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina narančasta sa sivim mrljama, unutarnja površina smečkasto narančasta, presjek narančaste, na dijelovima crno-narančast

ukras: duboko urezivanje i ubadanje, ukras ispunjen bijelom inkrustacijom

površina: vanjska i unutarnja površina polirane

0 5 cm

T. 04

24.

Rekonstruirani lonac zaobljenog tijela sa stožastim vratom i izvučenim obodom te bradavičastim drškama na ramenu i donjem dijelu posude

SJ 42

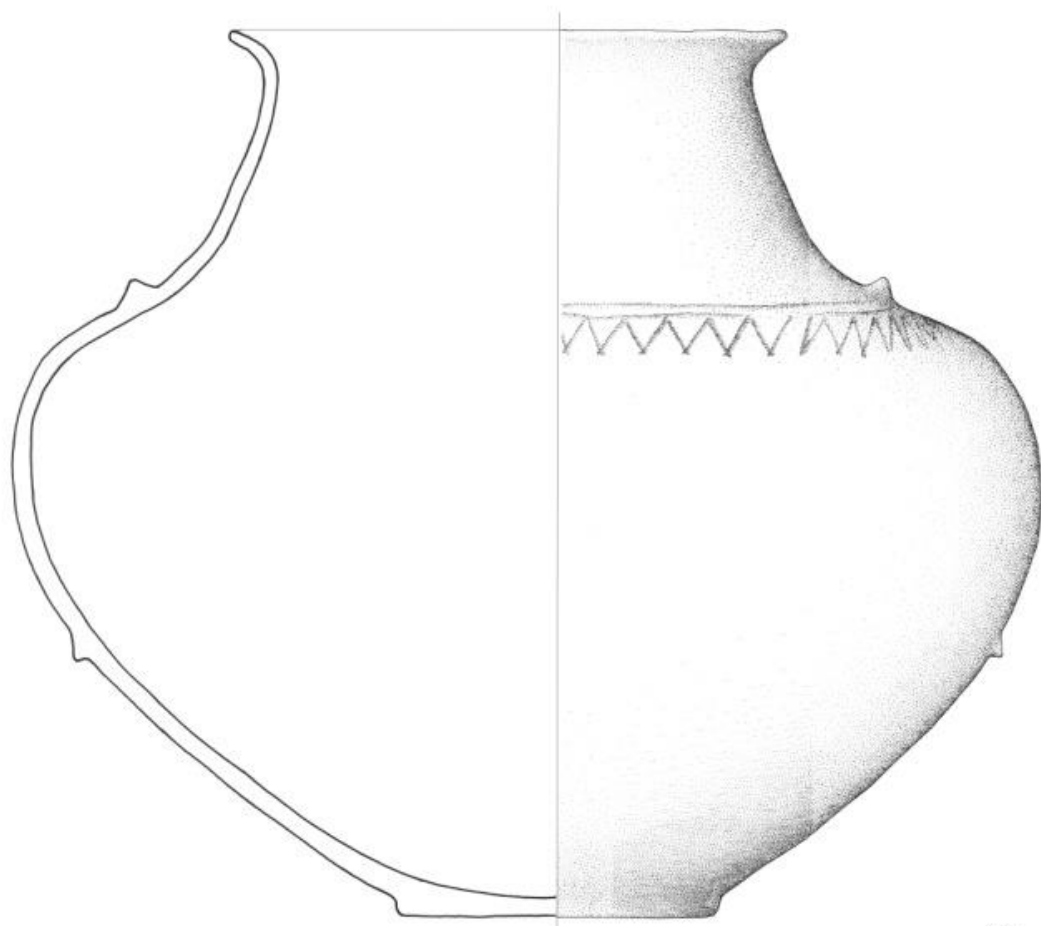
faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina mrljasta u nijansama oker, narančaste, crvenkasto smeđe do tamnosive i tamnosmeđe boje, presjek narančasto-crno-narančasto/oker

ukras: na prijelazu vrata u rame posude nalaze se dvije vodoravne plitko žljebljene linije, ispod kojih se na dijelu posude javlja motiv urezanih, ukošenih linija koje tvore viseće trokute

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina zaglađena, mjestimično polirana

T. 04

24

0 5 cm

T. 05

25.

Ulomak vrata lonca izvučenog oboda

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamnosive do crne boje s mrljama oker boje, unutarnja površina u nijansama sive i oker boje, presjek siv, mjestimično oker

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane s vidljivim tragovima obrade površine

26.

Ulomak tijela i stožastog vrata lonca s izvučenim obodom

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s dosta primjesa kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker do smeđe boje, unutarnja površina narančasta, presjeka varira od narančasto-tamnosivo-okker, tamnosivo-okker, do narančaste

ukras: s unutarnje strane uz obod vodoravno fasetiranje

površina: vanjska površina djelomično uglačana, uz obod nemarno zaglađena, unutarnja površina nemarno zaglađena, uz obod polirana

27.

Ulomak cilindričnog vrata lonca s vodoravno izvučenim obodom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska; **boja:** vanjska površina crne boje, boja unutarnje površine varira od oker uz obod do tamne sivosmeđe, presjek crno-okker

ukras: rub oboda ukrašen kosim plitkim kanelurama

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

28.

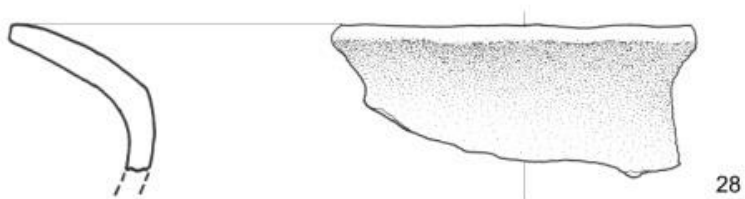
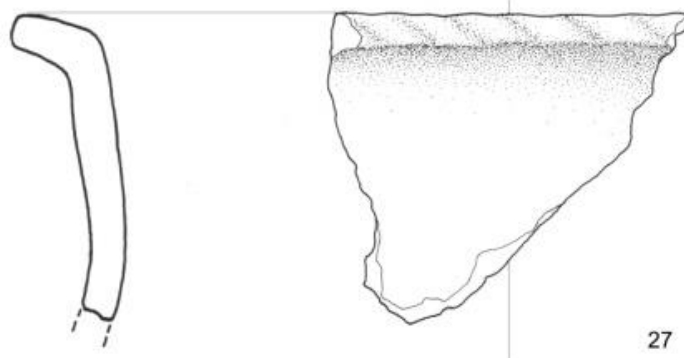
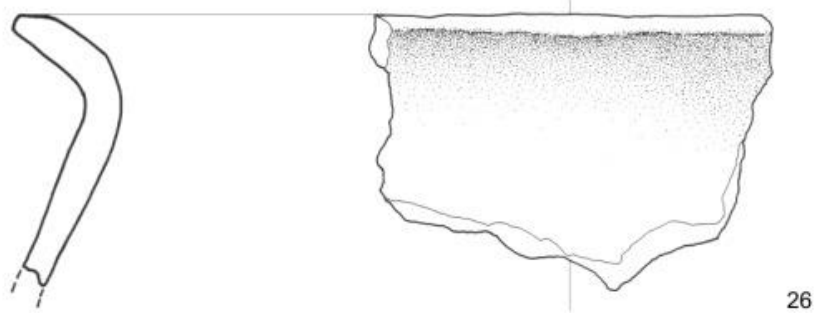
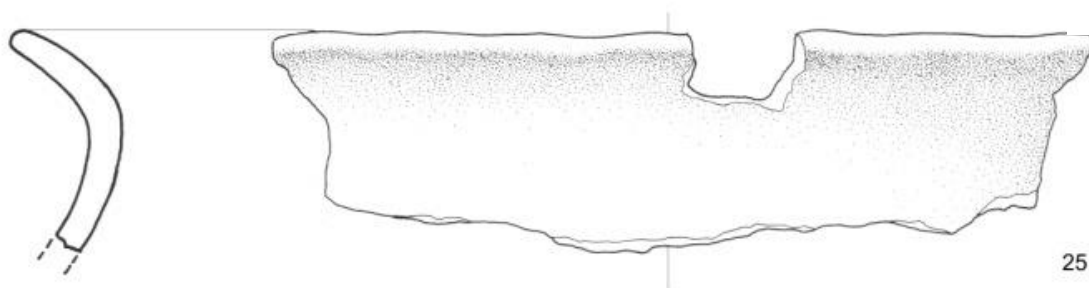
Ulomak vrata lonca s izvučenim obodom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska; **boja:** površina oker do smeđe boje, presjek oker-tamnosivo-okker, mjestimično tamnosivo-okker

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane

0 5 cm

T. 06

29.

Ulomak zaobljenog tijela posude s izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina crne boje, presjek siv

ukras: s unutarnje strane uz obod vodoravno fasetiranje

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, mjestimično s vidljivim tragovima obrade površine

30.

Ulomak vrata posude s izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina mrljasta u nijansama oker, sive do crne boje, presjek crno-okor

ukras: vodoravno fasetiranje s unutarnje strane uz obod

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, mjestimično s vidljivim tragovima obrade površine

31.

Ulomak zaobljenog tijela lonca izvučenog oboda

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s dosta primjesa većih i manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama crvenkasto smeđe, tamnosmeđe i sive boje, unutarnja površina oker boje sa sivim i narančastim mrljama, presjek varira od oker, svijetlosive do tamnosive i oker-sivo-okor

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina nemarno zaravnane

32.

Ulomak zaobljenog lonca S-profiliranog tijela s izvučenim obodom

SJ 42

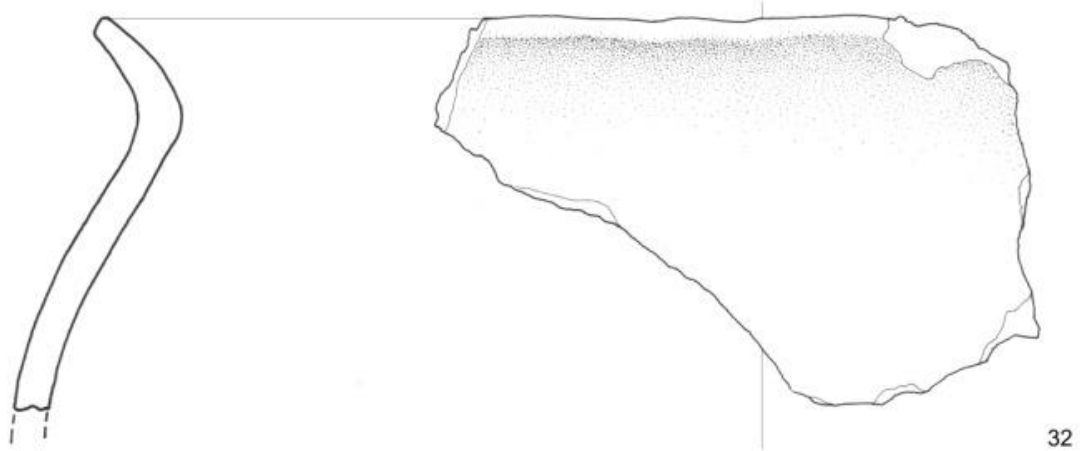
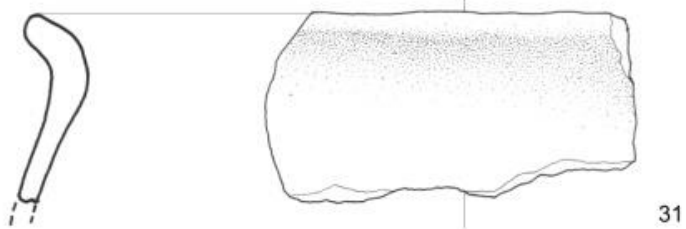
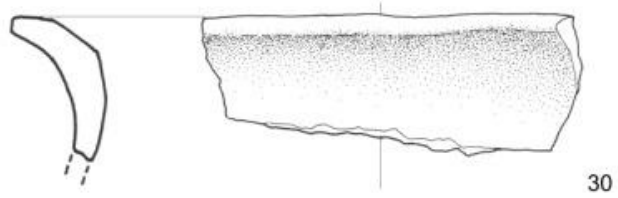
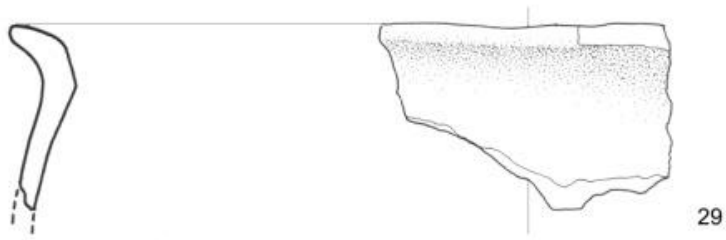
faktura: loše pročišćena glina s dosta primjesa kamenčića, sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina sivosmeđe boje, uz obod crna, presjek oker/narančasto-sive, uz obod crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina grubo zaglađena, unutarnja površina nemarno zaravnana

T. 06

0 5 cm

T. 07

33.

Ulomak vrata posude s vodoravno izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina djelomično uglačana

34.

Ulomak cilindričnog vrata posude s vodoravno izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s malo primjesa kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina smeđe boje, unutarnja površina siva do crna, presjek crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

35.

Ulomak vrata posude s vodoravno izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek oker boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane

36.

Ulomak zaobljenog tijela lonca S-profilacije s izvučenim obodom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina narančaste boje, unutarnja površina oker, presjek narančasto-sivo oker

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, s mjestimično vidljivim tragovima obrade površine

37.

Ulomak zaobljenog tijela posude izvučenog oboda, moguće zdjele

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosmeđe do crne boje, presjek smeđe-crni

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane, s mjestimično vidljivim tragovima obrade površine

38.

Ulomak zaobljenog tijela lonca s ravnim obodom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama sive i crne boje, unutarnja površina sive do crvenkasto smeđe boje, presjek smeđe-crno-smeđ

ukras: rub oboda ukrašen apliciranom trakom s otiscima prsta, na tijelu posude aplicirana lučna plastična traka ukrašena također otiscima prsta

površina: vanjska površina nemarno zaravnana, unutarnja površina zaglađena

39.

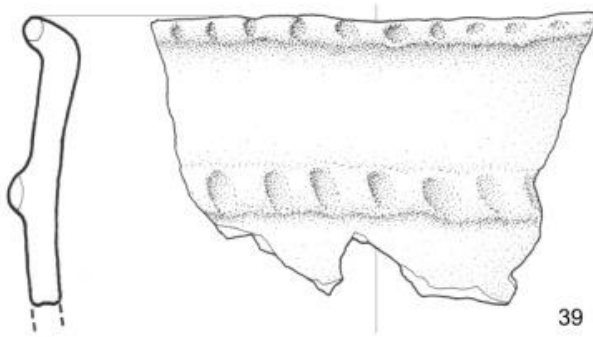
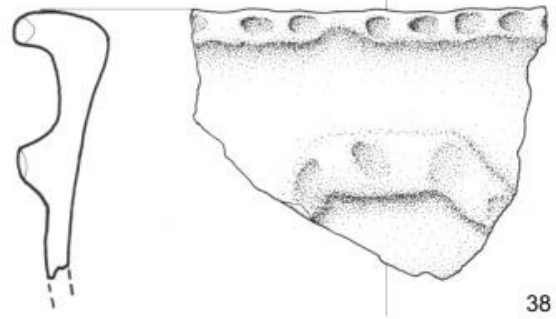
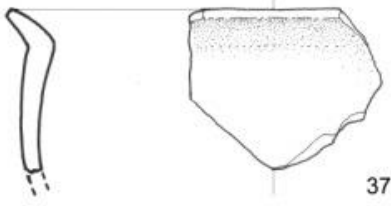
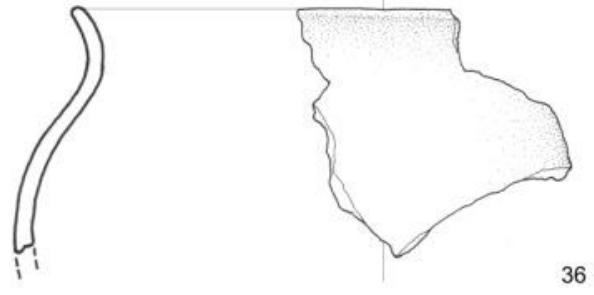
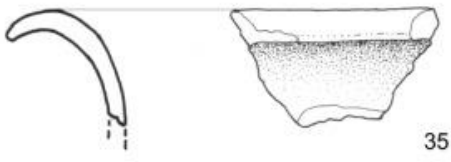
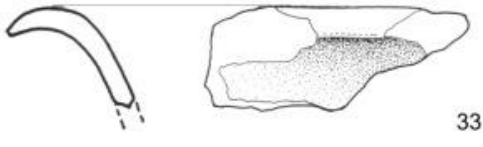
Ulomak zaobljenog tijela lonca s ravnim obodom

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s primjesama većih i manjih kamenčića i kvarcnog pijeska; **boja:** površina mrljasta u nijansama sive i oker boje, boja presjeka varira od crvenkasto smeđe, tamnosive do oker-crno-sive

ukras: rub oboda ukrašen apliciranom trakom s otiscima, na ramenu posude aplicirana plastična traka s otiscima prsta

površina: vanjska površina zaravnana, unutarnja površina zaglađena s vidljivim tragovima obrade

0 5 cm

T. 08

40.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive boje s mjestimičnim oker mrljama, presjek crn

ukras: neposredno ispod oboda vodoravan niz trokutastih otisaka, niže na vratu također djelomično vidljivi trokutasti otisci s tragovima bijele inkrustacije

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina djelomično uglačana

41.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina sivkasto smeđe boje, presjek siv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane

42.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crne boje, unutarnja površina siva, presjek tamnosiv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane, s vidljivim tragovima obrade površine

43.

Ulomak ljevkastog vrata posude s ravnim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina u nijansama smeđe i sive, unutarnja površina siva, presjek siv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina nemarno zaravnana

44.

Ulomak ljevkastog vrata posude s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića, sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamnosiva, unutarnja površina mrljasta u nijansama sive i narančaste, boja presjeka varira od tamnosive, crno-narančaste do crno-sivo-narančaste

ukras: otisci alatke (npr. štapića) na rubu oboda

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađena s mjestimično vidljivim tragovima obrade

45.

Ulomak zaobljenog tijela posude niskog ljevkastog vrata s blago izvučenim obodom, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina smeđe do crne boje, presjek neujednačeno smeđ, crno-smeđ do crn

ukras: obod ukrašen otiscima prsta

površina: vanjska površina polirana s vidljivim tragovima obrade površine, unutarnja površina djelomično uglačana

46.

Ulomak tijela lonca s niskim ljevkastim vratom s apliciranom jezičastom drškom i blago izvučenim obodom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina sivkasto smeđe boje, presjek svijetlosiv

ukras: na ramenu niz otisaka prsta utisnutih u stjenku posude; obod ukrašen plitkim ovalnim otiscima

površina: vanjska površina vrata i unutarnja površina posude polirane, vanjska površina ramena neravna, djelomično prekrivena tankim slojem barbotina

47.

Ulomak zaobljenog tijela S-profiliranog lonca ravnog oboda,

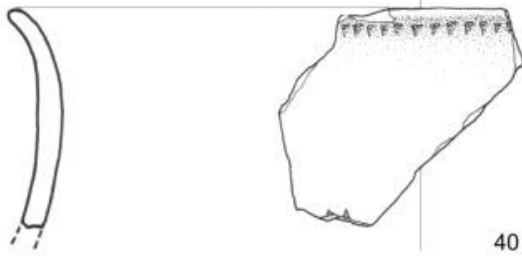
SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

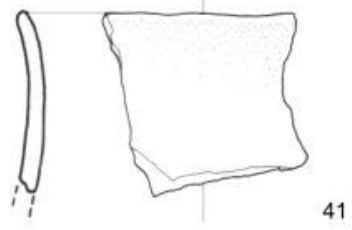
boja: vanjska površina tamne sivosmeđe boje sa sivim i narančastim mrljama, unutarnja površina tamno sivosmeđa, presjek svijetlosiv

ukras: vodoravne polirane linije na prijelazu vrata u rame posude

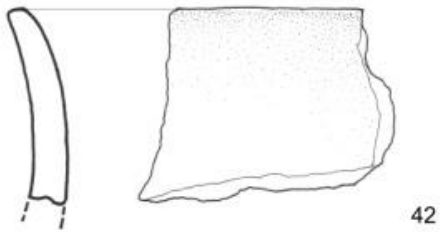
površina: vanjska i unutarnja površina polirane, mjestimično vidljivi tragovi obrade površine

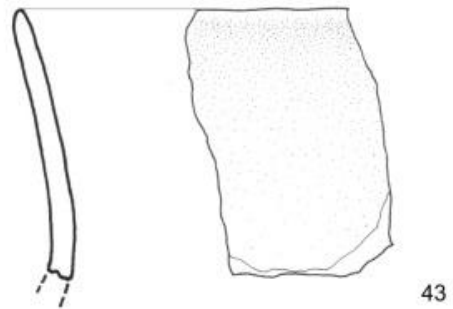
40

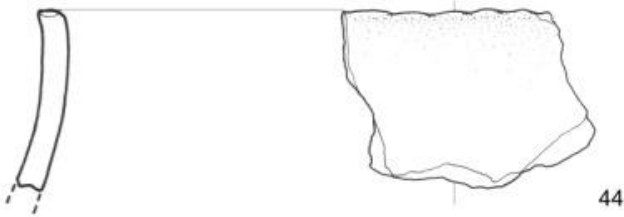
41

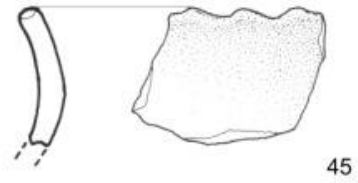
42

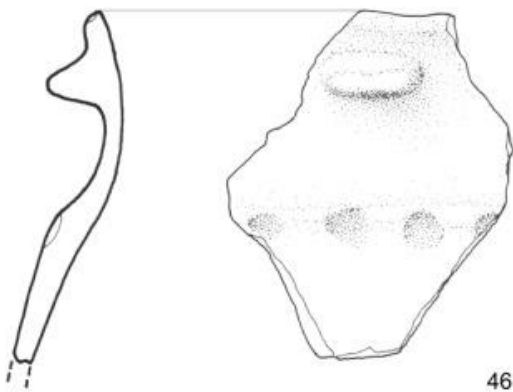
43

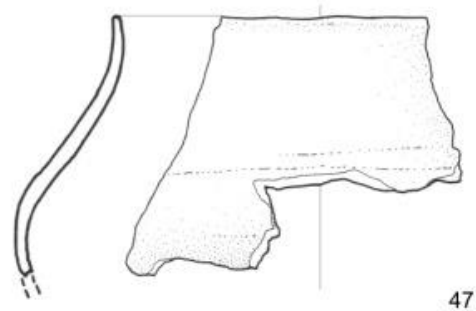
44

45

46

47

0 5 cm

T. 09

48.

Ulomak cilindričnog vrata i zaobljenog tijela lonca s malom trakastom ručkom na prijelazu vrata u rame posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crne boje, unutarnja površina oker boje, presjek oker-crni

ukras: na vrhu ramena niz od tri paralelne vodoravne plitko žljebljene linije koje vjerojatno imitiraju kanelure

površina: vanjska površina polirana s vidljivim tragovima obrade površine, unutarnja površina zaglađena

49.

Ulomak cilindričnog vrata i zaobljenog tijela posude, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive boje, presjek ujednačeno tamnosiv

ukras: okomite guste plitke kanelure na ramenu posude

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

50.

Ulomak stožastog vrata i ramena lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek oker-sivo-okeri

ukras: na vrhu ramena niz tri plitka vodoravna žljeba koji imitiraju kanelure

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

51.

Ulomak zaobljenog tijela manjeg lonca s nižim cilindričnim vratom i ravnim obodom

SJ42

faktura: loše pročišćena glina s primjesama manjih i većih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive boje, presjek siv odnosno sivo-narančasto-siv

ukras: rub oboda ukrašen otiscima prsta, na ramenu odnosno tijelu urezani okomiti metličasti ukras

površina: vanjska i unutarnja površina nemarno zaglađene

52.

Ulomak zaobljenog tijela posude naglašenog prijelaza iz vrata u rame posude, s ručkom trokutastog presjeka koja spaja stožasti vrat s ramenom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina djelomično uglačana s vidljivim tragovima obrade površine

53.

Ulomak vrata posude, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska i unutarnja površina oker boje, presjek tamnosiv

ukras: vodoravne trake od po tri niza ukošenih otisaka izvedenih utiskivanjem pletene vrpce

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

54.

Ulomak zaobljenog tijela posude s višim stožastim vratom, vjerojatno lonca

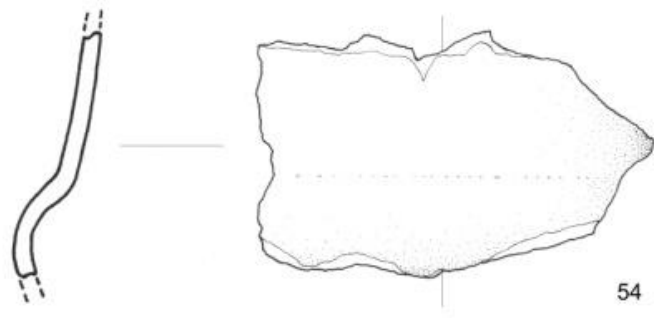
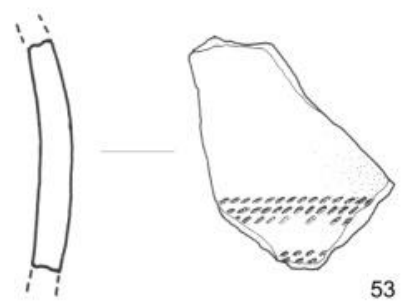
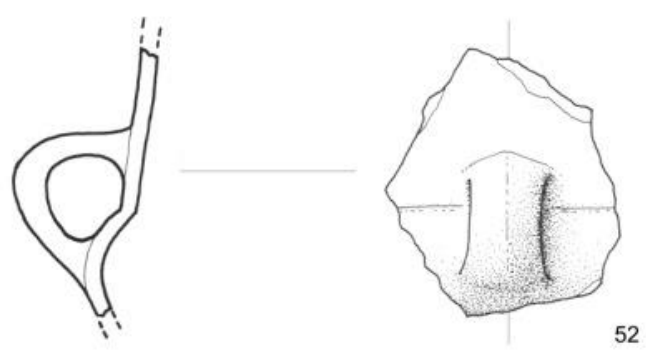
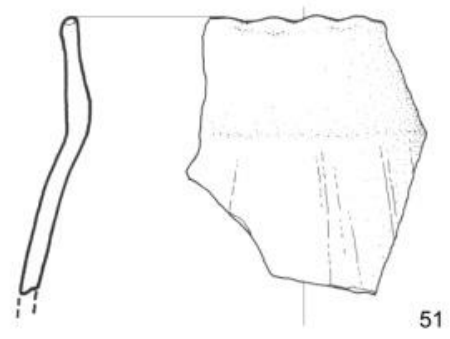
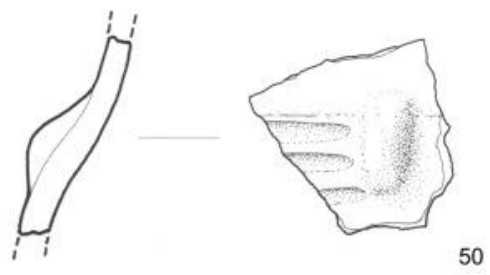
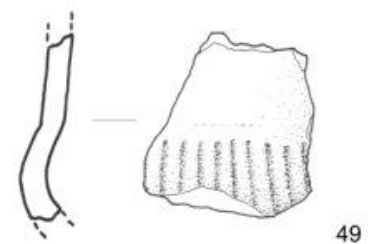
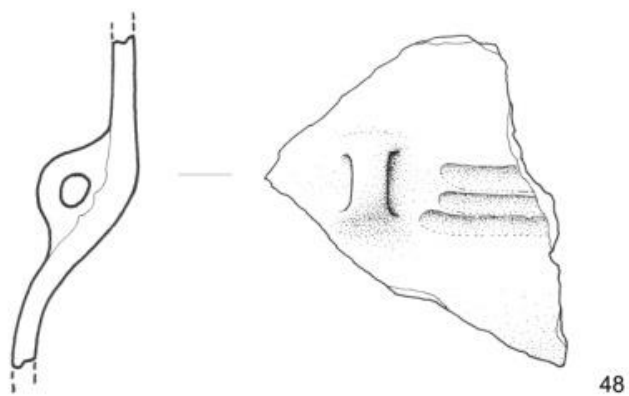
SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitno drobljene keramike i školjaka te kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamne sivosmeđe boje, unutarnja površina crna, presjek crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane s vidljivim tragovima obrade površine

T. 10

55.

Ulomak vrata lonca

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina sivkaste oker boje, presjek neujednačeno svijetlosiv do oker

ukras: niz vodoravnih paralelnih kanelura na vratu posude

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane

56.

Ulomak donjeg dijela posude s začetkom ramena

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića, drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina crne boje, presjek crno-smeđ

ukras: niz gotovo okomitih plitkih kanelura koje započinju kod korijena vrata posude

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina zaravnana

57.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina svijetlosive boje, unutarnja površina tamnosmeđa, presjek sivo-crni

ukras: niz plitkih ukošenih kanelura

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane

58.

Ulomak masivne trakaste ručke posude

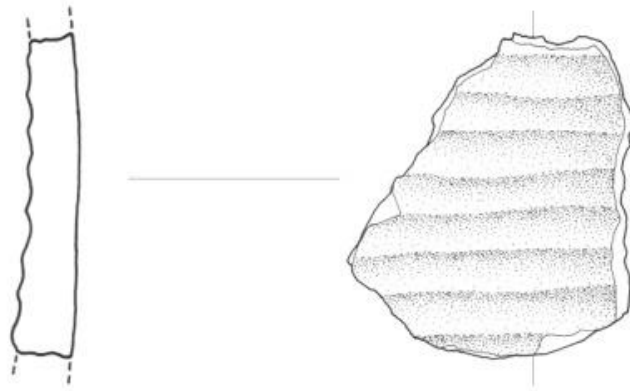
SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s primjesama većeg kamenja i krupnog kvarcnog pijeska

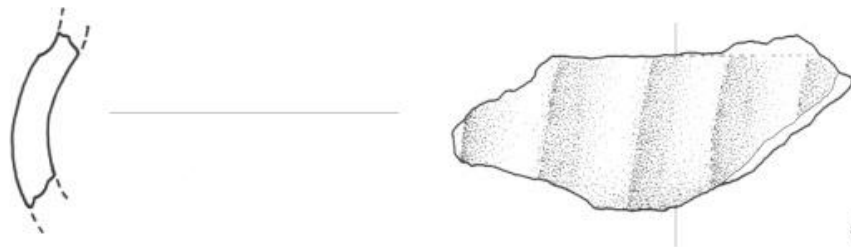
boja: vanjska površina mrljasta u nijansama oker i crne boje, unutarnja površina sivkasta-okker s narančastim mrljama, boja presjeka varira od crno-sivo-okker, sivo-okker, sivo-narančaste

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

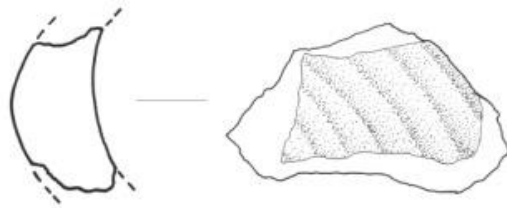
površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

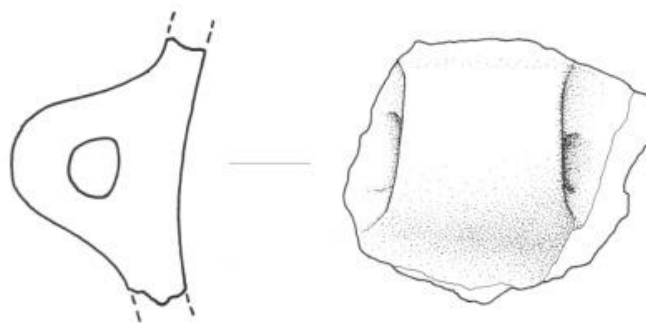
55

56

57

58

0 5 cm

T. 11

59.

Ulomak tijela posude, moguće lonca

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s brojnim primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska **boja:** vanjska površina crne boje, unutarnja površina smeđa, presjek smeđe-narančasti

ukras: sačuvani ulomak posude neukrašen

površina: gornji dio vanjske površine uglačan, a donji prekriven barbotinom, unutarnja površina nemarno zaglađena

60.

Ulomak tijela posude s perforiranim ramenom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina sive boje, s vanjske strane s oker mrljama, presjek sive boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina posude u dijelu prijelaza vrata u rame zaravnana, a rame posude prekriveno vodoravno organiziranim barbotinom, unutarnja površina posude zaglađena

61.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje s narančastim mrljama, unutarnja površina narančasta, presjek oker-narančasto-crni

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina posude prekrivena barbotinom, unutarnja površina zaravnana

62.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama od svijetlosive do crne boje, unutarnja površina siva, presjek sive boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina posude prevučena vertikalno organiziranim barbotinom, unutarnja površina zaglađena

63.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama kamenčića, sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina mrljasta u nijansama oker i crne obje, boja presjeka varira od oker-sivo-okor, sivo-okor do potpuno crne

ukras: u stjenku posude utisnut vodoravan niz otisaka prsta

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina zaglađena

64.

Ulomak tijela posude, moguće lonca

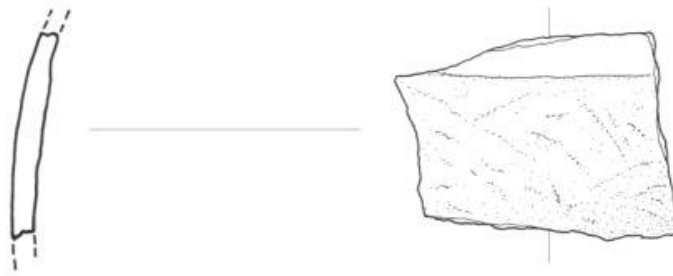
SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

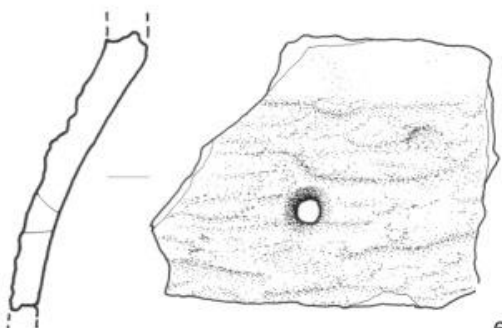
boja: vanjska površina mrljasta u nijansama sive i crne, unutarnja površina oker boje, boja presjeka varira od svijetlosive do crvenkastooker boje

ukras: na tijelu posude aplicirana plastična traka ukrašena otiscima prsta, u sklopu koje je i mala drška ukrašena također otiskom prsta

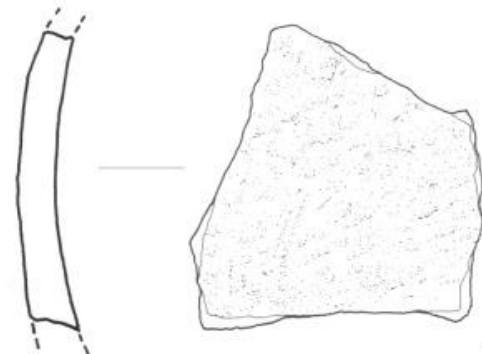
površina: vanjska površina nemarno zaravnana, unutarnja površina zaglađena

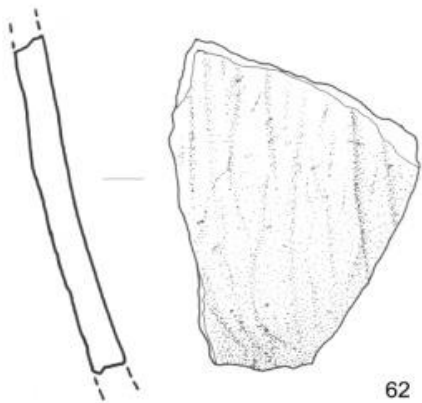
59

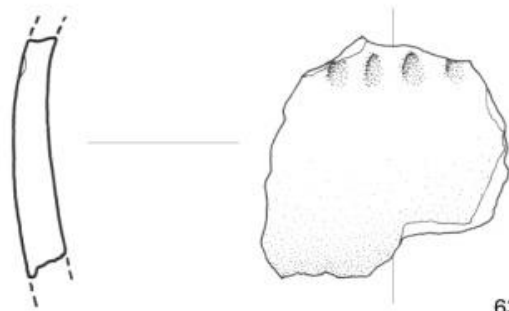
60

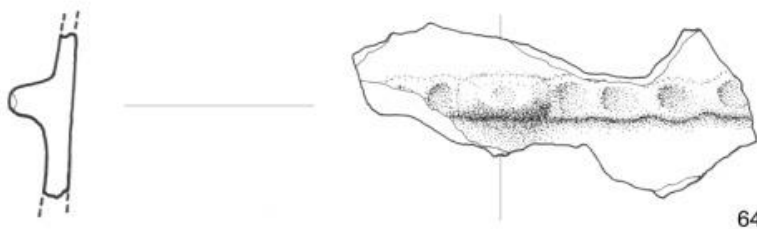
61

62

63

64

0 5 cm

T. 12

65.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crne boje, unutarnja površina tamnosmeđa, presjek crno-narančaste boje

ukras: niz okomitih duboko urezanih linija

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene

66.

Ulomak ramena posude, vjerojatno lonca

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crna, unutarnja površina sivonarančasta, presjek crno-narančasti

ukras: na vrhu ramena niz od pet vodoravnih užljebljenih linija, a ispod njih urezan v-motiv

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina zaglađena

67.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crvenkaste oker boje, unutarnja površina siva, presjek oker-crn

ukras: metličasto duboko urezivanje

površina: vanjska površina zaglađena, unutarnja površina djelomično uglačana

68.

Ulomak posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina sive boje, presjek sivo-crno-narančast

ukras: češljasto urezivanje

površina: vanjska površina zaglađena, unutarnja površina djelomično uglačana

69.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina i presjek tamnosiv

ukras: vodoravni niz ukošenih otisaka koji imitiraju vrpčasti ukras

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina zaravnana

70.

Ulomak tijela posude s jezičastom drškom utisnutom u sredini

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek narančast

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina zaravnana, unutarnja površina zaglađena

71.

Ulomak tijela posude s ovećom jezičastom drškom utisnutom u sredini

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina oker boje, presjek oker-sivo-okor

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene, s mjestimično vidljivim tragovima obrade

72.

Ulomak tijela posude s jezičastom drškom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama narančaste i smeđe boje, unutarnja površina narančasta, presjek narančasto-crno-narančast

ukras: jezičasta drška posude ukrašena nizom kosih urezanih linija

površina: vanjska i unutarnja površina posude zaglađene

73.

Ulomak tijela posude s okomito dvostruko perforiranom jezičastom drškom

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića, mrvljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina crne boje, boja presjeka varira od crne, narančasto-smeđe do smeđe

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina uglačane

74.

Ulomak tijela posude s apliciranom plastičnom trakom i jezičastom drškom

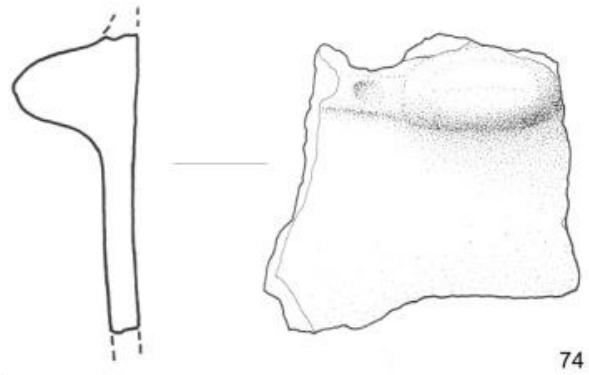
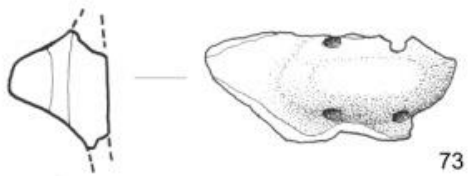
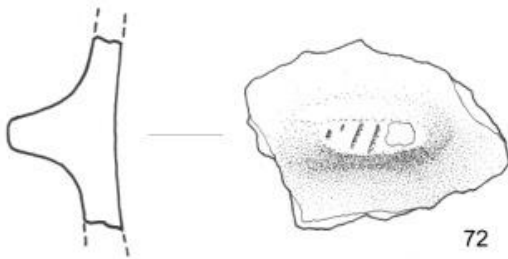
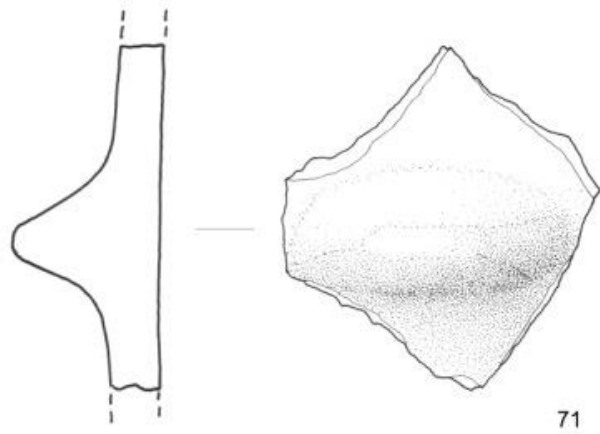
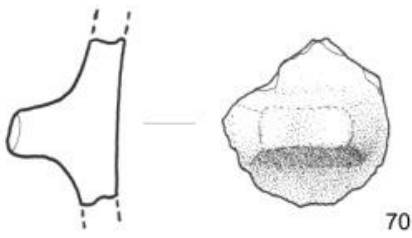
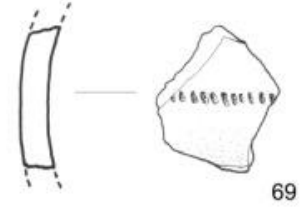
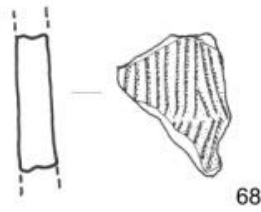
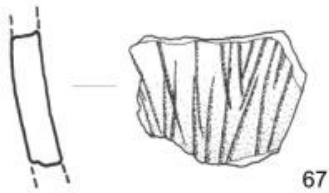
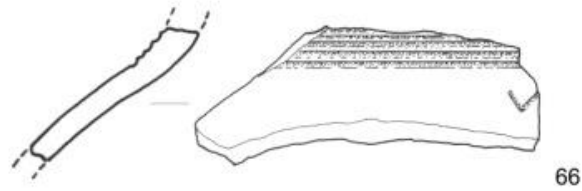
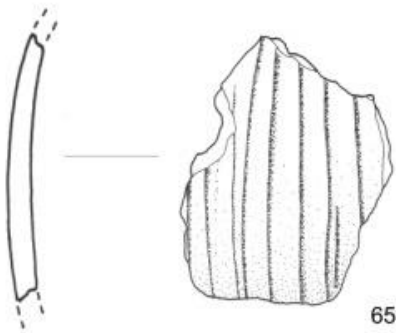
SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina sivkaste oker boje, unutarnja površina narančasta, presjek oker-crno-narančast

ukras: na tijelu posude aplicirana vodoravna plastična traka ukrašena otiscima prsta u okviru koje je i jezičasta drška

površina: vanjska i unutarnja površina zaglađene s vidljivim tragovima obrade površine

0 5 cm

T. 13

75.

Ulomak zdjele zaobljenog tijela i uvučenog fasetiranog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s malo primjesa manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamne sivosmeđe do crne boje, unutarnja površina tamnosmeđa, presjek tamnosiv

ukras: obod i rame posude ukrašeni vodoravnim fasetiranjem

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, s unutarnje strane vidljivi tragovi obrade površine

76.

Ulomak zdjele zaobljenog tijela i uvučenog kaneliranog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama pijeska

boja: površina siva do crna, presjek siv

ukras: kose kanelure na ramenu odnosno obodu posude

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

77.

Ulomak zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda s rogolikom aplikacijom na ramenu posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s malo primjesa finog kvarcnog pijeska

boja: površina crna, presjek ujednačeno crn

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane

78.

Ulomak zdjele zaobljenog tijela i uvučenog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane, mjestimično vidljivi tragovi obrade površine, osobito s unutarnje strane posude

79.

Ulomak zdjele zaobljenog tijela i jače uvučenog oboda

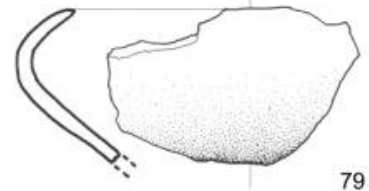
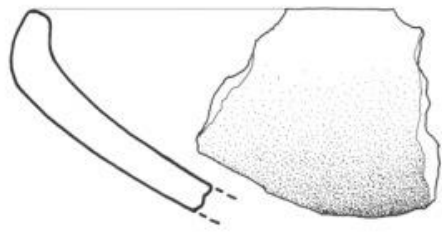
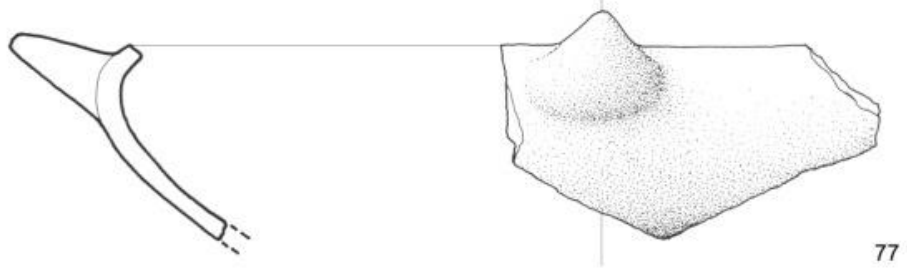
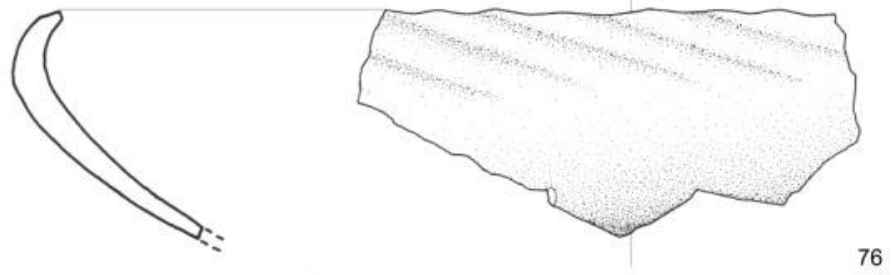
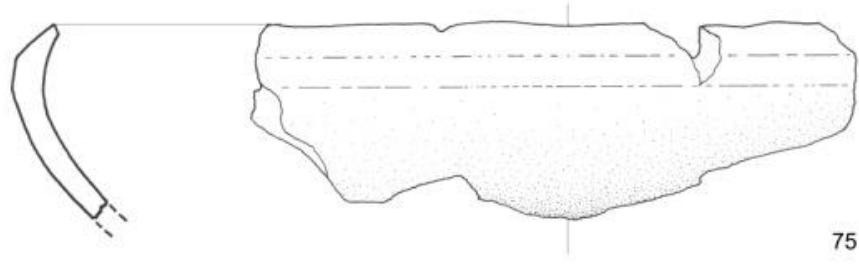
SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamnosmeđa, unutarnja površina i presjek crne boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina djelomično uglačana, mjestimično polirana, unutarnja površina zaglađena

0 5 cm

T. 14

80.

Ulomak tijela konične zdjele zaobljenih stjenki i uvučenog oboda

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina sive boje, presjek crn

ukras: ispod oboda urezane tri vodoravne linije te niz kraćih ukošenih linija

površina: vanjska površina zaravnana, unutarnja površina zaglađena

81.

Ulomak zaobljenog tijela zdjele i uvučenog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosmeđe boje, presjek siv

ukras: uz obod niz od tri vodoravne urezane linije ispod kojih je urezivanjem ukošenih traka od po tri urezane linije izveden cik-cak motiv, odnosno motiv visećih trokuta

površina: vanjska površina djelomično uglačana, mjestimično polirana, unutarnja površina polirana

82.

Ulomak zaobljenog tijela zdjele i ravnog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama finog kvarcnog pijeska

boja: vanjska i unutarnja površina oker do sivosmeđe boje, presjek oker-sivo-okер

ukras: sačuvani dio posude nije ukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane; površina je prije pečenja premazana razrijeđenom glinom

83.

Ulomak tijela veće zaobljene zdjele i ravnog oboda

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek oker boje, s unutarnje strane sive mrlje

ukras: obod ukrašen otiscima prsta

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina polirana s vidljivim tragovima obrade površine

84.

Ulomak tijela zaobljene zdjele ili šalice uvučenog oboda s trakastom ručkom na najširem dijelu posude

SJ 42

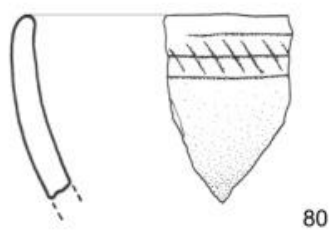
faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska i unutarnja površina svijetlosive boje, presjek u nijansama sive do crne

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude djelomično uglačana

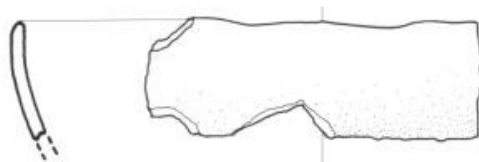
T. 14

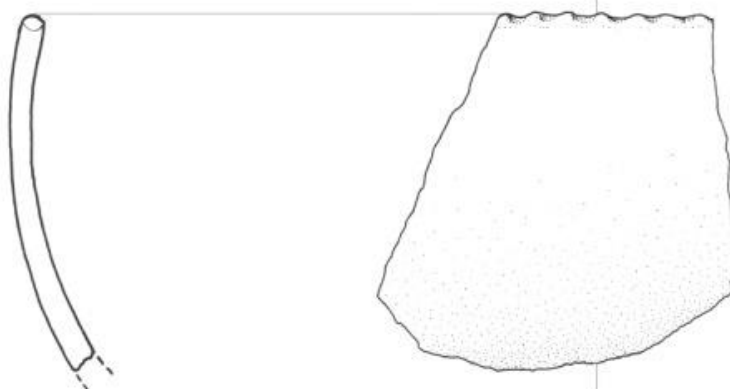
80

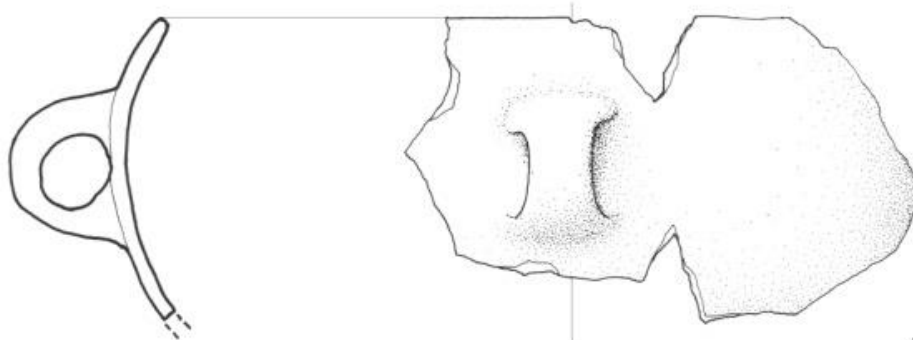
81

82

83

84

0 5 cm

T. 15

85.

Ulomak zaobljenog tijela veće zdjele i ravnog oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: površina mrljasta u nijansama oker, sive i smeđe boje, boja presjeka varira od narančaste, oker do narančasto-okер-narančasto

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina nemarno zaglađena, unutarnja površina polirana s vidljivim tragovima obrade površine

86.

Ulomak zaobljenog tijela zdjele i uvučenog oboda s jezičastom drškom na ramenu posude

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s primjesama kamenčića, sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina u nijansama smeđe boje, unutarnja površina oker uz obod sive boje, boja presjeka varira od narančasto-crne, narančaste do narančasto-sive

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska površina nemarno zaravnana, unutarnja zaglađena

87.

Ulomak velike posude s masivnom drškom na obodu

SJ 42

faktura: loše pročišćena glina s brojnim primjesama drobljene keramike, kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina narančaste boje, presjek narančasto-sivo-narančast

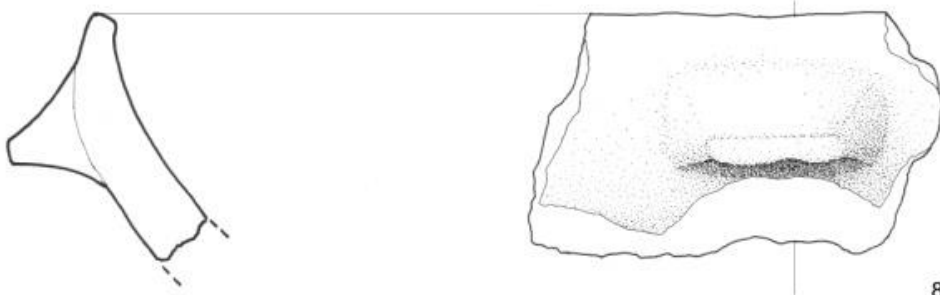
ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina nemarno zaglađene

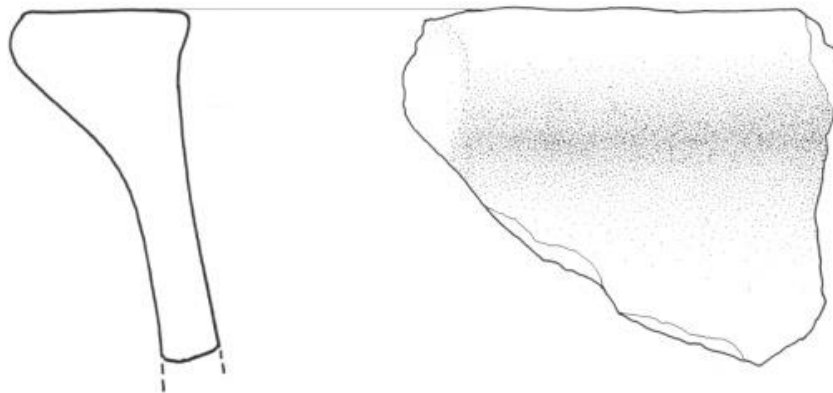
T. 15

85

86

87

0 5 cm

T. 16

88.

Ulomak tijela zaobljene šalice s trakastom ručkom koja nadvisuje obod

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska i unutarnja površina crne boje, presjek oker-sivo-okер

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane; površina je prije pečenja premazana razrijeđenom glinom

89.

Ulomak zaobljene šalice s ručkom trokutastog presjeka koja nadvisuje obod

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crvenkaste smeđe boje, unutarnja površina tamnosmeđa, presjek narančasto-crno-narančast

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirana

90.

Ulomak oboda posude, vjerojatno šalice, s koljenasto profiliranom ručkom s rogolikim završetkom na vrhu

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama narančaste, smeđe do crne boje, unutarnja površina tamnosiva, presjek narančasto-tamnosiv

ukras: sačuvani ulomak posude neukrašen

površina: vanjska površina polirana, unutarnja površina djelomično uglačana, s obje strane vidljivi tragovi obrade površine

91.

Ulomak donjeg dijela posude s korijenom ručke

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama drobljenih školjki, sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina crne boje, presjek siv

ukras: na donjem dijelu posude od korijena ručke dvije trake od po četiri urezane linije koje tvore preokrenuti v-motiv

površina: vanjska površina djelomično uglačana, unutarnja površina zaglađena s vidljivim tragovima obrade

92.

Ulomak amforice s trakastom ručkom i jezičastim izdankom iznad oboda

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama finog kvarcnog pijeska

boja: površina tamnosive do crne boje, presjek siv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane

93.

Ulomak vrata i ramena posude s rogolikom drškom na prijelazu vrata u rame

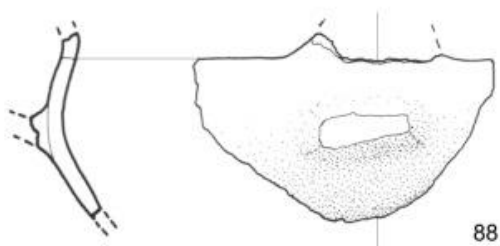
SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

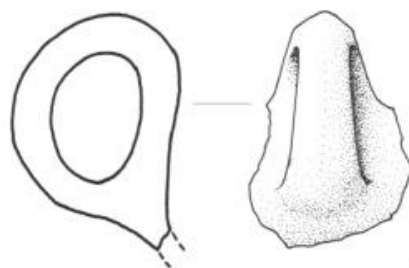
boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina smeđa, presjek crne do oker-crno-smeđe boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

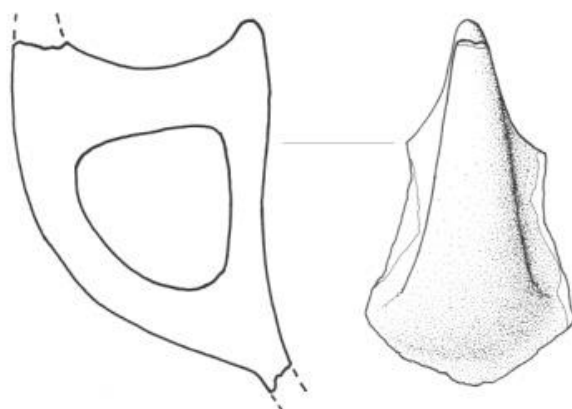
površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane, s unutarnje strane vidljivi tragovi obrade površine

88

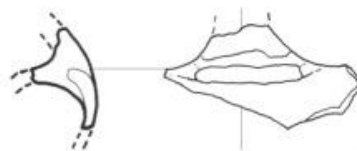
89

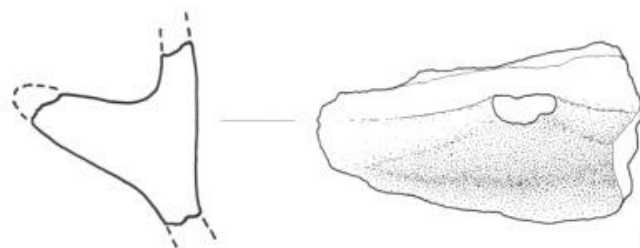
90

91

92

93

T. 17

94.

Ulomak tijela posude s malom trakastom ručkom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina crvenkasto oker do crne boje, unutarnja površina tamnosiva, presjek narančasto-siv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina posude polirane

95.

Ulomak tijela posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s malo primjesa sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina mrljasta u nijansama sive do crne boje, unutarnja površina siva, presjek tamnosiv

ukras: na gornjem dijelu tijela posude urezane ukošene linije koje tvore motiv visećeg trokuta

površina: vanjska površina posude polirana, unutarnja površina zaglađena s vidljivim tragovima obrade površine

96.

Ulomak donjeg dijela posude s ravnim dnom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina i presjek crne boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s mjestimično vidljivim tragovima obrade površine

97.

Ulomak vrata i ramena posude

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina tamnosmeđa s narančastim i crnim mrljama, unutarnja površina crna, presjek smeđe do sive boje

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

98.

Ulomak donjeg dijela posude s *omphalos* dnom

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina sive do crne boje, presjek siv

ukras: sačuvani dio posude neukrašen

površina: vanjska i unutarnja površina polirane s vidljivim tragovima obrade površine

99.

Ulomak donjeg dijela posude s ravnim dnom

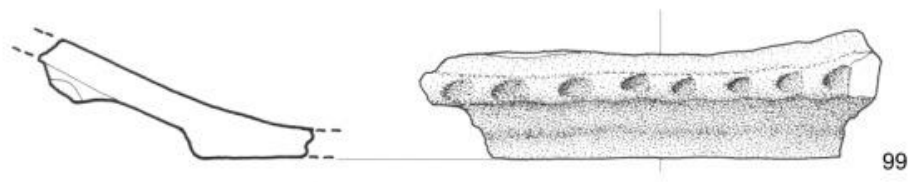
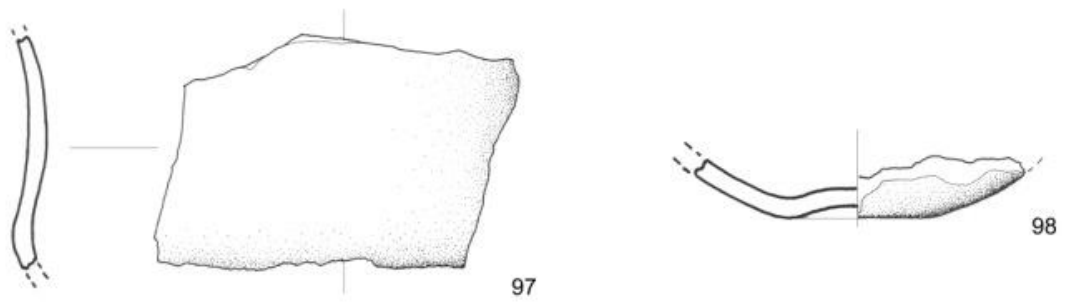
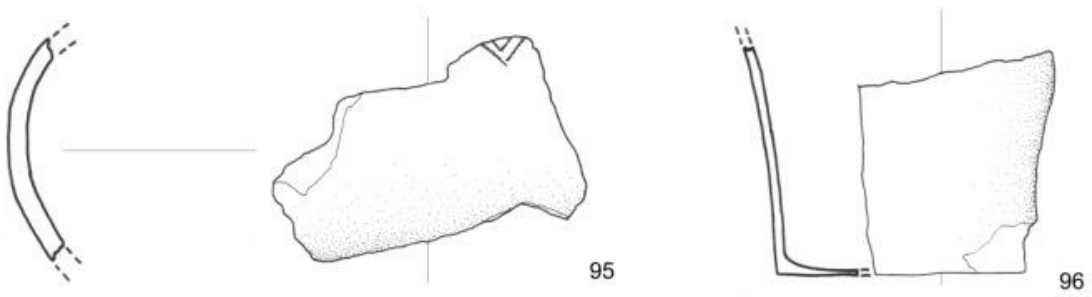
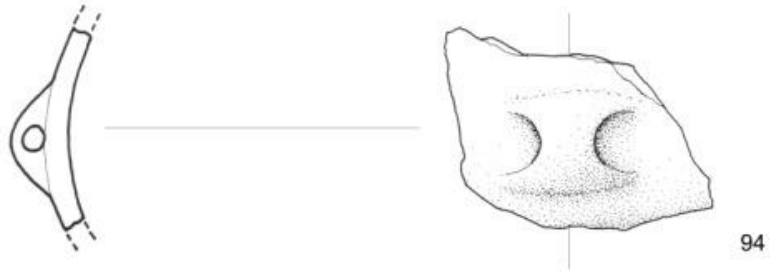
SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama manjih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: vanjska površina oker boje, unutarnja površina crna, presjek oker odnosno oker-crne boje

ukras: malo iznad dna aplicirana plastična traka ukrašena otiscima prsta

površina: vanjska površina nemarno zaravnana, unutarnja površina polirana s vidljivim tragovima obrade površine

0 5 cm

T. 18

100.

Ulomak vretenasto oblikovanog pršljenka

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina narančasta i tamnosiva

ukras: neukrašen

površina: površina djelomično uglačana do polirana

101.

Vretenasto oblikovani pršljenak

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama kvarcnog pijeska

boja: površina siva s oker mrljama

ukras: neukrašen

površina: površina djelomično uglačana

102.

Konično oblikovani pršljenak

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s dosta primjesa sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska **boja:**

površina blijedo narančasta

ukras: neukrašen

površina: površina zaglađena

103.

Ulomak piramidalnog utega

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina u nijansama oker boje, presjek oker-siv

ukras: neukrašen

površina: površina utega zaglađena

104.

Ulomak rešetke prijenosnog ognjišta

SJ 42

faktura: djelomično pročišćena glina s primjesama kamenčića, sitno drobljene keramike i kvarcnog pijeska

boja: gornja površina oker boje, donja površina i presjek narančasti

ukras: neukrašen

površina: površina zaravnana

105.

Ulomak gornjeg dijela piramidalnog utega

SJ 42

faktura: pročišćena glina s primjesama sitnih kamenčića i kvarcnog pijeska

boja: površina mrljasta oker do crne boje, presjek oker do siv

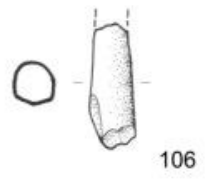
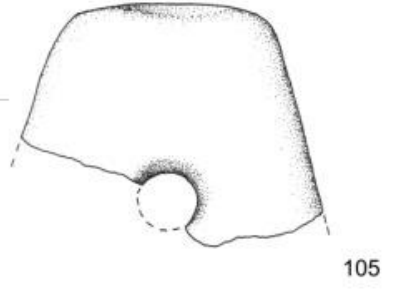
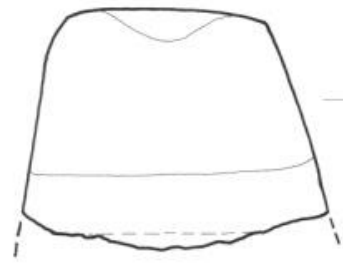
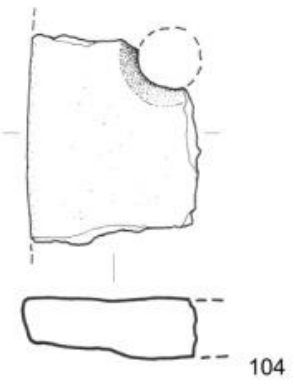
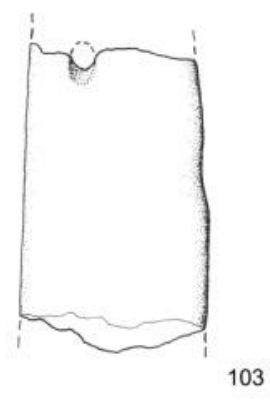
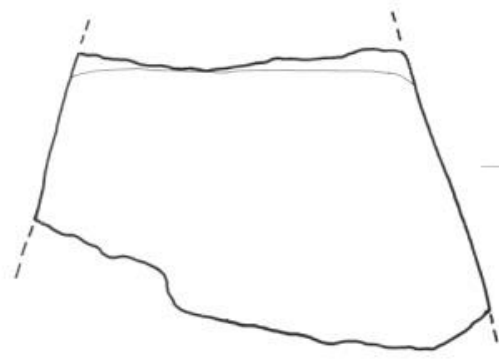
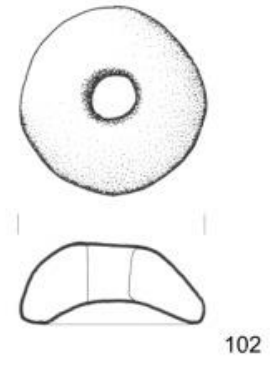
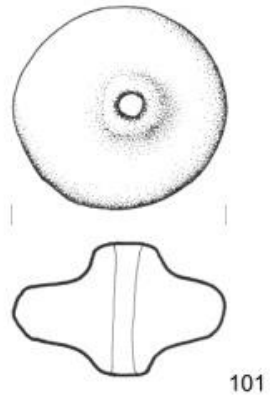
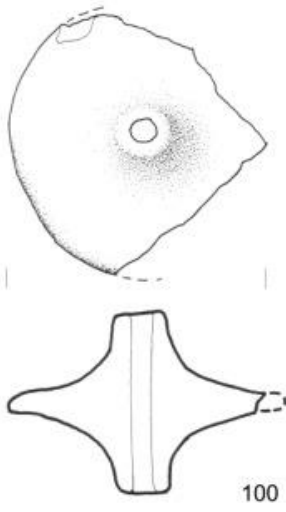
ukras: neukrašen

površina: površina utega zaglađena

106.

Ulomak predmeta izrađenog od termički obrađenog drveta

SJ 42

0 5 cm